

Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesās

Rīga 2024

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

“Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesās”

2024. gada 17. septembrī

Lietderības revīzija “Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesu sistēmā”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 2023. gada 17. maija revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-19/2023

Revīzijas ziņojums apstiprināts ar Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 2024. gada 17. septembra lēmumu Nr.2.4.1-19/2023

Vāka noformējumā izmantots attēls, kas 19.07.2024. radīts, izmantojot *OpenAI ChatGPT/DALL-E*

Cienījamais lasītāj!

Esmu pārliecināts, ka visi vēlamies tiesu sistēmu, kas darbojas efektīvi un taisnīgi, nodrošinot lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā. Latvijas tiesu sistēmas efektivitāte un taisnīgums ir būtiski elementi, kas stiprina tiesiskumu un sabiedrības uzticību valstij. Tomēr bez pietiekamiem un kvalitatīviem tiesu cilvēkresursiem taisnīguma meklējumi tiesā var kļūt par maratonu bez finiša līnijas.

Valsts kontrole ir veikusi revīziju par cilvēkresursu pieejamību un attīstību Latvijas rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās, lai sniegtu tiesām redzējumu no malas un kopīgi uzlabotu stāvokli. Šis ziņojums analizē cilvēkresursu situāciju Latvijas tiesās, identificē galvenās problēmas cilvēkresursu noturībā un attīstībā, kā arī piedāvā ieteikumus to risināšanai.

Cilvēkresursi ir tiesu sistēmas pamats, tāpēc to attīstībai jābūt galvenajai prioritātei. Moderns tiesu materiāltehniskais nodrošinājums ir būtisks, taču kvalitatīvi un ilgtspējīgi tiesu cilvēkresursi ir izšķiroši, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu. Tāpēc ir būtiski, lai Latvijā būtu stratēģisks redzējums cilvēkresursu attīstībai un plānošanai ilgtermiņā.

Ziņojumā ir konstatētas vairākas būtiskas problēmas un izaicinājumi, kuriem nepieciešami risinājumi:

Pirmkārt, tuvāko gadu laikā var pietrūkt tiesnešu. Tuvāko gadu laikā izdienas pensijā var doties vairāk nekā 28 % no pašreizējā tiesnešu skaita. Tādēļ jāizvērtē tiesnešu funkcijas un darba organizācija, kā arī jāpārskata tiesnešu kopējais skaits Latvijā.

Otrkārt, atbalsta personāls ir būtisks tiesneša darba efektivitātei, taču tiesas darbinieku mainība ir nepieļaujami augsta. Tiesās

darbinieku mainības līmenis sasniedz pat 31 % gadā. Turklāt ir nepieciešams efektīvāk stiprināt tiesnešu palīga institūtu, lai nodrošinātu labāku atbalstu tiesnešiem.

Treškārt, ne visi tiesneši pietiekami rūpējas par savu zināšanu un prasmju pilnveidošanu, lai gan izmaiņas sabiedrībā un tiesiskajā regulējumā notiek strauji. Katrs desmitais tiesnesis pēdējo četru gadu laikā mācības apmeklējis retāk nekā reizi gadā. Tiesnešiem ātri jāpielāgojas mainīgajiem apstākļiem, un tas nav iespējams bez kvalitatīvas mācību organizācijas un aktīvas līdzdalības mācībās.

Lai atrisinātu šīs problēmas, jāveic izmaiņas cilvēkresursu pārvaldībā tiesās. Esam izstrādājuši konkrētus un pietiekami ambiciozus ieteikumus, kas veicinās pozitīvas pārmaiņas cilvēkresursu plānošanā, attīstībā un tiesu darba organizācijā.

Ar komandas darbu, savstarpēju atbalstu un sapratni, kā arī līderību un drosmi var panākt pārmaiņas sabiedrības kopējam labumam. Tāpēc visiem - no tiesnešiem un tiesu darbiniekiem līdz Tieslietu ministrijai un Tieslietu padomei - aktīvi un atbalstoši jāsadarbojas, lai panāktu uzlabojumus. Tikai kopīgiem spēkiem ir iespējams sasniegt augstākos mērķus un labākos rezultātus.

No sirds pateicos saviem kolēģiem, kas piedalījās revīzijā un sniedza to labāko ziņojuma izstrādē. Augstu vērtēju arī tiesu priekšsēdētāju, tiesnešu, tiesu darbinieku, tieslietu institūciju pārstāvju un tiesību zinātņu studentu sadarbību un atbalstu.

Cienā

departamenta direktors Gatis Litvins

Saturs

Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Būtiskākie ieteikumi.....	9
Ziņojuma struktūra	10
Būtiskākais par tiesu sistēmu	11
Tiesu sistēmas raksturojums	11
Tiesu hierarhija	12
Tiesu sistēmas finansējums.....	13
Ceļš uz tiesneša amatu	15
Tiesneša atalgojums.....	17
Tiesu noslodze, lietu skaits	18
1. Vai tiesu sistēmā ir veikti nepieciešamie pasākumi tiesu personāla politikas plānošanā un īstenošanā?.....	21
1.1. Vai tieslietu nozares politikas plānošanas dokumentos ietvertie pasākumi (veicamās darbības, aktivitātes) tiek īstenoti?.....	22
Cilvēkresursu attīstības plānošana tiesās un pasākumi kapacitātes stiprināšanai.....	22
1.2. Vai tiesu sistēmā ir apzināts un tiek plānots tiesnešu un tiesas darbinieku (tiesnešu palīgu, tiesas sēžu sekretāru u. c.) skaits, un vai ir vērtēti personāla iztrūkuma iemesli?.....	26
Tiesnešu skaita plānošana.....	27
Tiesnešu amata kandidāta atlase	30
Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu reformas rezultāti	33
Tiesnešu palīgu institūts, tiesu personāls.....	37
Tiesu personāla skaita plānošana.....	44
Tiesu darbinieku atlase	45
1.3. Vai studējošie tiesību zinātnēs vēlas nākotnē veidot karjeru tiesu sistēmā?	46

Ieteikumi	47
2. Vai izveidotā tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēma nodrošina iespēju zināšanu pilnveidei un nodarbināto prasmju uzturēšanai?	49
2.1. Vai tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību organizēšana un īstenošana ir vērsta uz identificētajām vajadzībām zināšanu pilnveidei un profesionālajai izaugsmei?	49
2.2. Vai tiesu sistēmā nodarbināto apmācības sistēmas attīstībā veiktie pasākumi ir efektīvi (pamatoti un plānveidīgi)?	53
Ieteikums	55
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	56
Termini un skaidrojumi	64
1. pielikums. Lietu skaits tiesās	65
2. pielikums. Tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptauja	69
Informācija par tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptaujas respondentiem	69
Aptaujas rezultāti	69
3. pielikums. Tiesu administrācijai prioritārajiem pasākumiem piešķirtais finansējums no 2021. līdz 2026. gadam, <i>euro</i>	75
4. pielikums. Tiesu darbinieku, t. sk. tiesnešu palīgu, mainības koeficients 2022.–2023. gadā sadalījumā pa tiesām	76
5. pielikums. Studējošo aptauja	77
Informācija par studējošo aptaujas respondentiem	77
Aptaujas rezultāti	78
Atsauces	84

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām cilvēktiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas ir atkarīga pārējo cilvēktiesību aizsardzība un Latvijas iedzīvotāju ticība valstij, tiesiskumam un taisnīgumam. Tomēr tiesības uz taisnīgu tiesu nedrīkst pastāvēt formāli. To praktisko realizāciju katrā individuālajā gadījumā nodrošina tiesa, kura sastāv no tiesnešiem un tiesas darbiniekiem. Tieši tiesnesis un viņa atbalsta personāls ir tiesību uz taisnīgu tiesu iedzīvinātāji un tiesiskas valsts vērtību nesēji. Sabiedrības interešu īstenošana nav iedomājama bez kvalitatīviem tiesu sistēmas cilvēkresursiem. Līdz ar to ikvienas institūcijas, arī tiesas, galvenais virzītājspēks ir cilvēks. Lēmumiem par cilvēkresursu plānošanu un vadību jābūt savlaicīgiem un ilgtspējīgiem, lai nodrošinātu nepārtrauktu un kvalitatīvu tiesu darbu.

Revīzijā konstatētais liecina, ka kopumā ir radīti priekšnoteikumi Latvijas tiesu nodrošināšanai ar profesionāliem un kompetentiem cilvēkresursiem, tomēr revīzijas rezultātā atklātas vairākas Latvijas tiesu sistēmas problēmas cilvēkresursu pārvaldībā un attīstībā.

Tiesu sistēmā nav stratēģiska redzējuma cilvēkresursu attīstībai

Cilvēkresursu attīstība tiesu sistēmā netiek skatīta, kā stratēģiski vadāms jautājums. Tieslietu ministrija nav panākusi būtiskus rezultātus tiesu personāla politikas īstenošanā. Lai gan iesaistītajās institūcijās (Tieslietu ministrija, Tiesu administrācija, Tieslietu padome) ir izstrādātas stratēģijas vidējam termiņam, tomēr tajās nav piedāvāti risinājumi personāla iztrūkuma mazināšanai tiesu sistēmā.

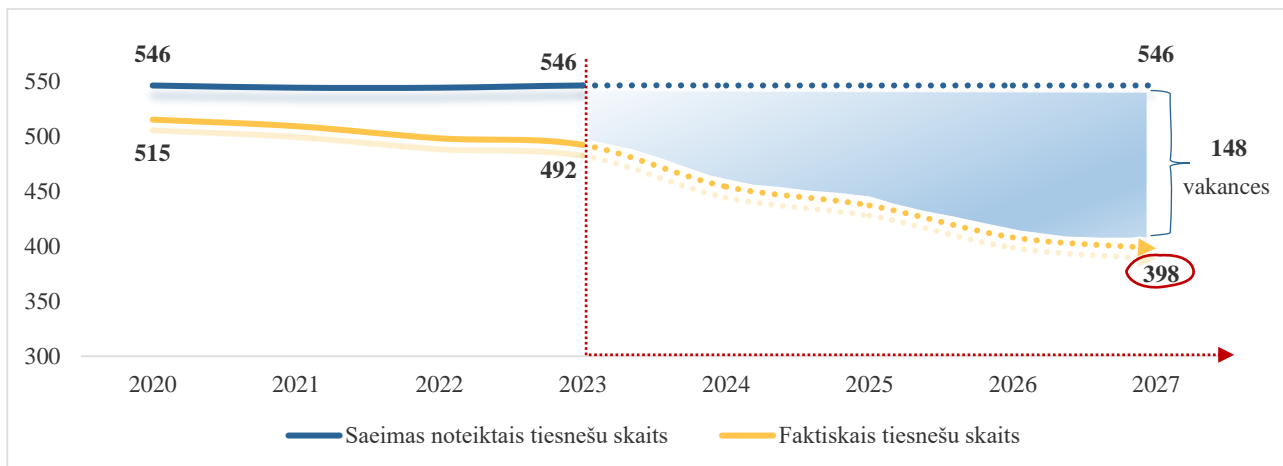
Tiesnešu skaita plānošana nav efektīva

Latvijā tiesnešu skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju ir viens no augstākajiem (29,2 tiesneši), salīdzinot ar Eiropas Savienības valstu vidējiem rādītājiem (20–22,2 tiesneši uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju). Pēdējo reizi Saeima rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu tiesnešu skaitu noteica 2016. gada 2. jūnijā¹, un šobrīd noteikto tiesneša amata vietu skaits ir 546 tiesneši. Ar katru gadu pieaug neaizpildīto tiesneša amata vietu skaits. 2023. gada beigās no apstiprinātajām tiesnešu amata vietām vakantas bija 54 jeb 10 % tiesneša amata vietu.

Vienlaikus no 2020. līdz 2023. gadam lietu pabeigšanas koeficients, kas raksturo pabeigto un jauno (saņemto) lietu skaita attiecību procentos, galvenajās lietu kategorijās pārsniedza 100 %. Tas nozīmē, ka kopumā tiesas ar faktisko tiesnešu skaitu (492 tiesneši) spēj efektīvi izskatīt saņemtās lietas un neizskatīto lietu uzkrājums samazinās.

Budžetu plāno atbilstoši noteiktajam, nevis faktiskajam tiesnešu skaitam. Neaizpildīto tiesnešu amata vietu dēļ atalgojumam plānotie valsts budžeta līdzekļi netiek pilnībā izmantoti. Šos līdzekļus novirza citu tiesu izdevumu segšanai vai atgriež valsts budžetā (piemēram, 2023. gada beigās atalgojumam neiztērētos 2,6 miljoni euro).

Pieaug tiesnešu skaits vecumā virs 61 gada. Atbrīvoto tiesnešu skaits pārsniedz tiesneša amatā iecelto skaitu. Tuvāko gadu laikā izdienas pensijā var doties vairāk nekā 28 % no pašreizējā tiesnešu skaita. Turklāt tiesneša amata kandidātu skaits, kas izturējuši tiesneša amata kandidāta atlasi, nav pietiekams esošo tiesneša amata vakancu aizpildīšanai. Tas nozīmē, ka tendence palielināties vakancu skaitam var turpināties (1. attēls), un pieaug risks, ka tuvāko gadu laikā, saglabājoties esošajai tiesu noslodzei (ienākošo un izskatāmo lietu skaitam), tiesu sistēmai var pietrūkt tiesnešu efektīvai tiesu darbības nodrošināšanai.

*2024.–2027. gadam prognoze par tiesnešu skaita izmaiņām, ņemot vērā pēdējo gadu tendences par tiesnešu vecumu, darba stāžu un amata kandidātu konkursu rezultātus

1. attēls. Tiesnešu skaits no 2020.–2023. gadam un prognozētās tiesnešu skaita izmaiņas 2024.–2027. gadam

Kritiska situācija cilvēkresursu nodrošinājumā attiecībā uz tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās

Vakanto tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās amatu vietu skaits ar katru gadu pieaug. 2023. gada beigās no 71 tiesneša ar specializāciju zemesgrāmatu lietās amata vietas vakantas bija deviņas jeb 13 % tiesneša amatu vietu. Kopš 2017. gada tiesu sistēmā darbu uzsākuši tikai divi tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, bet 16 tiesneši ar šo specializāciju beiguši pildīt amata pienākumus. Šī brīža tiesneša amatu kandidātu sarakstā nav neviena kandidāta, kurš būtu pieteicies uz šo amatu. Turklāt tuvāko gadu laikā izdienas pensijā var doties 18 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās jeb 29 % no visu tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās faktiskā skaita.

Ir pieaugusi tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās noslodze – pieaudzis saņemto un izskatīto nostiprinājumu lūgumu un lēmumu skaits par 3 % (līdz 227 tūkstošiem 2023. gadā), civillietu kategorijā “Saiestību piespiedu izpilde brīdinājumu kārtībā” lietu skaits pieaudzis par 44 % (līdz 82,9 tūkstošiem 2023. gadā).

Nav izdevies paplašināt tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās kompetenci citās lietu kategorijās, kā to paredzēja 2018. gada Zemesgrāmatu nodaļu reforma. 2023. gadā tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās skatījuši vien 101 civillietu un krimināllietu (mutvārdu process) jeb 0,6 % no kopējā saņemto lietu skaita.

Situācijā, kurā tiesnešu skaits ar specializāciju zemesgrāmatu lietās pastāvīgi samazinās, bet saņemto nostiprinājumu lūgumu skaits palielinās, Tieslietu ministrija nav atradusi risinājumu un pieņēmusi lēmumu, kā nākotnē nodrošināt efektīvu un ilgtspējīgu nekustamo īpašumu tiesību reģistrāciju, piemēram, par kompetences pārdali starp tiesnesi un tiesneša palīgu (konsultantu), zemesgrāmatu procesa pilnīgu digitalizāciju.

Atbildīgo institūciju veiktie pasākumi tiesu darbinieku iztrūkuma mazināšanā nav pietiekami

Tiesās ir augsta tiesas darbinieku mainība, īpaši tiesās Rīgā. Piemēram, Rīgas rajona tiesā mainības koeficients ir 24 %, Ekonomisko lietu tiesā – 23 %, Administratīvajā apgabaltiesā – 31 %. Mēnešalgas palielinājumi, vidēji par 12 % gadā laikā no 2020. līdz 2024. gadam, nav būtiski ietekmējuši tiesu darbinieku mainību.

No 29 vakantajām tiesneša palīga amata vietām 20 jeb 69 % bija tiesās Rīgā, no vakantajām 32 tiesas sēžu sekretāru amata vietām 19 jeb 59 % bija tiesās Rīgā.

Tiesu sistēma nav spējusi efektīvi un ilgtermiņā tiesai piesaistīt tādu būtisku tiesas darbinieku amata kategoriju kā tiesnešu palīgi, jo tiesnešu palīgiem noteikts ierobežots kompetences, pilnvaru un atbildības apjoms, kā arī šim amatam darba tirgū nav konkurētspējīga atalgojuma. Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, Latvijā šis nozīmīgais cilvēku resurss nav pietiekami novērtēts, tas netiek ne atbalstīts, ne attīstīts.

Jau vismaz 20 gadus tiesu sistēmā notiek diskusijas par tiesneša palīga institūta reformēšanu un attīstību, tomēr ievērojams progress nav novērojams:

- ❖ nav pārskatīts tiesneša palīga amata standarts – normatīvajā aktā nav noteiktas atbilstošas prasības izglītībai un nav paplašinātas tiesneša palīga kompetences un atbildība;
- ❖ nav skaidri definēts tiesneša palīga karjeras attīstības modelis – kā rajona (pilsētas) tiesas tiesneša palīgs var veidot karjeru tiesu sistēmā, piemēram, kā var kļūt par tiesneša palīgu apgabaltiesā vai Augstākajā tiesā.

Bez tiesneša palīga amata standarta paplašināšanas mazinās iespēja paaugstināt tiesneša palīga atalgojuma līmeni un esošo darbinieku motivāciju, kā arī piesaistīt jaunus kvalificētus darbiniekus.

Tiesas darbinieku skaita noteikšana nav balstīta uz izvērtējumu, kas pamatotu katrai tiesai nepieciešamo tiesu darbinieku skaitu.

Tiesu administrācija nav nodrošinājusi vienotu tiesu darbinieku atlases kārtību – katra tiesa ir izveidojusi savu kandidātu atlases kārtību un nepieciešamo darbinieku atlasī veic patstāvīgi. Tā kā darbinieku trūkums īpaši izteikts ir tiesās Rīgā, atlases process tajās noris nepārtraukti. Piemēram, Administratīvajā apgabaltiesā 11 mēnešu laikā (no 2022. gada novembra līdz 2023. gada septembrim) kopumā organizēti 18 amatu pretendentu konkursi, izskatīti 95 pretendentu pieteikumi, bet darbu uzsākuši 13 darbinieki. Atlases procesa organizēšana tiesās rada nozīmīgu papildu slodzi gan tiesas priekšsēdētājam, gan tā palīgam, gan arī tiesnesim.

Desmitā daļa tiesnešu profesionālās pilnveides pasākumus apmeklē reti

Ir izveidota tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēma un radīti priekšnoteikumi tiesnešu un tiesu darbinieku zināšanu un prasmju pilnveidošanai.

Likumā “Par tiesu varu” tiesnesim ir noteikts pienākums pastāvīgi papildināt savas zināšanas visas tiesneša karjeras laikā, tomēr tas nenosaka to stundu apjomu gadā vai citā laika periodā, kas tiesnesim jāvelta mācībām, lai papildinātu savas zināšanas.

Katrs desmitais tiesnesis pēdējo četru gadu laikā mācības apmeklējis retāk nekā reizi gadā, lai gan pastāvīgi notiek izmaiņas normatīvajos aktos un mainās tiesu prakse sabiedrībai aktuālos jautājumos.

Tiesnešu apmācībai būtu jānosaka obligāti apmeklējamo mācību saturs un minimālais apjoms (mācību skaits vai mācību stundu skaits) noteiktā laika periodā.

No 2025. gada 1. janvāra plānots mainīt tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēmu. Plānots, ka darbību uzsāks Tieslietu akadēmija. Tomēr Tieslietu akadēmijas projekts vairākās aktivitātēs ir aizkavējies un pastāv augsts risks, ka 2025. gada 1. janvārī Tieslietu akadēmija neuzsāks darbību atbilstoši iecerētajam apmācību sistēmas modelim, kā to paredz projekta mērķis.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, Tieslietu ministrijai sniegti pieci ieteikumi, lai pilnveidotu cilvēkresursu pārvaldību un attīstību Latvijas tiesās.

Ieviešot ieteikumus, sagaidāms, ka tiks:

- ❖ **uzlabota tiesnešu skaita plānošana**, lai nodrošinātu efektīvu tiesu darbību (lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos, lietu caurlaidības spēju un tiešnešu specializāciju) un budžeta plānošanu;
- ❖ **izstrādāts pasākumu plāns tiesu funkcijas zemesgrāmatu lietās turpmākai attīstībai**, lai nodrošinātu efektīvu un ilgtspējīgu nekustamo īpašumu tiesību reģistrāciju;
- ❖ **pārskatīts tiesneša amata palīga standarts**, lai palielinātu tiesnešu palīgu kompetenci un atbildību;
- ❖ **izveidota konkurētspējīga tiesneša palīga atlīdzības sistēma**, lai paaugstinātu motivāciju darbam tiesā un samazinātu darbinieku mainību;
- ❖ **izveidota vienota tiesas darbinieku atlases kārtība**, lai tiesās nodarbinātos (tiesas priekšsēdētāju, tiesnesi, tiesas darbinieku) atbrīvotu no tiesai neraksturīgu funkciju veikšanas – jaunu tiesas darbinieku atlases;
- ❖ **noteiktas obligāti apmeklējamās mācību programmas (tēmas un minimālais apjoms)**, lai nodrošinātu, ka tiesneši regulāri apmeklē mācības.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ❖ pirms revīzijas konstatējumu un secinājumu izklāsta ir sniegta vispārīga izpratne par revidējamo jautājumu;
- ❖ revīzijas konstatējumi un secinājumi sadalīti divās nodaļās: katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izdarot būtiskākos secinājumus, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- ❖ pēc revīzijas konstatējumu un secinājumu izklāsta ir sniegti atbilstoši ieteikumi.

Ziņojuma pirmajā nodaļā ir vērtēts, vai tiesu sistēmā ir veikti nepieciešamie pasākumi tiesu personāla politikas plānošanā un īstenošanā.

Ziņojuma otrajā nodaļā ir vērtēts, vai izveidotā tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēma veicina zināšanu pilnveidi un nodarbināto prasmju uzturēšanu.

Sadaļā “Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes” ir informācija par revīzijas veikšanas mērķi, juridisko pamatojumu, atbildību, apjomu, kā arī norādīti vērtēšanas kritēriji.

Būtiskākais par tiesu sistēmu

Tiesu sistēmas raksturojums

Tieslietu ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde tieslietu (tiesību sistēmas politikas, tiesu sistēmas un tiesu administrēšanas) nozarē plāno, nosaka un īsteno tieslietu jomas attīstību.

Saskaņā ar likumu² tiesu organizatoriskās vadības jautājumos tieslietu ministrs uzrauga apgabaltiesu un rajona (pilsētas) tiesu priekšsēdētāju un viņu vietnieku pienākumu izpildi u. tml. Tiesu administrācija³ organizē un nodrošina rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesu administratīvo darbu. Augstākās tiesas administratīvo darbu organizē un nodrošina Augstākās tiesas struktūrvienība – Augstākās tiesas Administrācija.⁴

Nozīmīgs mācību pakalpojumu sniedzējs ir nodibinājums “Latvijas Tiesnešu mācību centrs”⁵ (turpmāk – LTMC), kas nodrošina tiesnešu un tiesu darbinieku profesionālo tālākizglītību.

2010. gadā tika izveidota Tieslietu padome, lai stiprinātu tiesu varas neatkarību un veicinātu sabiedrības uzticību tiesu darbam. Tieslietu padome piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā.⁶

Pastāv arī vairākas tiesnešu pašpārvaldes institūcijas⁷:

- ❖ Tiesnešu konference izskata aktuālus tiesu prakses jautājumus, iesniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājam iesniegumus par tiesību normu interpretācijas jautājumiem, kuri būtu jāapspriež Augstākās tiesas plēnumam, apspriež materiālās un sociālās nodrošināšanas un citus būtiskus tiesnešu darba jautājumus, ievēlē Tieslietu padomes locekļus un tiesnešu pašpārvaldes institūciju kolēģijas un Tiesnešu ētikas komisiju;
- ❖ Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija veic tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu;
- ❖ Tiesnešu disciplinārkolēģija izskata lietas par rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesu un Augstākās tiesas tiesnešu disciplinārajiem pārkāpumiem;
- ❖ Tiesnešu ētikas komisija sniedz atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem, kā arī skaidro tiesnešu ētikas normas.

Tiesu iestādes darbu līdztekus tiesneša pienākumu pildīšanai vada tiesas priekšsēdētājs⁸, tostarp organizē tiesas darbu, rīkojas ar tiesas iestādei nodotajiem finanšu un citiem resursiem, atbild par resursu tiesisku un lietderīgu izmantošanu u. c., tādējādi atbild arī par tiesas personāla optimālu skaitlisko sastāvu un lietderīgu tā izmantošanu.

Tiesneša pienākums⁹ ir spriest tiesu, sagatavojot, izskatot lietu un pieņemot tiesas nolēmumu. Atbalstu lietas sagatavošanā, izskatīšanā tiesas sēdē, dokumentēšanā u. tml. tiesnesim sniedz tiesas darbinieki – tiesneša palīgs, tiesas konsultants, kancelejas vadītājs, tiesas tulks, tiesas sēžu sekretārs u. c.

Tiesu hierarhija

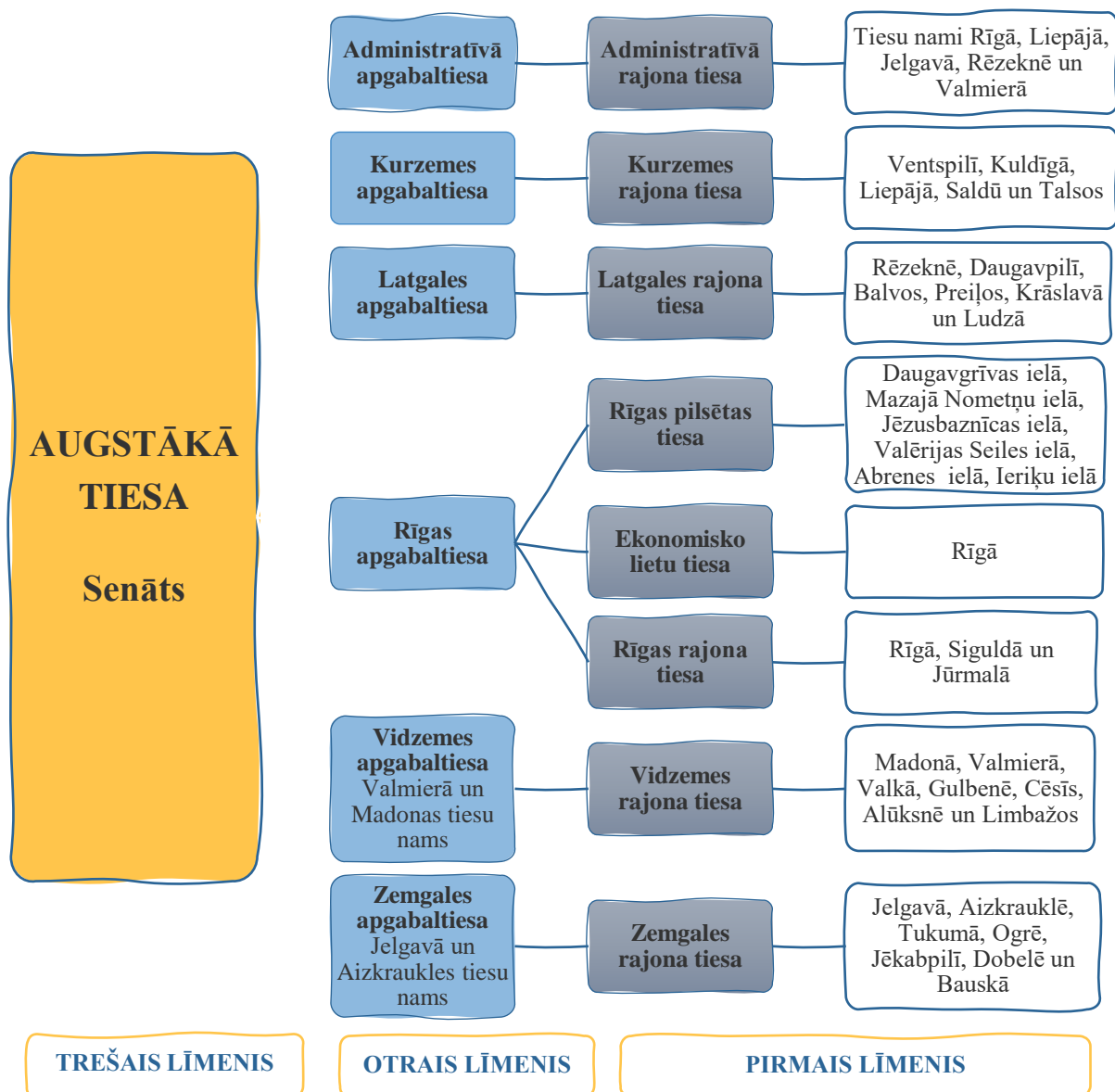
Civillietas, nostiprinājumu lūgumus (zemesgrāmatu lietas), krimināllietas un administratīvās lietas Latvijā izskata 15 tiesās, kuras sadalītas trīs līmeņos – astoņas rajonu (pilsētu) tiesas, sešas apgabaltiesas un Augstākā tiesa (2. attēls). Pastāvošā trīspakāpju tiesu sistēma nodrošina pirmās instances tiesas nolēmumu pārsūdzēšanu un lietas atkārtotu izskatīšanu apelācijas un kasācijas instancēs. Šobrīd Latvijā ir divas specializētās tiesas – Administratīvā tiesa (pirmā instances tiesa un apgabaltiesa) un Ekonomisko lietu tiesa (pirmās instances tiesa).

Lai paaugstinātu tiesu darbības efektivitāti, no 2015. gada līdz 2018. gada martam tika īstenota tiesu teritoriālā reforma. Reformas rezultātā viena tiesu apgabala ietvaros tika apvienotas vairākas tiesu teritorijas, juridiski izveidojot vienu lielāku tiesu. Tādējādi pirmajā instancē 34 tiesu vietā Latvijā izveidoja deviņas rajonu (pilsētu) tiesas.

- ❖ Rīgas tiesu apgabalā reforma īstenota vairākās kārtās. Rezultātā tika izveidota Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa un Rīgas rajona tiesa.
- ❖ Kurzemes tiesu apgabalā no piecām tiesām izveidota viena pirmās instances tiesa – Kurzemes rajona tiesa.
- ❖ Latgales tiesu apgabalā no sešām tiesām izveidotas divas pirmās instances tiesas – Daugavpils rajona tiesa un Rēzeknes rajona tiesa.
- ❖ Vidzemes tiesu apgabalā no septiņām tiesām izveidota viena pirmās instances tiesa – Vidzemes rajona tiesa.
- ❖ Zemgales tiesu apgabalā no septiņām tiesām izveidota viena pirmās instances tiesa – Zemgales rajona tiesa.

Pēdējo gadu laikā notikušas vēl vairākas pārmaiņas un veikti pasākumi tiesu un tiesnešu noslodzes izlīdzināšanā. Pamatojoties uz likuma grozījumiem un Tieslietu padomes lēmumiem¹⁰:

- ❖ 2021. gada 31. martā kā specializēta pirmās instances rajona (pilsētas) tiesa darbu uzsāka Ekonomisko lietu tiesa;
- ❖ 2022. gada 1. augustā izveidota Rīgas pilsētas tiesa, apvienojot Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesu, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesu un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesu;
- ❖ 2023. gadā izveidota Latgales rajona tiesa, apvienojot Daugavpils un Rēzeknes rajona tiesas.

2. attēls. Latvijas tiesu līmeņi

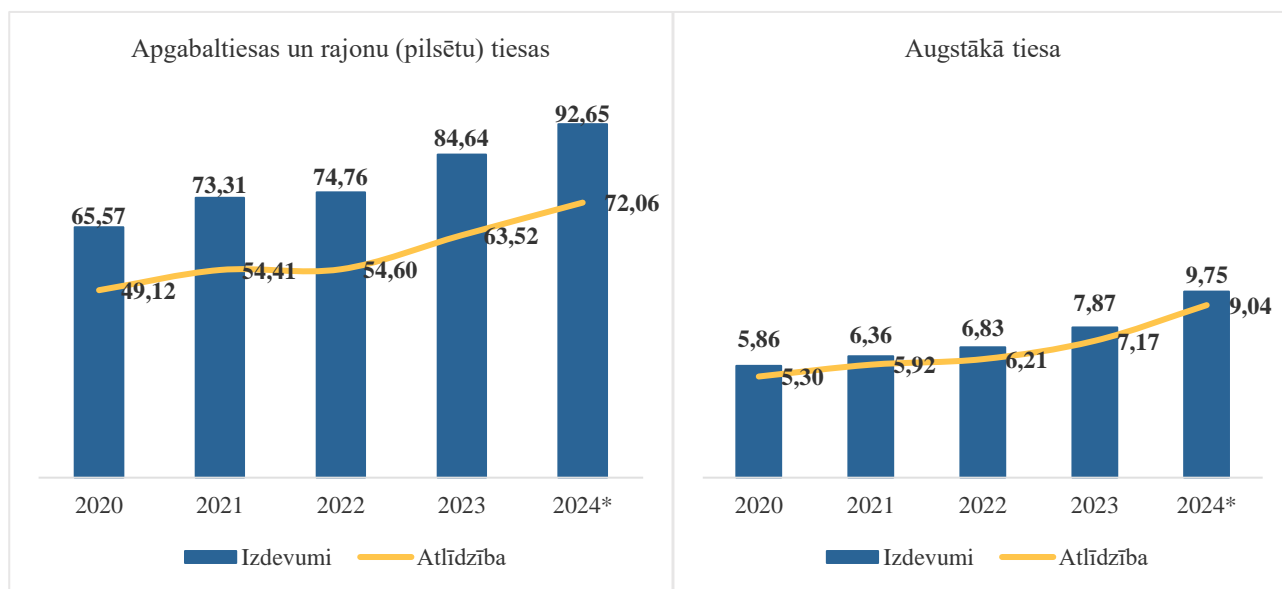
Tiesu sistēmas finansējums

Tiesas finansē no valsts budžeta, un normatīvais regulējums nosaka¹¹, ka:

- ❖ Tiesu administrācija plāno pirmo divu līmeņu tiesu (rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu) izdevumus un ieņēmumus; sagatavotos rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu budžeta pieprasījuma projektus Tiesu administrācija iesniedz Tieslietu ministrijai, kura budžeta pieprasījuma apkopojumus iesniedz Tieslietu padomei viedokļa sniegšanai;
- ❖ Augstākās tiesas budžeta pieprasījumu sagatavo Augstākās tiesas Administrācija un iesniedz to Tieslietu padomei viedokļa sniegšanai;

- ❖ Tieslietu ministrija un Augstākā tiesa budžeta pieprasījumus kopā ar Tieslietu padomes viedokļiem iesniedz Finanšu ministrijai.

Tiesu finansējums katru gadu palielinās vidēji par 9 % (3. attēls), lielākā daļa no institūciju izdevumiem ir izdevumi atlīdzībai – pirmā un otrā līmeņa tiesās vidēji 75 % no kopējiem izdevumiem, Augstākajā tiesā – 91 %.

*Plānotais finansējums

3. attēls. Latvijas tiesu sistēmas finansējums, valsts budžeta programmu izdevumi milj. euro¹²

Papildus valsts pamatbudžeta programmai 03.02.00 Apgabaltiesas un rajonu (pilsētu) tiesas Tiesu administrācija:

- ❖ no 2016. gada līdz 2022. gada 31. decembrim ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu īstenoja projektu “Justīcija attīstībai” (budžeta programma 63.07.00 ESF projektu un pasākumu īstenošana (2014–2020) “Justīcija attīstībai”); projekta mērķis bija stiprināt tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu kapacitāti Latvijā; kopējais projekta finansējums bija 10,8 milj. euro;
- ❖ no 2022. gada līdz 2026. gada 30. jūnijam ir uzsākusi projektu “Tieslietu akadēmija” (budžeta programma 74.06.00 Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) projekti un pasākumi); projekta mērķis ir izveidot vienotu tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos, kas būtiski efektīvai tiesas spriešanai) kvalifikācijas pilnveides mācību centru – Tieslietu akadēmiju; kopējais projekta finansējums 8,7 milj. euro, no tiem 2,6 milj. euro bija plānots apgūt 2022. un 2023. gadā, apgūti vien 0,3 milj. euro. 2024. gadam plānoti izdevumi 4,1 milj. euro.

Ceļš uz tiesneša amatu

Lai kļūtu par tiesnesi, pretendents ir jāatbilst likumā¹³ noteiktajām prasībām:

- ❖ Latvijas pilsonis;
- ❖ valsts valodas prasmes augstākajā līmenī;
- ❖ iegūta augstākā profesionālā vai akadēmiskā izglītība (izņemot pirmā līmeņa profesionālo izglītību) un jurista kvalifikācija, kā arī maģistra vai doktora grāds;
- ❖ nevainojama reputācija;
- ❖ sasniegts 30 gadu vecums.

4. attēls. Ceļš uz tiesneša amatu

Tiesneša amata kandidātu atlasi (pretendenta novērtēšanu) veic Tieslietu padomes izveidotā komisija. Ja pretendents uz tiesneša amatu veiksmīgi iztur atlasi, viņu iekļauj tiesneša amata kandidātu sarakstā uz trim gadiem. Par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi var iecelt personu, kura vismaz piecus gadus darbojusies juridiskajā specialitātē pēc jurista kvalifikācijas iegūšanas vai vismaz piecus gadus strādājusi tiesas priekšsēdētāja palīga vai tiesneša palīga amatā, kā arī atbilst likumā tiesneša pretendents noteiktajām prasībām (4. attēls).¹⁴

Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša amata kandidātu, kas izraudzīts likumā¹⁵ noteiktajā kārtībā, ieguvis augstāko punktu skaitu starp tiesneša amata kandidātu sarakstā iekļautajām personām un piekritis ieņemt vakanto tiesneša amata vietu, iecelšanai amatā izvirza tieslietu ministrs.

Rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi pēc tieslietu ministra priekšlikuma ieceļ amatā Saeima uz trim gadiem. Pamatojoties uz Saeimas lēmumu par tiesneša iecelšanu rajona (pilsētas) tiesas tiesneša amatā, Tieslietu padome nosaka konkrētu rajona (pilsētas) tiesu vai tās tiesu namu ar attiecīgu tiesneša amata pienākumu izpildes vietu tiesas darbības teritorijas ietvaros.¹⁶

Pēc trim amatā nostrādātiem gadiem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi Saeima pēc tieslietu ministra priekšlikuma, pamatojoties uz tiesneša profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto atzinumu, apstiprina amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma vai ieceļ amatā atkārtoti uz laiku līdz diviem gadiem. Pēc atkārtotā pilnvaru termiņa izbeigšanās rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi Saeima pēc tieslietu ministra priekšlikuma apstiprina amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma.¹⁷

Kopš pagājušā gadsimta 90. gadu sākuma, attīstoties brīvā tirgus ekonomikai, privātpersonu dibinātajās augstskolās pieauga tiesību zinātņu studiju programmu skaits, kas ilgtermiņā, iztrūkstot pietiekami augstām un vienotām prasībām juridiskās izglītības iegūšanai, samazināja juridiskās izglītības kvalitāti valstī. Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomisijas darba kārtībā vairākkārt bija diskusijas par iespējamiem risinājumiem juridiskās izglītības kvalitātes uzlabošanai. Diskusijās tika izdarīti vairāki secinājumi¹⁸:

- ❖ Tiesību zinātņu studiju programmu konkurence savā starpā bija radījusi nevis šo programmu kvalitātes paaugstināšanos, bet tieši pretēji – kvalitātes kritumu. Lielai daļai tiesību zinātņu studiju programmu absolventu bija salīdzinoši vājas zināšanas un prasmes jurisprudencē.
- ❖ Katra augstskola pēc saviem ieskatiem vērtējusi studējošo teorētiskās zināšanas un prasmes, lai piešķirtu valsts atzītu augstākās izglītības diplomu ar jurista vai juriskonsulta kvalifikāciju. Tā rezultātā diplomu saņēma gan studējošie, kuriem augstskola bija noteikusi salīdzinoši augstas prasības diploma ieguvei, gan studējošie, kuriem šīs prasības bija salīdzinoši zemas. Darba tirgū visi šie studējošie uzsāka darba gaitas ar vienādiem diplomiem, bet diploma esamība, kā tas ir konstatēts praksē, neapliecināja pietiekamas tiesību zinātņu programmu absolventu zināšanas un prasmes.
- ❖ Jurista profesija saistīta gan ar juridiskās palīdzības sniegšanu citām personām to tiesību aizsardzībā, gan ar valstiski svarīgu amatu (tostarp tiesnešu, prokuroru) ieņemšanu. Tāpēc bija svarīgi, ka prasības jurista kvalifikācijas iegūšanai ir pietiekami augstas.

Ar mērķi sekmēt juridiskās izglītības kvalitātes paaugstināšanos no 2021. gada tika ieviesta obligāta prasība topošajiem juristiem profesionālā maģistra studiju programmās kārtot jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmenu (turpmāk – kvalifikācijas eksāmens). Kvalifikācijas eksāmens ir profesionālā maģistra studiju sastāvdaļa, kuru kārtot jurista profesionālās kvalifikācijas iegūšanai.¹⁹

Pirmo reizi Latvijā tiesību zinātnes studenti kvalifikācijas eksāmenu kārtoja 2021. gada jūnijā. Kopš kvalifikācijas eksāmena ieviešanas eksāmenu ir nokārtojuši 277 studējošie.²⁰ Kopumā ir notikuši seši eksāmeni un katrā eksāmena kārtēšanas reizē vidēji to nokārto 33 % studējošie.²¹ Informācija par kvalifikācijas eksāmenu nokārtojušo studentu skaitu ir izsaukusi kritiku par juridiskās izglītības kvalitāti Latvijā. Piemēram, ģenerālprokurors Juris Stukāns ir paudis viedokli²², ka “prokuroru amatu pretendenti pārbaudījumos demonstrē zemu zināšanu līmeni, kas liek domāt, ka Latvijā izglītības sistēma degradējas”. Augstākās tiesas un Tieslietu padomes priekšsēdētājs Aigars Strupiņš, tiekoties ar mediju pārstāvjiem, ir vērsis uzmanību uz problēmu, ka valstī ir izteikts jaunu un kvalificētu juristu trūkums, turklāt valsts vienoto jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmenu spēj nokārtot tikai trešdaļa studējošo, tāpēc nav viegli aizpildīt tiesās pieejamās tiesnešu vakances.²³

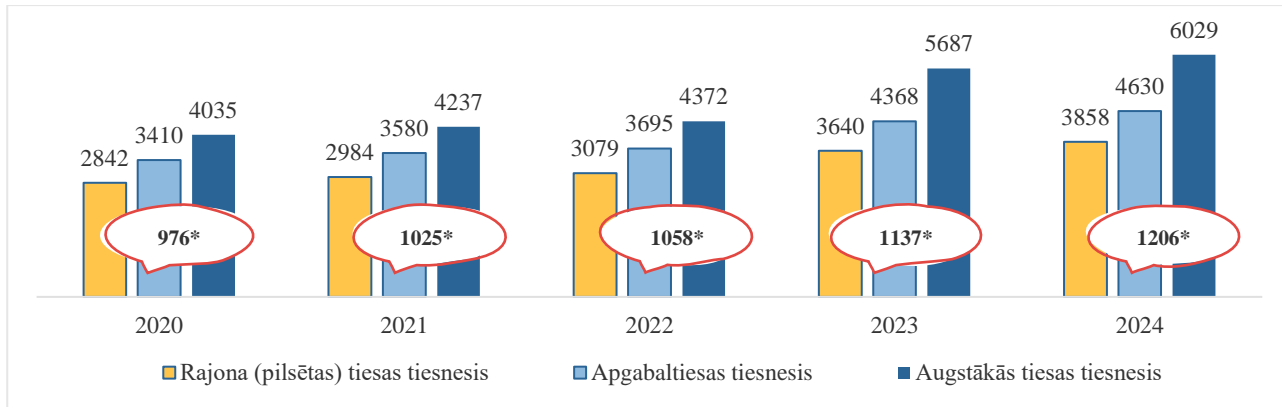
Kvalifikācijas
eksāmenu
nokārtojuši
33 %
studējošo

Savukārt, Tieslietu ministrija norāda²⁴ uz pozitīvām tendencēm, jo, ieviešot obligāto kvalifikācijas eksāmenu:

- ❖ tiek nodrošinātas vienlīdzīgas prasības jurista kvalifikācijas ieguvējiem neatkarīgi no augstskolas, kurā viņi studē;
- ❖ augstskolām jāpaaugstina īstenojamo studiju programmu kvalitāte, kas kopumā cels juridiskās izglītības kvalitāti valstī un sagaidāms, ka juristi tiks labāk sagatavoti darba tirgum;
- ❖ paaugstināsies jurista profesijas prestižs, jo spēja nokārtot kvalifikācijas eksāmenu ir jaunā jurista “kvalitātes zīme” un paredzams, ka nākotnē, paaugstinoties juridiskās izglītības kvalitātei augstskolās, palielināsies arī eksāmenu nokārtojušo studentu skaits;
- ❖ būtisks īstermiņa ieguvums ir tas, ka jau šobrīd darba tirgū ar jurista profesionālās kvalifikācijas diplomu nonāk studējošie, kuri ir apliecinājuši augstas teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas jurisprudencē.

Tiesneša atalgojums

Atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam²⁵ (turpmāk – Atlīdzības likums) tiesneša mēnešalgu veido bāzes mēnešalgas likme, piemērojot attiecīgu koeficientu atbilstoši tiesneša ieņemamajam amatam tiesā (5. attēls).

*Bāzes likme, noapaļota līdz pilnam euro.

5. attēls. Tiesnešu mēnešalga, 2020.–2024. gads, euro

Bāzes mēnešalgas likme katru gadu pieaug, 2020. gadā tā bija – 976,47 euro, bet 2024. gadā 1205,71 euro. Tādējādi tiesneša mēnešalga pēdējo piecu gadu laikā ir pieaugusi rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim un apgabaltiesas tiesnesim par 35,8 %, bet Augstākās tiesas tiesnesim par 49,4 %.

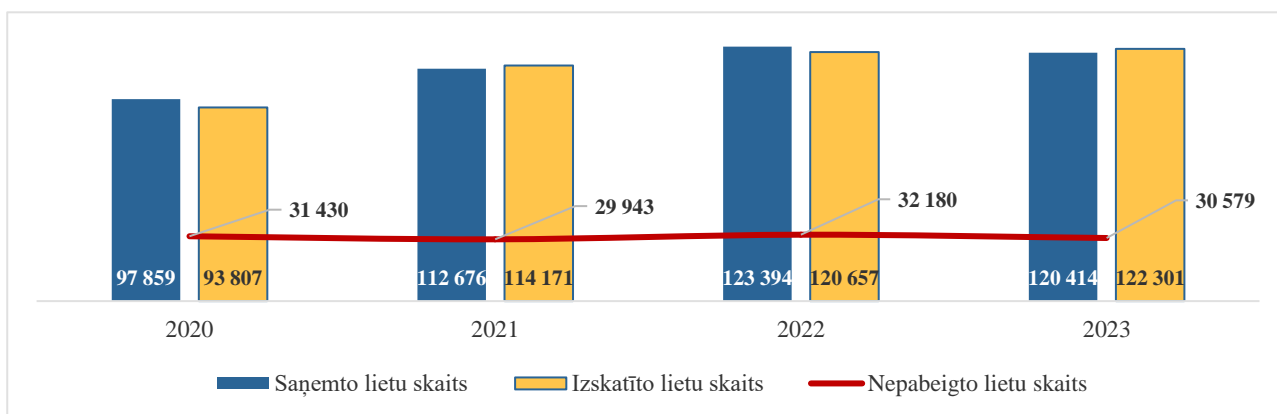
Atbilstoši Atlīdzības likumam²⁶, ja tiesnesis profesionālās darbības kārtējā novērtēšanā saņēmis pozitīvu atzinumu, rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesnesim piešķir izdienas piemaksu pie mēnešalgas:

- ❖ pēc sešiem amatā nostrādātiem gadiem – 5 % no mēnešalgas;
- ❖ pēc 10 amatā nostrādātiem gadiem – 10 % no mēnešalgas.

Tiesu noslodze, lietu skaits

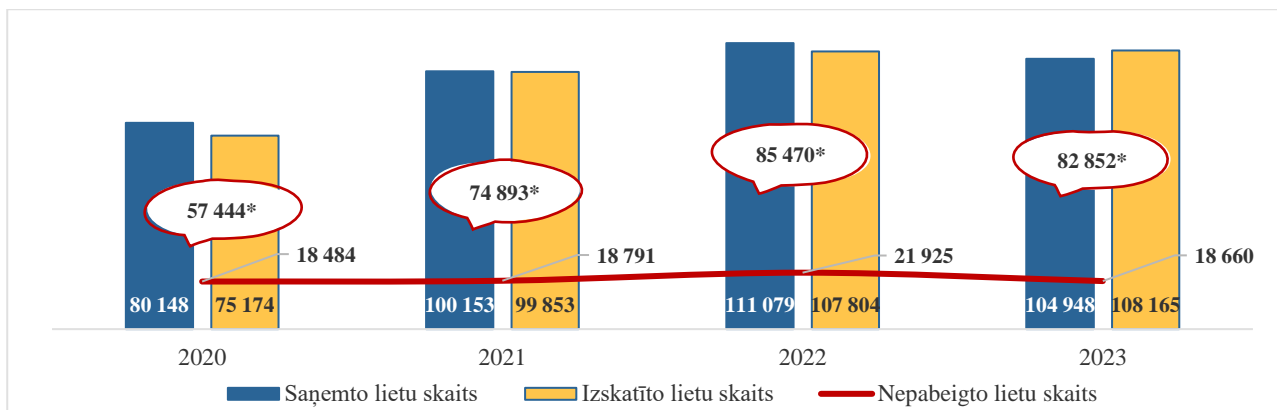
Lietu galvenās kategorijas ir civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas, kā arī nostiprinājumu lūgumi (zemesgrāmatu lietas). Lai nodrošinātu (prasības) pieteikumu, sūdzību, lietu un materiālu efektīvu izskatīšanu, rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu tiesneši var specializēties civillietu, krimināllietu, administratīvo pārkāpumu lietu, kā arī noteiktas tiesību nozares un lietu veidu izskatīšanā, piemēram, bērnu tiesību lietās, zaudējumu un parādu piedziņas lietās, darba strīdu lietās.

No 2020. gada līdz 2023. gadam kopējais pirmās instances tiesās saņemto civillietu, krimināllietu un administratīvo lietu skaits ir palielinājies no 97,9 tūkst. līdz 120,4 tūkst. lietu jeb par 23 %. Līdzīga tendence ir arī izskatīto lietu skaitā – palielinājums no 93,8 līdz 122,3 tūkst. lietu jeb par 30 %. Savukārt neizskatīto lietu atlikums ir samazinājies no 31,4 līdz 30,6 tūkst. lietu jeb par 2,8 %²⁷ (6. attēls).

6. attēls. Kopējais pirmās instances tiesās saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām²⁸

Palielinājums saistīts ar to lietu, kuras tiek skatītas rakstveida procesos, skaita pieaugumu. Galvenokārt tās ir civillietu kategorijas lietas – saistību piespiedu izpildes brīdinājumu kārtībā lietas (7. attēls). Tā ir vienkāršota tiesas procedūra, kuru visbiežāk (vidēji 95 % gadījumu) veic tiesnesis ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, un to var izmantot gadījumos, kad starp kreditoru un parādnieku nepastāv strīds par parāda esamību, jo šajā gadījumā tiesa lietu neizskata pēc būtības. Šī lietu kategorija vidēji veido 75 % no rakstveida procesa lietu skaita jeb 69 % no kopējā lietu skaita.

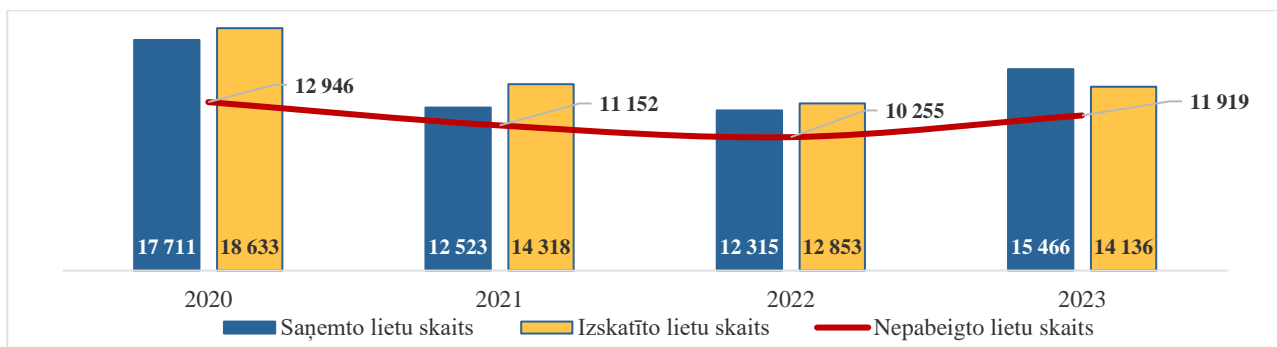

* tajā skaitā civillietu kategorija "Sastību piespiede izpilde brīdinājumu kārtībā"

7. attēls. Rakstveida procesā saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām²⁹

Atsevišķa kategorija, kura netiek iekļauta nevienā lietu kategorijā un kopējos tiesu statistikas pārskatos, ir nostiprinājumu lūgumi un lēmumi – īpašumu tiesību nostiprināšana zemesgrāmatās. Īpašuma tiesības nostiprina uz tiesneša lēmumu pamata, ierakstot nostiprināmās tiesības zemesgrāmatā³⁰. Tā ir lieta, kuru skata rakstveida procesā (nerīkojot tiesas sēdi). Zemesgrāmatu lietas veido nozīmīgu apjomu (apmēram 70 %) to tiesnešu darbā, kuri ir ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Kopumā šo lietu skaits ir pieaudzis no 219 tūkst. 2020. gadā līdz 227 tūkst. 2023. gadā jeb par 3 %.

Savukārt kopējais saņemto lietu skaits mutvārdu (ja lieta tiek skatīta vispārējās prasības kārtībā, tad tā notiek mutvārdu procesā tiesas sēdē³¹) procesos kopumā ir samazinājies no 17,7 tūkst. līdz 15,5 tūkst. jeb par 14 %, arī izskatīto lietu skaits ir samazinājies no 18,6 tūkst. lietu līdz 14,1 tūkst. lietu jeb par 32 %. Nepabeigto lietu atlikums samazinās lēnāk – attiecīgi no 12,9 tūkst. lietām līdz 11,9 tūkst. lietām jeb par 9 % (8. attēls).

8. attēls. Mutvārdu procesā saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām.³²

No 2020. līdz 2023. gadam lietu pabeigšanas koeficients (1. tabula), kas raksturo pabeigto un jauno (saņemto) lietu skaita attiecību procentos, galvenajās lietu kategorijās pārsniedz 100 %. Tas nozīmē, ka kopumā tiesas spēj izskatīt saņemtās lietas un neizskatīto lietu uzkrājums samazinās.

1. tabula

Lietu pabeigšanas koeficients rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās, 2020.–2023., procenti

Tiesa/lietu kategorija	Gads			
	2020	2021	2022	2023
Rajona (pilsētas) tiesas				
Civillietas	95,7	100,8	97,5	101,6
Krimināllietas	94,9	112,1	101,0	98,2
Administratīvās lietas	106,8	92,7	106,9	109,7
Administratīvo pārkāpumu lietas	114,4	100,0	103,8	96,2
Nostiprinājumu lūgumi (zemesgrāmatu lietas)	100,3	99,7	100,0	100,4
Apgabaltiesas	2020	2021	2022	2023
Civillietas	108,1	103,1	95,8	104,5
Krimināllietas	100,4	97,1	89,8	91,0
Administratīvās lietas	120,0	92,4	100,4	92,6
Administratīvo pārkāpumu lietas	101,9	100,1	94,4	104,0

 Lietu pabeigšanas koeficients zem 95 %

Informācijas avots: Tiesu administrācija

Detalizēta (statistiska) informācija par kopējo lietu skaitu rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās iekļauta 1. pielikumā.

1. Vai tiesu sistēmā ir veikti nepieciešamie pasākumi tiesu personāla politikas plānošanā un īstenošanā?

Latvijā nav formulēts redzējums par to, kā tuvākajā nākotnē īstenot tiesu personāla attīstību un stiprināt personāla kapacitāti tiesās. Līdz šim Tieslietu ministrija nav panākusi būtiskus rezultātus tiesu personāla politikas īstenošanā.

Pieaug neaizpildīto tiesneša amata vietu skaits. 2023. gada beigās no apstiprinātajām 546 tiesnešu amata vietām bija vakantas 54 jeb 10 % tiesneša amata vietu. Tajā skaitā no 71 tiesneša ar specializāciju zemesgrāmatu lietās vakantas bija deviņas jeb 13 % tiesneša amata vietu. Atbrīvoto tiesnešu skaits pārsniedz tiesneša amatā iecelto skaitu. Savukārt tiesneša amata kandidātu skaits, kas izturējuši tiesneša amata kandidāta atlasi, nav pietiekams esošo tiesneša amata vakanču aizpildīšanai.

Pieaug tiesnešu skaits vecumā virs 61 gada, un tuvāko gadu laikā izdienas pensijā var doties vairāk nekā 28 % no pašreizējā tiesnešu skaita.

Īpaši kritiska situācija cilvēkresursu nodrošinājumā ir attiecībā uz tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Kopš 2017. gada tiesu sistēmā darbu uzsākuši tikai divi tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, 16 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās beiguši pildīt amata pienākumus. Turklāt tuvāko gadu laikā izdienas pensijā var doties 18 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās jeb 29 % no visu tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās faktiskā skaita. Šī brīža tiesneša amatu kandidātu sarakstā nav neviena kandidāta, kurš būtu pieteicies uz šo amatu.

Palielinoties vakanču skaitam un saglabājoties esošajai noslodzei (ienākošo un izskatāmo lietu skaitam), pieaug risks, ka tuvāko gadu laikā tiesu sistēmai var pietrūkt tiesnešu cilvēkresursu efektīvai tiesu darbības nodrošināšanai.

Tieslietu ministrija īsteno dažādus pasākumus, lai nākotnē nodrošinātu efektīvu un ilgtspējīgu nekustamo īpašumu tiesību reģistrācijas procesu, tomēr tie nav nesuši gaidītos rezultātus. Nav izdevies paplašināt tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās kompetences citās lietu kategorijās.

Mēnešalgas palielinājumi, vidēji par 12 % gadā laikā no 2020. līdz 2024. gadam, nav būtiski ietekmējuši tiesu darbinieku mainību.

Jau vismaz 20 gadus tiesu sistēmā notiek diskusijas par tiesneša palīga institūta reformēšanu un attīstību, tomēr tiesu sistēma nav spējusi efektīvi un ilgtermiņā tiesai piesaistīt tādu būtisku tiesas darbinieku amata kategoriju kā tiesnešu palīgi. Nav pārskatīts tiesneša palīga amata standarts.

Revīzijā aptaujāti piecu Latvijas augstskolu 259 studenti, kuri studēja tiesību zinātnes bakalaura un maģistra programmās. Aptaujas dati liecina, ka 86 jeb 50 % no 172 studentiem, kuri apvieno darbu ar studijām, labprāt saistītu savu nākotni ar tiesu sistēmu. Savukārt 47 jeb 27 % vēlas savu karjeru nākotnē saistīt ar tiesneša amatu. Kā būtiskākais faktors tiesneša amata izvēlei ir profesionālā izaugsme un nākotnes karjera un tiesneša amata augstais prestižs.

1.1. Vai tieslietu nozares politikas plānošanas dokumentos ietvertie pasākumi (veicamās darbības, aktivitātes) tiek īstenoti?

Cilvēkresursu attīstības plānošana tiesās un pasākumi kapacitātes stiprināšanai

Vadošā valsts pārvaldes iestāde tieslietu (tiesību sistēmas politikas, tiesu sistēmas un tiesu administrēšanas) nozarēs ir Tieslietu ministrija. Ministrija izstrādā nozari reglamentējošo tiesību aktu un attīstības plānošanas dokumentu projektus.³³

Līdz 2009. gadam Latvijā tiesu sistēmas politika tika īstenota bez vienota politikas plānošanas dokumenta. Turpmākajos gados secīgi tika atbalstīti un īstenoti vairāki politikas plānošanas dokumenti, kuros bija ietverti mērķi un virzieni cilvēkresursu attīstības tiesu varā veicināšanai (9. attēls).

2009–2015

Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015. gadam

- Noslēdzoties Pamatnostādņu īstenošanai, ne visi uzdevumi tika izpildīti. Uzdevumi, kas saistīti ar cilvēkresursu kapacitātes celšanu tiesu varā, izpildīti tikai daļēji, un plānotā uzdevuma “Rīcības plāna izstrāde tiesneša, tajā skaitā zemesgrāmatu nodaļas tiesneša, palīga institūta stiprināšanai” izpilde turpinājās*

2015–2020

Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam

- Turpina risināt neizpildītos nozares plānošanas dokumentā "Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015. gadam" iekļautos uzdevumus cilvēkresursu kapacitātes celšanai

2016–2020

Eiropas Sociālā fonda projekts “Justīcija attīstībai”

- Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāna 2015.–2020. gadam īstenošanai līdzekļi tika piesaistīti no Eiropas Sociālā fonda projekta “Justīcija attīstībai”. Tā ietvaros ar mērķi stiprināt tiesu un tiesībsardzības iestāžu kapacitāti Latvijā piedalījās 22 tūkst. dalībnieku. Projekts bija vērsts uz profesionālās pilnveides mācību programmu izstrādi un īstenošanu, u. c.

*Informācijas avots: Tieslietu ministrijas 2016. gada informatīvais ziņojums³⁴

9. attēls. Tiesu sistēmas politikas plānošanas dokumenti (2009–2020)

Cilvēkresursu attīstībai tiesu varā jau Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņēs 2009.–2015. gadam (turpmāk – Pamatnostādnes) kā galvenais mērķis bija noteikts kompetentu personu piesaiste darbam tiesās un zemesgrāmatu nodaļās, tajā skaitā plānoti pasākumi tiesu varā nodarbināto personu motivācijas un regulārai kompetences līmeņa celšanai, paredzēts nodrošināt efektīvu tiesneša amata kandidātu atlases un stažēšanās procesu, ieviest tiesnešu kvalifikācijas un darba rezultātu regulāru novērtēšanu, stiprināt tiesneša palīga institūtu u. c.

Nākamajā politikas plānošanas dokumentā “Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam”³⁵ (turpmāk – Plāns) tika iekļauti problēmjaudājumi un indikatīvi iezīmēti iespējamie risinājumi un uzdevumi cilvēkresursu kapacitātes celšanai tiesu varā un tiesībsardzības iestādēs, kas Pamatnostādņu īstenošanas gaitā vispār netika pildīti vai tika izpildīti nepilnīgi.

Viens no būtiskiem un joprojām neatrisinātiem jautājumiem attiecībā uz cilvēkresursu attīstību tiesu varā finanšu līdzekļu trūkuma dēļ ir saistīts ar vienota un ilgtermiņa apmācību modeļa, tajā skaitā starpdisciplināro apmācību modeļa, trūkumu tiesu varai un tiesībaizsardzības iestādēm. Plāna īstenošanai līdzekļi tika piesaistīti no Eiropas Sociālā fonda projekta “Justīcija attīstībai”. Projektu “Justīcija attīstībai” laikā no 2016. gada līdz 2022. gadam īstenoja Tiesu administrācija³⁶. Tā kopējās izmaksas – 10,85 miljoni *euro*, tajā skaitā Eiropas Sociālā fonda finansējums – 9,22 miljoni *euro* un valsts budžeta finansējums – 1,63 miljoni *euro*.³⁷

Revīzijā konstatēts, ka cilvēkresursu attīstības plānošana tiesās un pasākumi kapacitātes stiprināšanai ir iekļauti iesaistīto institūciju darbības stratēģijās.

- ❖ Tieslietu ministrijas darbības stratēģijā³⁸ ir mērķi un galvenie uzdevumi laika periodam no 2022. gada līdz 2026. gadam vairāk nekā 10 politikās, tajā skaitā arī tiesu sistēmas politikā. Minētās politikas ietvaros noteiktā mērķa “Taisnīga tiesa saprātīgā termiņā un tiesu sistēma, kurai uzticas sabiedrība” sasniegšanai ir noteikti uzdevumi:

- ✓ tiesu darba kvalitātes un profesionalitātes attīstība: vienotas, ilgtspējīgas kvalifikācijas pilnveides sistēmas – Tieslietu mācību centra – izveide;
- ✓ cilvēkresursu kapacitātes stiprināšana un risinājumi tiesu noslodzes izlīdzināšanai, tiesu darba organizācijas pilnveidei.

Stratēģijā nav aplūkota personāla iztrūkuma problēma un līdz ar to arī netiek piedāvāti risinājumi personāla iztrūkuma mazināšanai tiesu sistēmā.

- ❖ Tiesu administrācijas darbības stratēģijas 2022.–2026. gadam³⁹ mērķa “Tiesnešu un tiesu darbinieku attīstība un iesaiste” sasniegšanai ir noteikti vairāki uzdevumi:

- ✓ izstrādāt tiesu personāla politiku, īpašu uzmanību pievēršot vienotai tiesu darbinieku vērtēšanas metodikai un tai piesaistītās atlīdzības sistēmas izveidošanai. Noteikts tikai viens sasniedzamais rādītājs: Tiesu administrācijas un tiesu darbinieku mainība (darba tiesisko attiecību pārtraukšana) īpatsvars rajona (pilsētu) tiesās un apgabaltiesās nepārsniedz 13 %;
- ✓ izveidot Tieslietu akadēmiju. Stiprināt tiesnešu un tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kapacitāti;

Arī šajā stratēģijā nav aplūkota personāla iztrūkuma problēma un netiek piedāvāti risinājumi personāla iztrūkuma mazināšanai tiesu sistēmā.

Revīzijā iegūtā informācija liecina, ka iepriekš minētie uzdevumi un to izpilde iekļauti Tiesu administrācijas darba plānos un 2023. gada izpildes pārskatā⁴⁰:

- ❖ pārskatīta tiesu darbinieku novērtēšanas sistēma, pārskatīti tiesu darbinieku amata apraksti, izvērtētas tiesu darbinieku darba pienākumu veikšanas iespējas tiesu prakses apkopošanā un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (turpmāk – IKT) atbalsta jomā;
- ❖ plānots pilnveidot tiesneša atbalsta personāla organizatorisko modeli, tiesu darbinieku atlases procesu, noteikt tiesu darbinieku kompetences, amata pienākumus un izvērtēšanas kritērijus, noteikt tiesu darbinieku amata skaita proporcijas;

- ❖ turpinās Tieslietu akadēmijas izveides process, piemēram, veikts iepriekš (no 2019. līdz 2022. gadam) realizēto mācību izvērtējums, uzsākta mācību programmu izstrāde un atsevišķu kursu īstenošana, izveidota uzraudzības sistēma telpu atjaunošanai Tieslietu akadēmijas projekta ietvaros u. c.

Jāatzīmē, ka Tiesu administrācijas 2024. gada darba plānā iekļautie uzdevumi bija arī 2023. gada darba plānā un to izpilde turpinās 2024. gadā:

- ❖ pilnveidot tiesneša atbalsta personāla organizatorisko modeli, kā rezultāts izvirzīts – apkopot un analizēt pastāvošo situāciju tiesas atbalsta personāla jomā (kvalitatīvi un kvantitatīvi), izpildes termiņš 2024. gada 30. novembris;
- ❖ tiesu darbinieku kompetences, amata pienākumu un amata skaita proporcijas noteikšana, kā rezultāts izvirzīts – noteikta tiesu darbinieku amata skaita proporcija tiesās, izpildes termiņš 2024. gada 1. novembris;
- ❖ pilnveidot tiesneša atbalsta personāla organizatorisko modeli, kā rezultāts izvirzīts – pārskatīti tiesu darbinieku amata apraksti; izvērtētas tiesu darbinieku darba pienākumu veikšanas iespējas tiesu prakses apkopošanā un IKT atbalsta jomā, izpildes termiņš 2024. gada 1. jūnijs (pārcelts uzdevums no 2023. gada darba plāna).

Tomēr ne Tieslietu ministrijas, ne Tiesu administrācijas stratēģijās nav aplūkoti riski un iespējamie risinājumi tiesnešu un tiesu darbinieku personāla piesaistei (vakanču aizpildīšanai).

Tieslietu padome, kas ir koleģiāla institūcija un kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā⁴¹, 2021. gadā apstiprināja savu darbības stratēģiju 2021.–2025. gadam.⁴² Stratēģijā noteikti četri rīcības virzieni:

- ❖ “Tiesu varas neatkarības stiprināšana”;
- ❖ “Tieslietu padomes darbības funkcionalitātes un lomas stiprināšana”;
- ❖ “Efektīva un kvalitatīva tiesu vara”;
- ❖ “Sabiedrības uzticības tiesu varai veicināšana”.

Tieslietu padomes darbības stratēģijas trešā rīcības virziena “Efektīva un kvalitatīva tiesu vara” noteiktā mērķa “Efektīva, ērta, savlaicīga, sabiedrībai saprotama un pieejama tiesu sistēma” īstenošanai prioritāri izvirzīti uzdevumi:

- ❖ vērtēt tiesu sistēmas darba efektivitāti un piekļuves tiesām garantiju ievērošanu, it īpaši pievēršoties tiesu teritoriālās reformas rezultātiem un tās ietekmei uz tiesu sistēmas darbību, kā arī tālāku soļu nepieciešamībai;
- ❖ attīstīt tiesnešu specializācijas standartus;
- ❖ proaktīvi veicināt problēmu apzināšanu tiesu sistēmā;
- ❖ veicināt vienotas tiesu darbinieku vērtēšanas metodikas un tai piesaistītas vienotas atlīdzības sistēmas izveidošanu u. c.

Lai sasniegtu stratēģijā noteiktos mērķus Tieslietu padome izveidoja darba grupu tiesu efektivitātes stiprināšanai⁴³ (turpmāk – Darba grupa), kura izstrādāja rīcības plānu “Tieslietu padomes darbības

stratēģijas 2021.–2025. gadam 3. rīcības virzienā “Efektīva tiesu vara” minēto uzdevumu īstenošanai”⁴⁴, tostarp rīcības virziena “Optimāls un efektīvs tiesu sistēmas personāla modelis” ietvaros:

- ❖ veikt izvērtējumu par tiesnešu amata vietu nepieciešamību un vakanču aizpildīšanu visa līmeņa tiesās un, balstoties uz analīzes rezultātiem, sagatavot optimālo tiesnešu resursu izvietojuma modeli, pielāgojot amata vietu skaitu un ģeogrāfisko izvietojumu faktiskajai nepieciešamībai;
- ❖ apkopot un analizēt situāciju tiesas atbalsta personāla jomā un sniegt priekšlikumus tiesneša atbalsta resursu stiprināšanai u. c.

Papildus Tieslietu padome 2023. gadā plānoja⁴⁵ izstrādāt konkurētspējīgu tiesu darbinieku atlīdzības modeli, vienotu tiesu darbinieku vērtēšanas metodiku un tai piesaistītu atlīdzības sistēmu. Tieslietu padome plānoja arī stiprināt tiesu darba efektivitāti, optimizējot tiesu sistēmas iekšējos resursus.

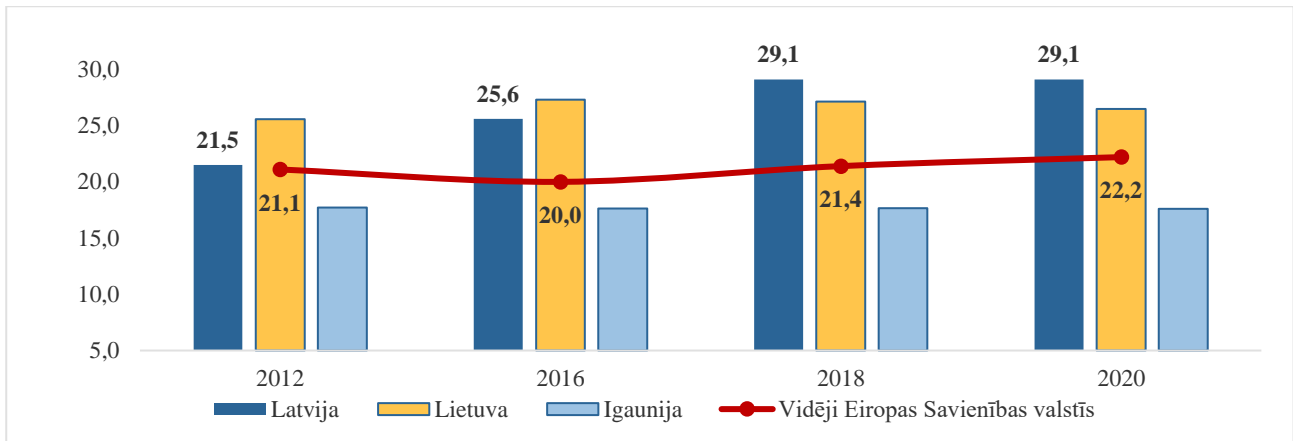
Kopumā šie dokumenti tikai daļēji ir vērtējami kā pēctecīgi un izstrādāti vidējam termiņam. Ne visi ietver konkrētā laika posmā risināmos jautājumus. Šobrīd Tieslietu ministrijā nav izstrādāts politikas plānošanas dokuments, kurā būtu redzējums par to, kā vidējā termiņā īstenot tiesu personāla attīstību un stiprināt personāla kapacitāti.

Revīzijā Valsts kontrole vērsās pie Tieslietu ministrijas ar jautājumu par to, vai ministrija ir apsvērusi nepieciešamību izstrādāt jaunu politikas plānošanas dokumentu, kurā būtu iezīmēti tiesu sistēmas attīstībai nozīmīgi pamatjautājumi, norādīti virzieni un sasniedzamie mērķi, kā arī rezultatīvie rādītāji.

Saskaņā ar Tieslietu ministrijas sniegto informāciju⁴⁶ tiesu sistēmas attīstībai nozīmīgie pamatjautājumi, sasniedzamie mērķi un rezultatīvie rādītāji ietverti visos būtiskajos plānošanas dokumentos un stratēģijās. Piemēram, Ministru kabineta 2024. gada 20. janvāra rīkojumā Nr. 55 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”, Tieslietu ministrijas darbības stratēģijā 2022.–2026. gadam, 2022. gada 16. augustā Ministru kabinetā apstiprinātajā informatīvajā ziņojumā “Par Eiropas Savienības Atvēršanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcijas “Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide” īstenošanu”. No tā var secināt, ka ministrija neplāno izstrādāt tiesu nozares attīstības plānošanai paredzētu dokumentu.

1.2. Vai tiesu sistēmā ir apzināts un tiek plānots tiesnešu un tiesas darbinieku (tiesnešu palīgu, tiesas sēžu sekretāru u. c.) skaits, un vai ir vērtēti personāla iztrūkuma iemesli?

Eiropas Padomes Komisijas Tiesu efektivitātei (turpmāk – *CEPEJ*)⁴⁷ apkopotie dati liecina, ka valstīs⁴⁸ atšķiras tiesnešu skaits pret iedzīvotāju skaitu. Latvijā tiesnešu skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju ir viens no augstākajiem, salīdzinot ar Eiropas Savienības valstu vidējiem rādītājiem (20–22,2 tiesneši uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju) un ir vērojams salīdzinoši straujš tiesnešu skaita pieaugums. Baltijas valstu vidū Latvijā ir lielākais tiesnešu skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju, t. i., 2020. gadā – 29,1, kamēr Lietuvā 26,5 un Igaunijā 17,6⁴⁹ (10. attēls).

Informācijas avots: Eiropas Padomes Komisija Tiesu efektivitātei (CEPEJ)⁵⁰

10. attēls. Tiesnešu skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju Baltijas valstīs

Saskaņā ar CEPEJ⁵¹ 2024. gada pārskatu apkopotajiem datiem par tiesnešu skaitu 2022. gadā uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju situācija nav mainījusies.

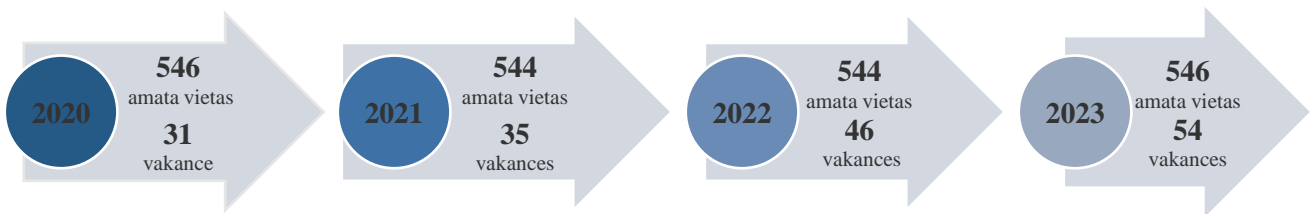
Atšķirības starp valstīm tiek skaidrotas ar tiesu iestāžu dažādību, tiesu organizāciju, ģeogrāfiskiem faktoriem un Eiropas tiesību sistēmu attīstību. Austrumeiropas valstīs (romāņu–ģermāņu tiesību saime) tradicionāli ir liels tiesnešu un ierēdņu skaits uz vienu iedzīvotāju. Turpretim Rietumeiropas un Dienvideiropas valstīs, kuru tiesību sistēmas ir veidojušās Ziemeļvalstu, Vispārējo tiesību vai Napoleona tiesību ietekmē, ir mazāks profesionālu tiesnešu skaits uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju.⁵²

Tiesnešu skaitu valstī ietekmē virkne faktoru, tostarp arī izskatāmo lietu skaits, kas veido tiesneša darba slodzi, darba organizācijas formas, kā arī cilvēkresursu efektīva plānošana un izmantošana. 2024. gada CEPEJ pārskatā par tiesnešu skaitu uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju ietverti tikai pilnu laiku nodarbināti (profesionāli tiesneši), neietverot šajā skaitā speciālistus, kurus dažās valstīs (Spānija, Francija, Beļģija, Itālija, Nīderlande) mēdz piesaistīt atsevišķu tiesnešiem piekritīgu uzdevumu veikšanai (piemēram, lietu izskatīšanai darba tiesību, komercietisību vai civiltiesību jomās). Vienlaikus tiek atzīts, ka, tieši piesaistot tiesnešu aizstājējus, kam tiek nodrošināta juridiskā apmācība un bieži vien ir arī liela juridiskā pieredze, tiek mazināta gan tiesnešu iesaiste darba tiesību, komercietisību lietu izskatīšanā (Francijā) vai arī neliela apjoma komercstrīdu un lietu izskatīšanā par kriminālpārkāpumiem (Itālijā).⁵³ Parasti tie ir juristi, notāri, augstskolu profesori vai pensionēti tiesneši. CEPEJ ieskatā, šāda veida cilvēkresursu piesaiste var sniegt būtisku ieguldījumu, lai samazinātu slodzi pilna laika tiesnešiem.⁵⁴

Tiesnešu skaita plānošana

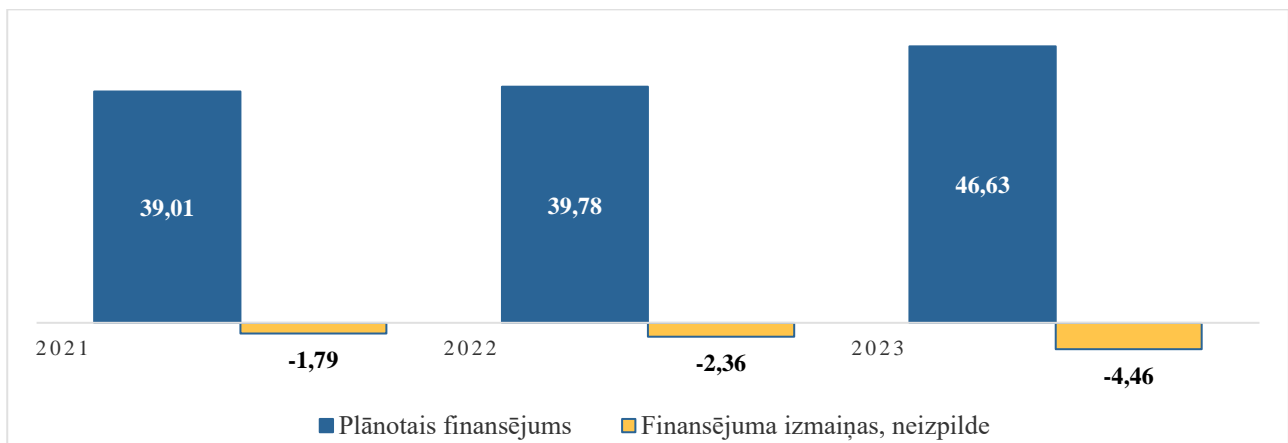
Maksimāli pieļaujamo tiesnešu skaitu nosaka Saeima, bet katrā tiesā nepieciešamo tiesnešu skaitu nosaka Tieslietu padome.⁵⁵ Pēdējo reizi Saeima rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu tiesnešu skaitu noteica 2016. gada 2. jūnijā⁵⁶, un šobrīd noteikto tiesnešu skaits ir 546 tiesneši, no tiem 405 tiesneši rajonu (pilsētu) tiesās un 141 tiesnesis apgabaltiesās. Tieslietu padome nosaka katrai tiesai nepieciešamo tiesnešu skaitu, pamatojoties uz tiesas darba apjomu un tiesnešu specializāciju, kā arī lemj par vakantas tiesneša amata vietas pārceļšanu tiesas darbības teritorijas ietvaros.

Revīzijā konstatēts, ka pēdējos gados kopējais tiesneša amata vietu skaits rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās nav būtiski mainījies, tās bija vidēji 545 tiesneša amata vietas. Tomēr ir vērojama tendence ar katru gadu samazināties nodarbināto tiesnešu skaitam un pieaugt tieņušu vakancu skaitam (11. attēls).

11. attēls. Tiesnešu skaita izmaiņas 2020.–2023. rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās

Šāda situācija ietekmē piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietošanu. Tiesu administrācija budžetu plāno atbilstoši noteiktajam tiesnešu skaitam, t. i., ņemot vērā Saeimas noteikto tiesnešu kopskaitu – 546. No 2021. gada līdz 2023. gadam plānotie izdevumi tiesnešu un tiesu darbinieku mēnešalgām ir pieauguši no 39 milj. *euro* 2021. gadā⁵⁷ līdz 46,7 milj. *euro* 2023. gadā⁵⁸ (12. attēls).

12. attēls. Izdevumu mēnešalgām dinamika, 2021.–2023., milj. *euro*

Pēdējo trīs gadu laikā neizpildīto tiesnešu amata vietu dēļ atalgojumam plānotie un neizmantojie līdzekļi tika novirzīti citiem mērķiem, tostarp tiesu darbinieku prēmijām, naudas balvām un dažādām piemaksām:

- ❖ 2021. gadā pārdalīti 1,79 milj. *euro*, būtiskākā izdevumu daļa 1,29 milj. *euro* pārvirzīta prēmiju un naudas balvu izmaksai;
- ❖ 2022. gadā pārdalīti 2,36 milj. *euro*, būtiskākā izdevumu daļa 1,22 milj. *euro* pārvirzīta prēmiju un naudas balvu izmaksai;
- ❖ 2023. gadā pārdalīti 1,86 milj. *euro*, palielinot izdevumus prēmijām un naudas balvām; turklāt, 2023. gada noslēgumā valsts budžetā atgriezti atalgojumam neiztērētie līdzekļi 2,6 milj. *euro*.

Atbilstoši Atlīdzības likumam⁵⁹ naudas balvas un prēmijas var izmaksāt, ja šim mērķim iestādei budžetā ir pieejami līdzekļi. Revīzijā konstatētais liecina, ka pēdējo trīs gadu laikā finansējums, kas tika paredzēts tiesnešu mēnešalgām, bet netika izlietots ilgstoši neizpildītu tiesnešu amata vietu dēļ, ir ļāvis Tiesu administrācijai novirzīt tiesu darbiniekiem valsts budžeta līdzekļus prēmiju un naudas balvu izmaksai vairāk nekā četru miljonu *euro* apmērā. Tādā veidā Tieslietu ministrija (Tiesu administrācija) ir centusies rast risinājumu aktuālajam jautājumam par tiesu darbinieku mainību zemā atalgojuma dēļ.

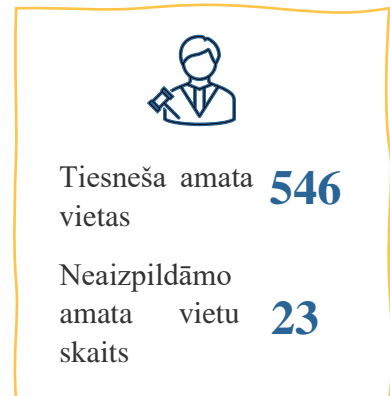
Lai noteiktu, vai tiesai pieejamais tiesnešu resurss atbilst tiesai piekritīgo lietu apjoma apstrādei, Tieslietu padomes izveidotā Darba grupa⁶⁰ 2022. gadā sagatavoja “Izvērtējumu par apstiprināto tiesneša amata vietu skaita atbilstību tiesai piekritīgajam lietu apjomam” (2022. gada 16. jūnijā iesniegts Tieslietu padomei). Izvērtējuma rezultāti liecina, ka lielākā daļa rajona (pilsētu) tiesu tiesneša amata vakanču dēļ strādā ar mazāku tiesnešu skaitu, nekā tām noteikusi Tieslietu padome.

Revīzijā, vērtējot tiesu noslodzi, analizētas būtiskākās lietu kategorijas – civillietas un krimināllietas. Konstatēts, ka no 2020. līdz 2023. gadam rajonu (pilsētu) tiesās saņemto civillietu skaits (mutvārdu procesos) vidēji bija 9760 lietas gadā (bez izteiktām svārstībām), bet saņemto krimināllietu skaitam (mutvārdu procesos) ir izteikta lejupejoša tendence, t. i., samazinoties no 6048 lietām 2020. gadā līdz 3486 lietām 2023. gadā⁶¹. Tiesu pārstāvji⁶² intervijās norādīja, ka lietu skaits samazinās, bet vienlaikus tās kļūst sarežģītākas.

Darba grupa 2023. gadā izstrādāja un Tieslietu padome atbalstīja⁶³ lietu sarežģītības pakāpes noteikšanas modeļa ieviešanu rajonu (pilsētu) tiesu un tiesnešu noslodzes novērtēšanai. Minētais modelis izstrādāts, lai analizētu pirmās instances tiesu noslodzi un plānotu resursus un tiesneša amata vietu skaitu tiesu sistēmā, kā arī ilgtermiņā izlīdzinātu noslodzi starp tiesām un tiesnešiem.

Modelis ietver civillietas (tostarp zemesgrāmatu lietas), krimināllietas (tostarp izmeklēšanas tiesnešu lēmumus) un administratīvo pārkāpumu lietas. Lietu sarežģītības pakāpes noteikšanai izmanto punktus balstītu “lietu svēršanas” modeli, kur viens punkts atbilst divām stundām, piemēram, “Ekonomisko lietu tiesai piekritīgās civillietas” 10 punkti, “Darba tiesību lietas” seši punkti, “Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā” 0,2 punkti .

Ņemot vērā, ka ar katru gadu pieaug vakanto tiesnešu amata vietu skaits, 2023. gadā Tieslietu padome uzsāka diskusiju par Latvijā objektīvi nepieciešamo tiesnešu skaitu. Diskusijā analizēti tiesu darbības rādītāji, apstiprinātais tiesneša amata vietu skaits un faktiskais tiesnešu skaits, aptaujāti tiesas priekšsēdētāji un saņemts viedoklis par nepieciešamo tiesneša amata vietu aizpildījumu. Priekšlikumus par nepieciešamo tiesneša amata vietu aizpildījumu izteica arī Tiesu administrācija. Apkopojot viedokļus, Tieslietu padome noteica 2024. gadā aizpildāmo tiesneša amata vietu skaitu rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās – 523⁶⁴, t. i., plānojot atstāt vakantas 23 tiesneša amata vietas. Lēmums par tiesnešu kopskaita izmaiņām Tieslietu padomē netika pieņemts, līdz ar to arī nav sniegts priekšlikums Saeimai par tiesnešu kopskaita izmaiņām.

Revīzijā Tieslietu padomes pārstāvji informēja⁶⁵, ka Latvijā tiesnešu skaita samazinājums nākotnē netiek plānots. Ja būs jāsamazina tiesnešu skaits, tad gadījumos, kad tiesnesis tiks atbrīvots vai atcelts no amata, vakantā amata vieta netiks aizpildīta. Tomēr revīzijā apkopotā informācija liecina, ka no 2020. līdz 2023. gadam lietu pabeigšanas koeficients⁶⁶ (1. tabula), visās lietu kategorijās kopumā pārsniedz 100 %. Tas nozīmē, ka tiesas ar esošo tiesnešu skaitu ir spējušas izskatīt saņemtās lietas un neizskatīto lietu uzkrājums 2023. gada beigās kopumā ir samazinājies (6. attēls).

Valsts kontroles revidenti veica aplēsi un secināja, ka apzināti neaizpildāmo tiesneša amata vietu skaita dēļ 2024. gadā paliks neizlietoti budžeta līdzekļi vismaz 1,32 milj. euro.⁶⁷ Pārskatot tiesnešu skaitu, būtu iespējams precīzāk plānot tiesu darbības nodrošināšanai nepieciešamo budžetu, piemēram, novirzot

līdzekļus tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšanai, vai plānot citu valstij svarīgu funkciju finansēšanu, piemēram, civilās aizsardzības stiprināšanu.

Tiesnešu amata kandidāta atlase

Jauno tiesneša amata kandidātu atlase notiek atklātā pretendentu konkursā. Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases konkurss (ārējais konkurss) tiek organizēts ne retāk kā reizi trīs gados atbilstoši Tieslietu padomes noteiktajai kārtībai. 2021. gadā⁶⁸ stājās spēkā jauna tiesnešu atlases kārtība, kā rezultātā mainījās pretendentu atlases kritēriji un būtiski samazinājās jauna tiesneša stažēšanās laiks. Kopš jaunās tiesnešu atlases kārtības ieviešanas ir attīstīta prakse atlasīt tos tiesneša amata kandidātus, kuri sekmīgi pierādījuši savas zināšanas kā vispārējās jurisdikcijas tiesas tiesneši.

Tiesneša amata kandidātu atlase notiek četrās kārtās, un pretendentu, kurš veiksmīgi iztur atlasī, Tieslietu padome iekļauj tiesneša amata kandidātu sarakstā uz trim gadiem. Vakances gadījumā tiesneša amats tiek piedāvāts kandidātam. Tiesneša amata kandidātu atlases kārtība vienlīdzīgi attiecas uz rajona (pilsētas) tiesu un apgabaltiesu visiem vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem neatkarīgi no to iespējamās specializācijas civillietās, krimināllietās, administratīvajās lietās vai zemesgrāmatu lietās.

Revīzijas laikā pārrunājot⁶⁹ ar tiesu pārstāvjiem (tiesnešiem) amatu kandidātu atlases procesu, tika izteikti viedokļi, ka atlases process ir pārāk smagnējs un apjomīgs un neveicina jaunu tiesnešu amatu kandidātu piesaisti. Kā viens no iespējamiem iemesliem, kādēļ pretendents atsakās no iespējas veidot tiesneša karjeru, ir tas, ka vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem, neatkarīgi no tālāk izvēlētajā specializācijas (civillietas vai krimināllietas), atlases procesā ir jābūt augstām kompetencēm un zināšanām gan civillietu, gan krimināllietu jautājumos. Piemēram, pretendents ar padziļinātām zināšanām zemesgrāmatu jomā nevēlas piedalīties atlases procesā, jo tam nav pietiekamu zināšanu krimināltiesību jomā, vai arī speciālistam krimināltiesību jomā nav pietiekamu zināšanu civiltiesībās vai zemesgrāmatu lietās. Jāatzīmē, ka kopš 2017. gada tiesu sistēmā darbu uzsākuši tikai divi tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās⁷⁰, bet 16 beiguši pildīt tiesneša amata pienākumus.⁷¹

Valsts kontroles ieskatā, izveidoto kārtību būtu iespējams pilnveidot, veidojot diferencētu atlases kārtību tiesnešu amata kandidātiem pēc viņu iespējamās specializācijas. Tādējādi varētu piesaistīt vairāk interesentu un samazināt esošo tiesnešu vakanču skaitu, tostarp tiesnešu vakanču skaitu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Turklāt varētu arī paredzēt iespēju šiem tiesnešiem paplašināt specializāciju, kārtojot papildu zināšanu pārbaudes atbilstoši izvēlētai specializācijai, piemēram, profesionālo zināšanu pārbaudes testu un/vai rakstisku juridiskas problēmas (kāzusa) risinājumu.

Gadījumos, kad tiesā ir tiesneša amata vakance rajona (pilsētas) tiesā vai apgabaltiesā, Tiesu administrācija izsludina pieteikšanos arī jau esošajiem tiesnešiem (iekšējais konkurss).⁷²

Revīzijā konstatēts, ka ar katru gadu palielinās rajona (pilsētas) tiesu un apgabaltiesu vakanto tiesneša amata vietu skaits (11. attēls).

- ❖ 2023. gada beigās tiesnešu vakanču skaits salīdzinājumā ar 2020. gadu pieaudzis par 74,2 %, un 2023. gada 31. decembrī vakantas jau bija 54 tiesneša amata vietas jeb 9,9 % no kopējā tiesneša amata vietu skaita. No tām 38 vakances bija rajona (pilsētas) tiesās, 12 vakances apgabaltiesās, trīs vakances administratīvajā rajona tiesā un viena vakance administratīvajā apgabaltiesā.⁷³

Turklāt tiesneša amata kandidātu skaits sarakstā nav pietiekams esošo tiesneša amata vakanču aizpildīšanai (2. tabula).

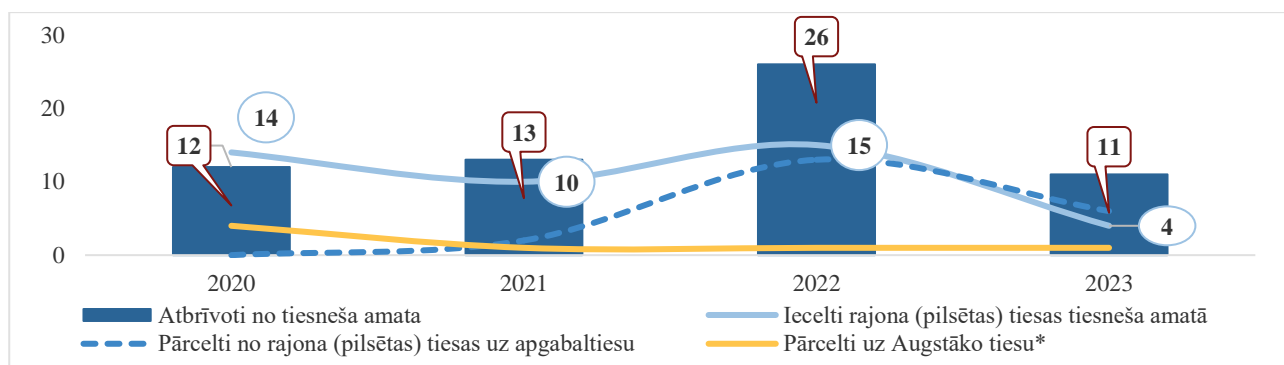
2. tabula

Tiesneša amata vietu skaits un vakanto amata vietu skaits⁷⁴

Tiesa	Tiesnešu amata vietu skaits	Vakanču skaits 31.12.2023.	Vakanču skaits, % 31.12.2023.	Kandidātu skaits 31.12.2023.	Kandidātu skaits 17.04.2024.
Rajona (pilsētas) tiesas	353	38	10,8	2	9
<i>No tiem, tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās</i>	71	9	12,7	0	0
Apgabaltiesas	119	12	10,1	5	12
Administratīvā rajona tiesa	42	3	7,1	4	4
Administratīvā apgabaltiesa	22	1	4,6	0	7
Ekonomisko lietu tiesa	10	0	0	1	0
Kopā	546	54	9,9	12	32

Informācijas avots: Tiesu administrācija

- ❖ Ik gadu vidēji 11 tiesneši tiek iecelti rajona (pilsētas) tiesas tiesneša amatā, bet vidēji 15–16 tiesneši tiek atbrīvoti no tiesneša amata (13. attēls).

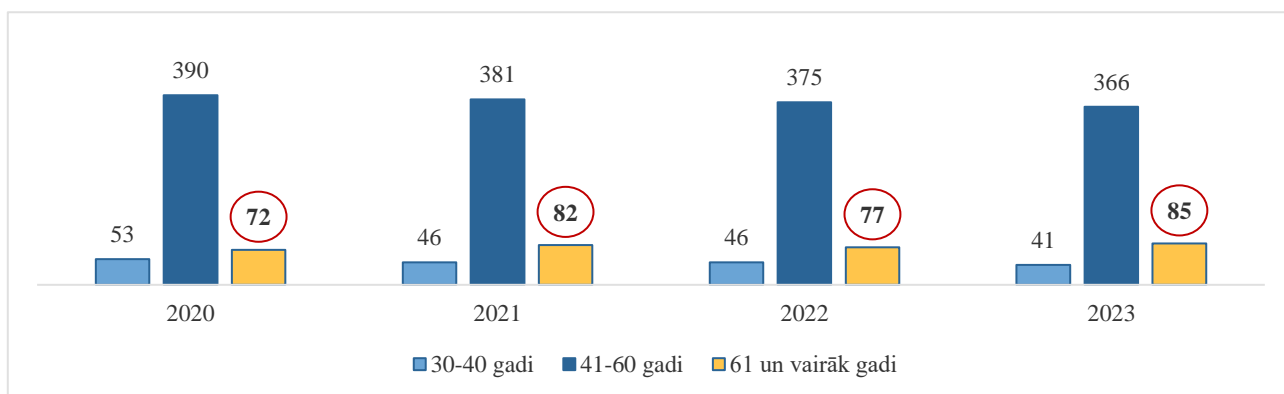

Informācijas avots: Tiesu administrācija

*Tajā skaitā viens tiesnesis 2020. gadā iecelts ģenerālprokurora amatā

13. attēls. Iecelto tiesnešu un atbrīvoto tiesnešu skaits no 2020. līdz 2023. gadam⁷⁵

- ❖ Pieaug tiesnešu skaita īpatsvars vecumā virs 61 gada (14. attēls). 2023. gadā tie bija 85 tiesneši jeb 17,3 % no kopējā rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesu tiesnešu skaita. Tas nozīmē, ka, saglabājoties esošajai tiesu noslodzei (ienākošo un izskatāmo lietu skaitam), tuvāko gadu laikā būs nepieciešams līdzīgs skaits jauno tiesnešu. Saskaņā ar Tiesu administrācijas aprēķiniem⁷⁶ 2024. gadā izdienas pensijā var doties 49 tiesneši, 2025. gadā – 28 tiesneši un 2026. gadā – 40 tiesneši. Tie kopumā ir 117 tiesneši jeb 24 % no faktisko tiesnešu skaita 2023. gada 31. decembrī, tajā skaitā trīs gadu laikā izdienas pensijā var doties 18 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās jeb 29 % no visu tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās faktiskā skaita.

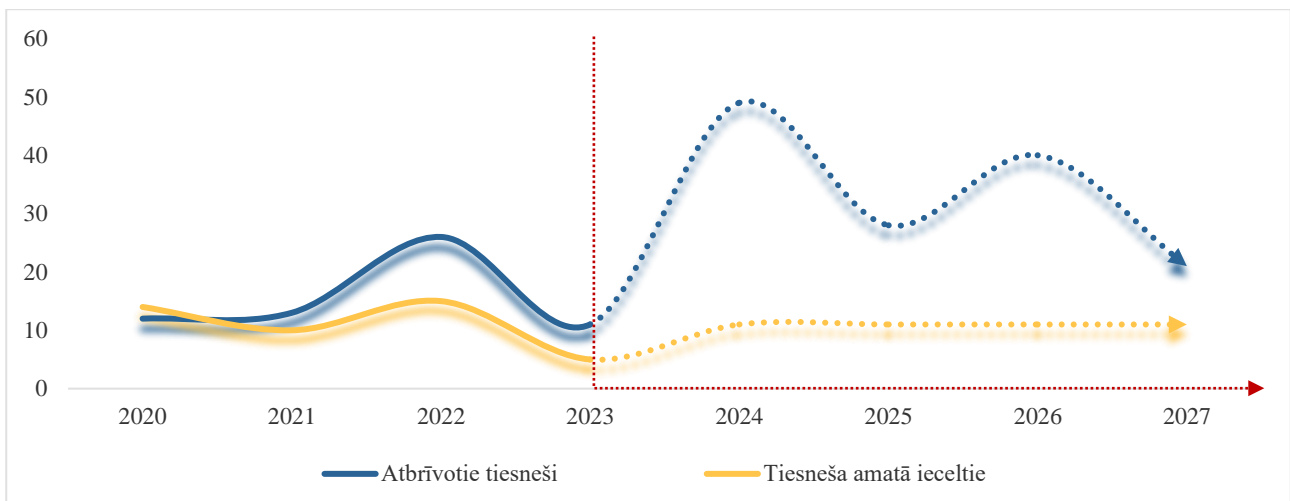

14. attēls. Faktiskais tiesnešu skaits un vecuma struktūra 2020.–2023. gadā rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās

Lai arī tiesnešu amatu kandidātu saraksts pēc 2023. gada tiesnešu amatu kandidātu atlases ir būtiski palielinājies, teju trīs reizes, tomēr jāatzīmē, ka esošie 19 rajonu (pilsētu) tiesu tiesneši, kuri kandidē uz apgabaltiesu tiesnešu amatiem⁷⁷, radīs jaunas vakances attiecīgajās rajona (pilsētas) tiesās.

Valsts kontroles ieskatā, kritiska ir situācija cilvēkresursu nodrošinājumā attiecībā uz tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, jo vakanto tiesnešu amata vietu skaits ar specializāciju zemesgrāmatu lietās pieaudzis no piecām vakantajām vietām 2020. gadā līdz deviņām vakantajām vietām 2023. gadā.⁷⁸ Tiesneša amatu kandidātu sarakstā nav neviena kandidāta, kurš būtu pieteicies uz šo amatu.

Tiesnešu vakanču skaitam pēdējo četru gadu periodā ir tendence pieaugt, jo atbrīvoto tiesnešu skaits pārsniedz tiesneša amatā iecelto skaitu, kā arī tuvāko četru gadu laikā izdienas pensijā var doties vairāk nekā 28 % no pašreizējā tiesnešu skaita⁷⁹. Pēdējo četru gadu periodā nav bijis pietiekams skaits tiesneša amata kandidātu vakanču aizpildīšanai un situācija, kad atbrīvoto tiesnešu skaits ir lielāks nekā tiesnešu amatā iecelto tiesnešu var turpināties arī nākamajos gados. Valsts kontroles ieskatā turpinoties šādai tendencei pieaug risks, ka tiesu sistēmai pietrūks resursu efektīvai tiesu darbības nodrošināšanai (15. attēls).

*2024.–2027. gadam prognoze par tiesnešu skaita izmaiņām, ņemot vērā pēdējo gadu tendences par tiesnešu vecumu, darba stāžu un amata kandidātu konkursu rezultātus

15. attēls. Atbrīvoto tiesnešu skaits un amatā iecelto tiesnešu skaits no 2020.–2023. gadam un prognozētais atbrīvoto tiesnešu skaits un amatā iecelto tiesnešu skaits no 2024.–2027. gadam

Vienlaikus informācijas analīze liecina, ka, lai gan kopējais pirmās instances tiesās saņemto civillietu, krimināllietu un administratīvo lietu skaits ir palielinājies no 98,3 tūkst. līdz 120,4 tūkst. lietu jeb par 22,5 %, tas, galvenokārt, ir saistīts ar rakstveida procesā izskatāmo bezstrīdus lietu skaita pieaugumu civillietu kategorijā “Saistību izpilde brīdinājuma kārtībā” no 57,4 tūkst. līdz 82,9 tūkst. lietu jeb par 44 % (7. attēls). Valsts kontroles ieskatā, ir jāmeklē risinājumi, kā nākotnē atbrīvot tiesnešus no bezstrīdus lietu izskatīšanas, piemēram, paplašinot tiesnešu palīgu funkcijas vai nodot bezstrīdus lietu izskatīšanu ārpus tiesas. Tiesneša funkciju pārskatīšana ļautu efektīvāk izmantot tiesu iekšējos resursus.

Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu reformas rezultāti

Tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās ir attiecīgās pilsētas (rajona) tiesas tiesneši, kuri skata nostiprinājuma lūgumus par tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, zvērinātu tiesu izpildītāju pieteikumus par izsoļu apstiprināšanu, pieteikumus par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un pieteikumus par saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, pieteikumus par nekustamā īpašuma ieguvēja ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā, kā arī citas lietas saskaņā ar tiesneša specializāciju un lietu sadali.

Vēsturiski no 1997. gada līdz 2012. gadam zemesgrāmatu pārzināšanai pie apgabaltiesām pastāvēja Zemesgrāmatu nodaļas. Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem bija rajona (pilsētas) tiesnešiem noteiktais tiesiskais statuss.⁸⁰

No 2009. gada norisinājās Zemesgrāmatu nodaļu reforma, kā rezultātā 2018. gadā, stājoties spēkā grozījumiem likumā “Par tiesu varu”, Zemesgrāmatu nodaļas tika integrētas tiesu sistēmā.⁸¹ Provizoriskais integrācijas ietvars paredzēja, ka tiesnesim ar specializāciju zemesgrāmatu lietās tiek saglabāta kompetence izskatīt piekritīgās lietas, vienlaikus paredzot, ka var nodot papildus arī citu kategoriju lietu izskatīšanu, piemēram, civillietu kategorijā “Saistību piespiedu izpilde brīdinājumu kārtībā”.⁸²

Tieslietu padomes izveidotā Darba grupa⁸³ vērtēja Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrācijas rajona (pilsētas) tiesās reformas rezultātus un 2023. gada jūnijā sagatavoja izvērtējuma ziņojumu, aicinot turpināt diskusiju par zemesgrāmatu funkcijas turpmāko attīstību, proti, vai jautājumi, kas saistīti ar nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanu, ir lemjami tiesu varas ietvaros vai arī tos iespējams īstenot izpildvaras ietvaros. Tieslietu padomei būtu jārisina jautājums par zemesgrāmatu lietu (nostiprinājumu lūgumi un lēmumi) specializācijas statusu, izlemjot, vai tās nosakāmas kā atsevišķa lietu specializācija vai arī zemesgrāmatu lietu specializācija iekļaujama civillietu specializācijā kā viena no lietu kategorijām.

Revīzijā, analizējot tiesu statistikas datus, konstatēts, ka saņemto un izskatīto nostiprinājumu lūgumu un lēmumu skaits ir pieaudzis, proti – no 219 tūkstošiem 2020. gadā līdz 227 tūkstošiem 2023. gadā jeb par 3 %. Ievērojams lietu skaits bijis 2022. gadā – 239 tūkstoši. Ik gadu vidēji 74 % no saņemto civillietu skaita veido kategorija (rakstveida process) “Saistību piespiedu izpilde brīdinājumu kārtībā”, kurā lietu skaits pieaudzis no 57,4 tūkst. 2020. gadā līdz 82,9 tūkst. 2023. gadā jeb par 44 % (7. attēls). Tās ir lietas, kuras izskata rakstveida procesos tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Mutvārdu procesos tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās piedalās retos gadījumos. Piemēram, 2023. gadā tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās mutvārdu procesos skatījuši vien 101 lietu jeb 0,6 % no kopējā saņemto lietu skaita – 15,5 tūkstošiem lietu (8. attēls). No kopējā tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās skaita 2023. gadā tikai pieci tiesneši jeb 8 % tiesnešu ir skatījuši lietas mutvārdu procesos. Valsts kontroles ieskatā, tas nozīmē, ka:

- ❖ ir pieaugusi tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās noslodze;
- ❖ nav izdevies paplašināt tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās specializāciju, proti, tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās nespēj skatīt citu lietu kategorijas nepietiekamas tiesnešu kompetences un noslodzes dēļ, jo tiesnešu skaits ar specializāciju zemesgrāmatu lietās kopš reformas ieviešanas ir samazinājies, bet izskatīšanā nodoto lietu skaits ir palielinājies.

Lai gan pieaug zemesgrāmatu lietu skaits un 12,7 % tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās amata vietas ir vakantas, lielākā daļa tiesnešu tomēr spēj izskatīt saņemtās lietas – lietu atlikums kalendārā gada beigās nepieaug jeb lietu caurlaidības rādītājs ir virs 100 %.

Tomēr situācija, kurā tiesnešu skaits ar specializāciju zemesgrāmatu lietās pastāvīgi samazinās, liek meklēt risinājumus, kā jau tuvākajā nākotnē nodrošināt turpmāku un nepārtrauktu zemesgrāmatu lietu (nostiprinājumu lūgumi un lēmumi) un citu uzticēto lietu izskatīšanu tiesās.

Lai gan Zemesgrāmatu likums⁸⁴ pieļauj pilnvarot tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās palīgus veikt noteiktas darbības, šī iespēja netiek izmantota. Parasti tiesneša palīgs izskata saņemto informāciju, sagatavo attiecīgā lēmuma projektu, kuru pārbauda tiesnesis.⁸⁵

Revīzijā veikto interviju un tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptaujas rezultāti (2. pielikums) liecina, ka atšķiras viedokļi par šobrīd pastāvošo organizatorisko modeli nostiprinājumu lūgumu (zemesgrāmatu lietu) izskatīšanā. Daļa tiesnešu izteikuši viedokli, ka ir jāvērtē iespēja atbrīvot tiesas no tādu lietu skatīšanas, kurās nav strīda (piemēram, nostiprinājumu lūgumi un lēmumi u. c. bezstrīdus lietas), jo zemesgrāmatu process lielā mērā ir līdzīgs administratīvajam procesam, kurā puses (zemesgrāmatu lietās nostiprinājuma lūdzēji) savas procesuālās tiesības realizē bez sacīkstes formas, kā tas ir administratīvajā procesā. Pastāv arī pretējs viedoklis: ja ar tiesas spriešanu saprotam ne tikai strīdu izšķiršanu, bet arī bezstrīdus procesus, tad zemesgrāmatu lietās, tāpat kā jebkurā citā lietā, tiek izvērtēti dokumenti jeb pierādījumi un pieņemts lēmums.

Revīzijā aptaujātie tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās norāda, ka apmēram puse nostiprinājuma lūgumu tiek iesniegti papīra formātā un ka zemesgrāmatu lietu digitalizācija atvieglotu tiesneša darbu un palielinātu iespēju izlīdzināt tiesnešu noslodzi gan vienā tiesu apgabalā, gan visā Latvijas teritorijā. Zemesgrāmatu likumā⁸⁶ ir iekļautas tiesību normas par tiesas pienākumu nostiprinājuma veikšanai nepieciešamos dokumentus izgūt, piemēram, no Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Būvniecības informācijas sistēmas, un pēc būtības tas atbilst objektīvās izmeklēšanas principiem tiesvedībā administratīvajā procesā.

Revīzijā tika apkopota informācija par vairāku Eiropas valstu tiesisko regulējumu un praksi nekustamo īpašumu reģistrācijas darba organizācijas jomā, īpašu uzmanību pievēršot nepieciešamajiem cilvēkresursiem šo būtisko uzdevumu veikšanā. Tostarp tika apzināta prakse par darba organizāciju nekustamo īpašumu reģistrācijas lietu izskatīšanā, noskaidrojot, vai process ir ārpus tiesas (nav tiesas funkcija) vai arī lietu izskatīšana un reģistrācija ir tiesas funkcija (specializēta tiesa, vispārējās jurisdikcijas tiesā tiesnesis ar specializāciju zemesgrāmatu lietās vai tiesneša palīgs). Eiropas valstu prakse tika apzināta gan no citu valstu augstāko audita iestāžu sniegtās informācijas, gan no citiem publiski pieejamajiem avotiem.

Informācijas izpēte liecina, ka ir dažādi nekustamo īpašumu reģistrācijas modeļi atkarībā no valsts piederības konkrētai tiesību sistēmai, īpašuma tiesību tiesiskā regulējuma, valsts pārvaldes institucionālās struktūras un vēsturiskās attīstības. Katrā valstī kompetento institūciju, kura reģistrē īpašuma pāreju un ar nekustamo īpašumu saistīto tiesību rašanos, sauc atšķirīgi, piemēram, Austrijā – “Zemesgrāmata” (*Grundbuch*), Čehijā – “Nekustamā īpašuma kadastrs” (*Katastru nemovitostí*), Francijā – “Hipotēku reģistrs” (*Conservation des hypothèques*), Vācijā – “Zemesgrāmata” (*Grundbuchamt*), Itālijā – “Nekustamā īpašuma reģistri” (*Registri immobiliari*), Nīderlandē – “Zemesgrāmata” (*Kadaster*), Spānijā – “Īpašuma reģistrs” (*Registro de la Propiedad*).⁸⁷ Tomēr nosaukums ne vienmēr pilnībā raksturo institūcijas statusu un darba organizāciju. Turklāt jāņem vērā, ka arī vienā valstī var būt dažādi modeļi.⁸⁸

Nodalāmi ir kadastra reģistri un nekustamo īpašumu tiesību reģistri. Kadastra reģistrā iekļauj ierakstus par nekustamo īpašumu robežām, apjomu, apgrūtinājumiem u. tml., bet nekustamo īpašumu tiesību reģistrā iekļauj ierakstus par nekustamā īpašuma tiesībām un to izmaiņām. Tomēr ir jāņem vērā, ka Eiropas valstīs ir atšķirīga prakse, kā abi reģistri tiek organizēti. Ir valstis, kur kadastra reģistrs un nekustamo īpašumu tiesību reģistrs ir divi dažādi reģistri un tos ved atsevišķas valsts institūcijas (piemēram, Austrijā, Vācijā, Francijā, Spānijā). Ir valstis, kurās abi reģistri ir šķirti un darbojas patstāvīgi, tomēr tos organizē viena institūcija (piemēram, Itālijā, Somijā, Zviedrijā, Nīderlandē). Ir arī valstis, kurās abi reģistri netiek nošķirti un darbojas kā viens reģistrs (piemēram, Čehija, Ungārija, Slovākija). Kadastra jautājumi un tiesību reģistrācija ir divas dažādas valsts pārvaldes funkcijas, kurām nepieciešama atšķirīga kompetentās institūcijas darbinieku izglītība un apmācība (attiecinīgi tehniskā vai juridiskā). Tāpēc pētījumā tiek secināts, ka ir jēga sadalīt atbildību starp divu dažādu reģistru turētājiem – viens atbild par tehniskajiem, otrs par juridiskajiem jautājumiem.⁸⁹

Nodalāms ir arī tas, kas tiek reģistrēts – tiesības vai darījums.⁹⁰ Darījumu reģistru (*Register of Deeds*) sistēmās tiek reģistrēts pats darījums, un tas kalpo par pierādījumu šim konkrētajam līgumam, bet tas pats par sevi nav pierādījums pušu tiesībām. Fakts, ka ir notikusi reģistrācija, negarantē to, ka ieguvējs patiešām ir kļuvis par īpašnieku. Darījumu reģistra sistēmas valstīs īpašuma nodošana izriet vienīgi no

pušu vienošanās. Turklāt izceļama ir tā saucamā hipotēku reģistra sistēma (*conservation des hypothèques* – franču val.), kura galvenais uzdevums ir hipotēku reģistrācija, bet citu tiesību reģistrācija (īpašuma tiesības, apgrūtinājumi) ir vai nu pastarpināta, vai mazāk nozīmīga tiesisko seku ziņā (piemēram, Francijā, Beļģijā, Itālijā).⁹¹ Francijas nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmai ir vairāk praktisks nekā teorētisks pamatojums, proti, tiesneša neiesaistīšana reģistrācijas procesā “ir balstīta uz vienkāršības meklējumiem un izmaksu ekonomiju”.⁹² Tiesību reģistra (*Register of Titles*) valstīs līgums nepārnes īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu kā tādu. Ir nepieciešams, lai pārdotais īpašums tiktu nodots ieguvējam. Tomēr īpašuma nodošana tiek izpildīta, veicot ierakstu publiskā reģistrā, un ieraksts publiskā reģistrā ir obligāts. Tiesību reģistra sistēmās tiesību reģistrācija pati par sevi ir pierādījums īpašuma tiesību pastāvēšanai, un tās pareizību parasti garantē un nodrošina valsts.⁹³

Lielā daļā Eiropas valstu nekustamā īpašuma tiesību reģistrācijas funkciju izpilda tiesu sistēma.⁹⁴ Vācijā, Igaunijā, Austrijā, Vācijā, Šveicē u. c. ir tiesību reģistra sistēma un zemesgrāmatā ieraksta ar nekustamo īpašumu saistītās tiesības. Piemēram, Austrijā nekustamo īpašumu reģistrāciju veic rajona (pilsētas) tiesu (*Bezirksgerichte*) Zemesgrāmatu nodaļas (*Grundbuchämter*).⁹⁵ Vācijā to veic rajona (pilsētas) tiesu (*Amtsgerichte*) Zemesgrāmatu nodaļas (*Grundbuchämter*).⁹⁶

Savukārt darījumu reģistru sistēmas valstīs šī funkcija parasti tiek deleģēta citām institūcijām ārpus tiesu sistēmas. Piemēram, Nīderlandē to veic neatkarīgā iestāde – Nīderlandes kadastra, zemesgrāmatu un kartēšanas aģentūra (*Netherlands' Cadastre, Land Registry and Mapping Agency*). Beļģijā, Francijā un Luksemburgā (*Bureau de l'Hypothèque*) to dara Hipotēku reģistra iestādes, kuras pārrauga Finanšu ministrija.⁹⁷ Lietuvā Nekustamā īpašuma reģistru, kurš sastāv no ziņām par nekustamo īpašuma tiesībām un kadastra, tāpat kā Hipotēku reģistru, ved valsts uzņēmums “Reģistru centrs”, kurā strādā darbinieki uz darba līguma pamata (nav ierēdņi), un uzņēmums atrodas Tieslietu ministrijas uzraudzībā.⁹⁸

Revīzijā netika konstatēts, ka Eiropas valstīs pēdējos 10 gados būtu mainīts organizatoriskais modelis.

Iepazīstoties ar citu Eiropas valstu pieredzi, konstatēts, ka reģistrācijas funkciju tiesu sistēmās izpilda tiesu darbinieki (*court clerks*).⁹⁹ Šie darbinieki ir specializējušies zemesgrāmatu jautājumos un veic reģistrācijas un pārbaudes funkcijas. Tiesneši tieši neiesaistās ikdienas administratīvajos uzdevumos, kas saistīti ar zemesgrāmatu, bet viņi var izskatīt strīdus un sūdzības, kas saistīti ar zemesgrāmatu ierakstiem. Piemēram, Igaunijā nekustamā īpašuma reģistrāciju veic rajona (pilsētas) tiesas Zemes reģistra departamenta tiesneša palīgi.

Vācijā šos pienākumus izpilda Zemesgrāmatu nodaļas (*Grundbuchämter*) reģistratori tiesnešu uzraudzībā.¹⁰⁰ Austrijā funkciju izpilda rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatas nodaļu (*Grundbuchämter*) darbinieki. Dānijā nekustamo īpašumu reģistrāciju veic specializētās tiesas (*Tinglysningsretten*) ierēdņi.

Atšķiras arī izglītības prasības tiem darbiniekiem, kas izpilda nekustamā īpašuma tiesību reģistrācijas funkciju. Ir valstis, kuras reģistratoriem pielīdzina tās pašas prasības, kādas ir notāriem (piemēram, Spānijā, Portugālē). Citās valstīs reģistratoriem jābūt juristiem. Tomēr lielākajā daļā valstu reģistratoriem nav obligāti jābūt ar juridisko izglītību. Viņiem ir jāpabeidz specializētas apmācības, piemēram, Vācijā trīs gadu studiju programma. Ikdienā uzraudzību pār šiem reģistratoriem veic tiesnesis (tiesu sistēmā) vai jurists (valsts pārvaldē).¹⁰¹ Pie šī aspekta jāņem vērā apstākļi, ka Eiropas valstīs zināma pienākumu sadale ir starp reģistra iestādi un notāriem. Daļā valstu būtiska loma nekustamo īpašumu darījumos un to tiesību reģistrācijā ir notāriem. Viņi sagatavo un iesniedz dokumentus reģistrācijai un nodrošina, ka visi juridiskie un administratīvie aspekti ir izpildīti.¹⁰² Vispārēja atteikšanās no valsts kontroles funkcijām un

efektīvas zemesgrāmatas pieteikumu nodrošināšanas izraisītu traucējumus zemesgrāmatas sistēmas pareizā funkcionēšanā, kā arī ietekmētu starp indivīdiem noslēgto aktu likumību un tiesisko noteiktību.¹⁰³

Nekustamā īpašuma reģistrācijas procesa efektivitātē būtiska nozīme ir digitalizācijai. Datu un dokumentu elektroniska aprīte nodrošina vieglāku un ātrāku, kā arī precīzāku kompetentās reģistrācijas iestādes darbību. Tāpēc daudzās Eiropas valstīs ne tikai reģistri, bet arī reģistrācijas procesi ir elektroniski. Piemēram, Igaunijā saziņa starp notāru un Zemesgrāmatu visos gadījumos notiek elektroniski.¹⁰⁴ Tāpat arī Vācijā un Francijā datu apmaiņa notiek elektroniski.¹⁰⁵ Revīzijā apskatītajās valstīs īpašs uzsvars tiek likts uz procesu digitalizāciju.

Reaģējot uz procesiem un diskusijām sabiedrībā, kā arī diskusijām ar nozares ekspertiem, Tieslietu ministrija ir veikusi izvērtējumu un iniciējusi grozījumus tiesību aktos. Izmaiņas aptver dažādus aspektus, piemēram, tiesu teritoriālā reforma, grozījumi valsts nodevu par nekustamā īpašuma tiesību reģistrēšanu regulējošos tiesību aktos, būvju ierakstīšanas procesa zemesgrāmatā vienkāršošana, kā arī vērtējot aspektus, kur paplašināmas elektronisko parakstu lietošanas iespējas un zvērinātu notāru iespējas nostiprinājuma lūgumus primāri iesniegt elektroniski u. c.¹⁰⁶

Vērtējot un analizējot turpmāko nekustamo īpašumu reģistrācijas darba organizāciju Latvijā, Valsts kontrole secina, ka Tieslietu ministrijai un Tieslietu padomei ir pieejama vispusīga informācija par pastāvošajiem riskiem un tām ir jāplāno rīcība zemesgrāmatu funkciju turpmākai attīstībai, tostarp ir jāefektīvizē zemesgrāmatu process (piemēram, tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās centralizācija vienā tiesas institūcijā, kompetences pārdale starp tiesnesi un tiesneša palīgu), kā arī jāpaātrina zemesgrāmatu lietu digitalizācijas process.

Tiesnešu palīgu institūts, tiesu personāls

Tiesvedībā liela nozīme ir ne tikai tiesnesim, bet arī tiesneša atbalsta personālam (tiesneša palīgs, tiesas priekšsēdētāja palīgs, tiesas sēžu sekretārs u. c.), kas tiesnesim sniedz atbalstu ikdienas darbā. Kad tiesnešiem lēmumu pieņemšanas procesā palīdz atbalsta personāls, tiesnešu darba kvalitāti un efektivitāti iespējams vēl vairāk uzlabot, tādējādi gūstot labumu gan sabiedrībai, gan tiesvedības pusēm.¹⁰⁷

2023. gada 31. decembrī Latvijas pirmā un otrā līmeņa tiesās bija 1550 tiesu darbinieku amatu vietu, no tām vakantas bija 90 amatu vietas jeb 6 %.¹⁰⁸ Lielāko daļu no vakantajām amatu vietām veidoja:

- ❖ 29 tiesneša palīga amata vakances, no tām tiesās Rīgā (Rīgas pilsētas tiesa, Rīgas rajona tiesa Rīgā, Rīgas apgabaltiesa, Administratīvā rajona tiesa Rīgā, Administratīvā apgabaltiesa) 20 jeb 69 % no kopējām tiesneša palīga vakancēm;
- ❖ 32 tiesas sēžu sekretāra amata vakances, no tām Rīgā (Rīgas pilsētas tiesa, Rīgas rajona tiesa Rīgā, Rīgas apgabaltiesa, Administratīvā rajona tiesa Rīgā, Administratīvā apgabaltiesa) 19 jeb 59 % no kopējām tiesas sēžu sekretāra amata vakancēm.

Ņemot vērā zemo tiesu personāla atalgojuma konkurētspēju darba tirgū, no 2021. gada Tiesu administrācijai prioritārā pasākuma ietvaros (3. pielikums) tika piešķirts¹⁰⁹ finansējums 3,4 milj. euro tiesas darbinieku mēnešalgu paaugstināšanai. Tā rezultātā, salīdzinot ar 2020. gadu, 2021. gadā mēnešalga vidēji pieauga:

- ❖ rajonu (pilsētu) tiesās visiem tiesu darbiniekiem par 17,6 %;

- ❖ apgabaltiesās tiesnešu palīgiem par 11 %, tiesas sēžu sekretāriem par 7,4 %, bet tiesas sekretāriem par 17,5 %.

2022. gadā atlīdzības sistēmas reformas ietvaros spēkā stājās grozījumi Atlīdzības likumā¹¹⁰ ar mērķi veicināt valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku darba snieguma efektivitāti un kvalitāti, uzlabojot atlīdzības konkurētspēju – nosakot mēnešalgu mērķa līmeni valsts pārvaldē atbilstoši 80 % (vidēji) no privātajā sektorā maksātā darba samaksas līmeņa, kā arī mainot proporciju starp darba samaksas pastāvīgo un mainīgo daļu un ieviešot citus mūsdienīgus darba samaksas risinājumus.

2022. gada 1. jūlijā tika uzsākta atlīdzības sistēmas reformas ieviešana, paredzot jaunus mēnešalgu grupu intervālus (minimums, viduspunkts un maksimums)¹¹¹, pārskatot amatu klasifikāciju un darba samaksas noteikšanas pieeju¹¹².

Atbilstoši Atlīdzības likumam¹¹³ **tiesu (izņemot Satversmes tiesu un Augstāko tiesu) amatpersonām (darbiniekiem) mēnešalgu nosaka iestādes vadītājs, ņemot vērā amata vērtību (atbildības līmeni un sarežģītību) un konkrētās amatpersonas (darbinieka) individuālās kvalifikācijas, kompetenču un darba snieguma līmeni, kā arī tiešās pārvaldes iestāžu amatpersonu (darbinieku) līdzīgas atbildības un sarežģītības amatiem noteiktās mēnešalgas, nepārsniedzot attiecīgajam amatam Atlīdzības likuma 3. pielikumā noteikto mēnešalgu grupas intervāla maksimumu, kā arī ņemot vērā valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogā¹¹⁴ noteikto amatu saimi un līmeni.**

Saskaņā ar valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogu tiesu darbinieku amati ietilpst 49. saimes “Tiesu un prokuratūras darbinieki” 49.1. apakšsaimē “Tiesu darbinieki” un viņiem noteikta 9. mēnešalgu grupa.¹¹⁵

Vienlaikus atbilstoši Atlīdzības likumam¹¹⁶ **Augstākās tiesas un Satversmes tiesas** vadītājam, nosakot mēnešalgu tiesas amatpersonām (darbiniekiem), nav pienākuma amatus klasificēt atbilstoši valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogam, un viņam ir tiesības veidot savu amatu novērtēšanas sistēmu.

Tiesneša palīga mēnešalga

Rajona (pilsētas) tiesa	1670
Apgabaltiesa	1704
Augstākā tiesa	2600
Satversmes tiesa	3282

Tomēr amatu klasifikācijā ir jāievēro darba specifika un amata vērtība (atbildības līmenis un sarežģītība), kā arī jānodrošina tas, lai valsts pārvaldē nodarbinātie par līdzvērtīgiem amatiem saņemtu līdzvērtīgu atalgojumu, neatkarīgi no tā, kurā valsts institūcijā tie tiek nodarbināti. Šajā gadījumā valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs ir izmantojams kā vadlīnijas un tam ir rekomendējošs raksturs. Piemēram, Augstākā tiesa un Satversmes tiesa tiesneša palīgus ir klasificējusi 24. saimē “Juridiskā palīdzība un pakalpojumi”¹¹⁷ un viņiem ir noteikta 11. un 12. mēnešalgu grupa.

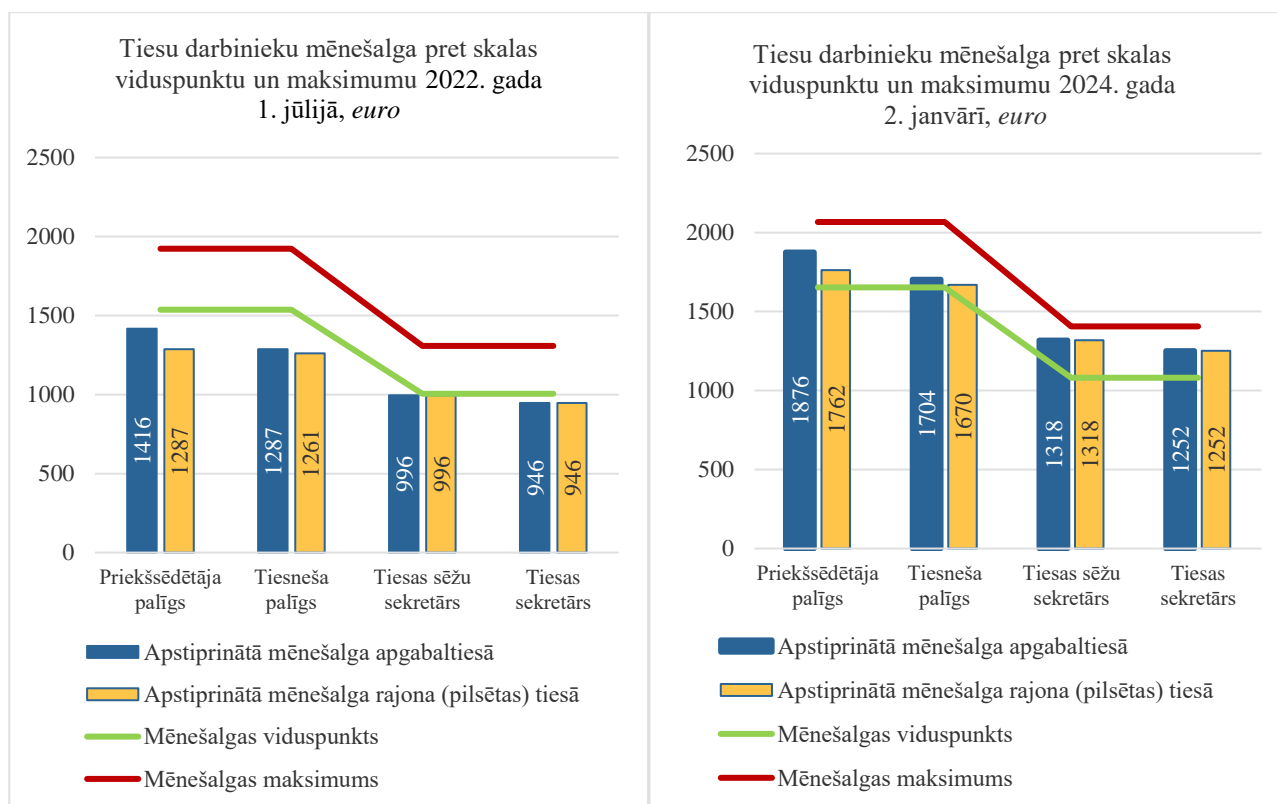
Revīzijā konstatētais liecina, ka Latvijas tiesu sistēmā tiesiskais regulējums attiecībā uz amatu klasifikāciju tiesu darbiniekiem ir atšķirīgs. Proti, rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu darbiniekiem amati jāklasificē atbilstoši valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogam, bet Augstākā tiesa un Satversme tiesa darbinieku amatu klasificēšanai ir izveidojusi savu kārtību.

Revīzijā konstatēts, ka pēc tiesu darbinieku amatu pārklasifikācijas visi tiesu darbinieki ar jau esošajām mēnešalgām sasniedza jauno mēnešalgu grupas intervāla minimumu. Mēnešalgas viduspunktu sasniedza tikai tiesu sēžu sekretāriem noteiktā mēnešalga (16. attēls). Mēnešalgas pieauga tikai apgabaltiesu

priekšsēdētāju palīgiem par 2–3 % atkarībā no atbildības līmeņa un priekšsēdētāja palīgam pētnieciski analītiskajos jautājumos par 10 %.

Tiesu administrācijai prioritāro pasākumu (3. pielikums) ietvaros:

- ❖ 2023. gadā tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšanai tika piešķirti 4,15 milj. *euro*¹¹⁸, rezultātā 2023. gadā tiesu darbinieku mēnešalgas tika palielinātas par 16 %;
- ❖ 2024. gadā tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšanai tika piešķirti 1,68 milj. *euro*¹¹⁹, rezultātā 2024. gadā mēnešalgas palielinātas vidēji par 14 %, tādējādi pietuvojoties mēnešalgu skalas maksimumam (16. attēls).

16. attēls. Tiesu darbinieku mēnešalga pret skalas viduspunktu un maksimumu 2022. gada 1. jūlijā un 2024. gada 2. janvārī, *euro*¹²⁰

Kopumā no 2020. līdz 2024. gadam tiesu darbinieku (tiesas priekšsēdētāja palīgs, tiesneša palīgs, tiesas sēžu sekretārs un tiesas sekretārs) mēnešalga ir palielinājusies vidēji par 52 %.¹²¹

Papildus tiesu darbiniekiem tiek piešķirtas un izmaksātas piemaksas, prēmijas un naudas balvas, mēģinot rast risinājumu tiesu darbinieku mainībai zemā atalgojuma dēļ.

Minētie mēnešalgas palielinājumi nav būtiski ietekmējuši tiesu darbinieku mainību, jo kopējais tiesu darbinieku mainības koeficients saglabājās esošajā līmenī un laikā no 2020. līdz 2023. gadam tas vidēji bija 13 %¹²², kas, Valsts kontroles ieskatā, ir vērtējams kā augsts. Tiesu personāla mainības koeficients rajona (pilsētu) tiesās 2023. gadā palicis 12 % līmenī, salīdzinot ar 2022. gadu, savukārt apgabaltiesās personāla mainības koeficients ir samazinājies no 17 % 2022. gadā līdz 13 % 2023. gadā. Tomēr 2023. gadā joprojām ļoti augsts personāla mainības koeficients ir tiesās, kuras atrodas Rīgā, piemēram,

Rīgas rajona tiesā 24 %, Ekonomisko lietu tiesā 23 %, Rīgas apgabaltiesā 17 %, Administratīvajā apgabaltiesā 31 % (4. pielikums).

Arī tiesneša palīgu mainība tiesās Rīgā ir ievērojami augstāka nekā citur Latvijā – Administratīvajā apgabaltiesā tiesnešu palīga mainības koeficients 2023. gadā bija 41 %, Rīgas apgabaltiesā – 18 %, Ekonomisko lietu tiesā – 22 % un Rīgas rajona tiesā – 13 %.

Tiesneša palīga mainības koeficients Administratīvajā apgabaltiesā **41 %**

Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju¹²³ Tiesu administrācijā un tiesās tiek veiktas pārrunas ar darbinieku par iemesliem, kāpēc tiek pārtrauktas darba tiesiskās attiecības. Tomēr informācija par darba attiecību pārtraukšanu netiek apkopota un analizēta.

Valsts kontroles ieskatā, lai noskaidrotu iemeslus, kuru dēļ darbinieks ir nolēmis pārtraukt darba tiesiskās attiecības, Tiesu administrācijai būtu jāveic intervijas ar šiem darbiniekiem un jāapkopo sniegtā informācija. Tādējādi būtu iespējams analizēt un labāk izprast aiziešanas iemeslus un mērķtiecīgi plānot rīcību situācijas uzlabošanai. Intervijas laikā būtu iespējams arī noskaidrot darbinieka viedokli par iestādi, apmierinātību ar darbu un noslodzi, kā arī par darba vidi, piemēram, par attiecībām ar kolēģiem un sadarbību starp struktūrvienībām.

Lai arī tiesu personāla atalgojuma konkurētspēja darba tirgū ir zema, tomēr darba videi, darba devēja īstenotajiem pasākumiem personāla piesaistei un noturēšanai ir būtiska loma kopējā tiesnešu palīgu un citu tiesas personāla nodarbinātības politikas kontekstā. Ir būtiski celt tiesneša palīga lomu tiesu sistēmā, veicināt līderību šajā profesijā un veikt pasākumus tiesneša palīga institūta stiprināšanai, piemēram, paaugstinot nepieciešamās kompetences, pārskatot pienākumus un atbildības līmeni (amata saimes līmeni). Ne mazāk svarīgi ir skaidri definēt tiesneša palīga karjeras attīstības modeli. Proti, kā rajona (pilsētas) tiesas tiesneša palīgs var veidot karjeru tiesu sistēmā, piemēram, kā var kļūt par tiesneša palīgu apgabaltiesā vai Augstākajā tiesā.

Līdzīgas problēmas kvalificētu darbinieku piesaistē pastāvēja arī Latvijas Republikas Prokuratūrā, tomēr Prokuratūra jau 2022. gadā veica prokurora palīga esošās kapacitātes izvērtējumu un izstrādāja piecu prokuratūras darbinieku pārklasifikācijai, tajā skaitā, izveidojot vecākā prokurora palīga amatu.¹²⁴ Vecākajam prokurora palīgam tika noteikta augstāka mēnešalgu grupa (10. mēnešalgu grupa) un līdz ar to konkurētspējīgāks atalgojums. 2023. gadā turpinājās kvalificēta prokurora atbalsta personāla attīstības pasākumi un tika veiktas darbības prokurora palīga amata reformai.

Valsts līmeņa diskusijas un priekšlikumi reformēt un attīstīt tiesneša palīga institūtu tikuši izstrādāti jau vismaz 20 gadus. Problemātika tikusi vairākkārt apskatīta arī juristu diskusijās un publikācijās, tomēr ievērojams progress nav novērojams. Par nepieciešamību stiprināt tiesneša palīga lomu (pienākumu, atbildības un motivācijas palielināšana) norādīja arī Valsts kontrole savā 2017. gada revīzijas ziņojumā “Vai tiesu iekārtas attīstības pasākumi ir veicinājuši tiesu darbības efektivitāti?”¹²⁵, uzsverot, ka tiesnešu palīgi ir vērā ņemams un vēl arvien nepietiekami izmantots sistēmas iekšējais resurss.

Vērtējot iespēju paaugstināt tiesneša palīga lomu tiesu sistēmā, Tieslietu padomes izveidotā Darba grupa analizēja situāciju tiesas atbalsta personāla jomā, kā arī apkopēja informāciju par tiesu sistēmas vajadzībām attiecībā uz tiesas atbalsta personālu (personāla kvalifikācija, skaits), lai atslogotu un efektīvizētu tiesneša laika resursus.

Darba grupa savā ziņojumā “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”¹²⁶ izteica vairākus secinājumus.

- ❖ Tiesneša palīgi ikdienā ir nesamērīgi noslogoti ar tehnisko pienākumu veikšanu, kas pēc būtības liedz sasniegt šim amatam definēto mērķi. Lai situāciju uzlabotu, ir jāveic kardināla darba organizācijas maiņa tiesās, lai tiesneša palīga amata pienākumos ietilptu dominējoši (aptuveni 80 %) saturiskie, juridiskie pienākumi (lietu sagatavošana, judikatūras izpēte u. c.).
- ❖ Vienlaikus ar tiesneša palīga amata prasību korekciju veicama tiesas sēžu sekretāra u. c. tiesas darbinieku amata pienākumu pārdefinēšana un nodalīšana no tiesneša palīga pienākumiem. Kompleksi izvērtējamas visu tiesas darbinieku pašreizējās funkcijas, izstrādājot konkrētu priekšlikumu, kā novērst pārklāšanos dažādu tiesu darbinieku amata aprakstos.
- ❖ Veicami grozījumi Ministru kabineta noteikumos “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība”¹²⁷, būtiski koriģējot tiesas darbinieku amata pienākumu aprakstu un paaugstinot atalgojuma līmeni u. c.

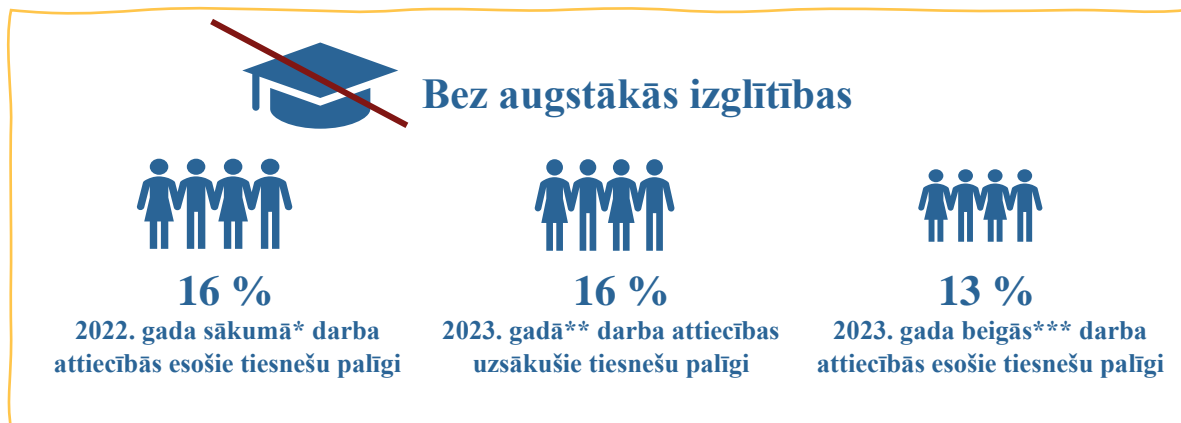
Revīzijā konstatēts, ka tiesu darbinieku amata pienākumi un prasības likumā¹²⁸ nav noteiktas, tās ir vispārīgas. Piemēram, atbilstoši likumam¹²⁹:

- ❖ tiesneša palīgs pieņem apmeklētājus, viņu iesniegumus, veic pasākumus sakarā ar lietu sagatavošanu izskatīšanai tiesas sēdē, kā arī pilda citus tiesneša dotus uzdevumus (prasība, ka par tiesneša palīgu var būt persona, kurai ir augstākā juridiskā izglītība tiesību zinātnēs, jau kopš 1998. gada no likuma¹³⁰ ir izslēgta);
- ❖ tiesas sēžu sekretārs visos gadījumos, kad saskaņā ar likumu jāraksta tiesas sēdes protokols, piedalās tiesas sēdēs u. tml.

Lai gan likumā¹³¹ tiesu darbiniekiem izglītības prasības nav noteiktas, tiesneša palīga amatu aprakstā tā ir noteikta – augstākā izglītība, savukārt tiesas sēžu sekretāra amatu aprakstā noteiktā izglītības prasība ir vidējā izglītība, vēlams iesāktas studijas augstākajā izglītības iestādē tiesību zinātņu jomā.

Darba grupa ir rosinājusi Tieslietu padomi atbalstīt tiesneša palīga institūta tālākas attīstības virzienu, izvirzot augstāko juridisko izglītību kā obligātu prasību tiesneša palīgam, vienlaikus fokusējoties uz darbinieka kompetencēm.

Kā intervijās norādīja tiesu priekšsēdētāji¹³², vēsturiski ieviešot amatu “Tiesneša palīgs”, daļa tiesas sēžu sekretāru kļuva par tiesneša palīgiem un ne visiem bija augstākā izglītība. Tiesu darbinieku atalgojums nav konkurētspējīgs, kas neļauj piesaistīt pieredzējušus un kompetentus darbiniekus, īpaši tiesnešu palīgus. Bieži vien par tiesnešu palīgiem tiek pieņemti pēdējo kursu studenti (17. attēls), kuri nespēj sniegt kvalificētu juridisku atbalstu tiesnesim un būt to diskusiju partneris.

Informācijas avots:

* Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums "Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību"

** Tiesu administrācija¹³³

*** Tiesu administrācija¹³⁴

17. attēls. Tiesnešu palīgu izglītības līmenis rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās

Tieslietu ministrija Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānā 2015.–2020. gadam¹³⁵ bija iecerējusi līdz 2018. gada vidum pārskatīt tiesneša palīga tiesības, pienākumus un atbildību, tomēr šī iecere sāka īstenot tikai 2024. gadā.

2024. gada 2. janvārī stājās spēkā Tiesu administrācijas izstrādātie jaunie amatu aprakstu paraugi¹³⁶. Tiesnešu palīga jaunajā amata aprakstā lielāks uzsvars ir likts uz juridisku pienākumu aprakstu.

Revīzijā konstatēts, ka tiesnešu palīgu amata pienākumi ir papildināti ar dažādu tiesisko regulējumu, nacionālo un starptautisko tiesu judikatūras izpēti un analīzi, sprieduma aprakstošās daļas projektu un motīvu daļas projektu sagatavošanu, augstāko instanču izskatīto nolēmumu rezultātu apkopošanu u. c.

Jāņem vērā, ja amatu aprakstos tiek veikti būtiski grozījumi, iestādei ir jāpārskata amata klasifikācija un, ja nepieciešams, jāpārklasificē amati¹³⁷. Šobrīd nav informācijas par to, ka šādas darbības tiktu veiktas, kā arī amatu katalogā amatu saimju raksturojumā norādītie amata pienākumi nav pārskatīti atbilstoši jaunajiem amatu aprakstiem, kas stiprinātu juridisko tvērumu tiesnešu palīgiem.

Tiesu administrācijas paveiktais, izstrādājot jaunus amatu aprakstu paraugus, nav pietiekams. Tiesneša palīga kompetences un izglītības prasības būtu jānostiprina likumā. Kā piemēru attiecīgo kompetenču nostiprināšanai likumā var minēt gan:

- ❖ Latvijas praksi (piemēram, Prokuratūras likumā¹³⁸ ir noteikts, ka par prokurora palīgu var būt persona, kura uzsākusi studijas augstākās izglītības mācību iestādē jurista kvalifikācijas iegūšanai vai ieguvusi pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību tiesību zinātnē (4. līmeņa profesionālo kvalifikāciju) vai citu augstāko izglītību (5. līmeņa profesionālo kvalifikāciju);
- ❖ ārvalstu praksi (piemēram, Igaunijas Republikas pilsoni var iecelt par tiesneša palīgu, ja viņš ir ieguvis vismaz oficiāli sertificētu maģistra grādu vai atbilstošu ārvalstu kvalifikāciju tiesību jomā un ja viņš ir nokārtojis tiesneša palīga eksāmenu¹³⁹).

Revīzijā veikta vairāku Eiropas valstu tiesu tiesiskā regulējuma un prakses izpēte attiecībā uz tiesneša palīga institūta statusu un organizāciju tiesu sistēmās. Konstatēts, ka tiesnešu palīgiem ir arvien lielāka nozīme tiesu darbā. Virknē valstu tiesneša palīgi ir profesionāli juristi, kam jau ar likumu tiek deleģēti juridiski uzdevumi. Tiesnešu palīgi citās valstīs veic spriedumu izpēti, organizē tiesas sēdes un pieņem lēmumus, izstrādā un paraksta atsevišķu tiesas nolēmumu veidus. Šādas pieejas īstenošanai tiesnešu palīgu kandidātiem tiek izvirzīta prasība pēc augstākās juridiskās izglītības, tiesību aktos tiek noteiktas viņu funkcijas un nodrošināts atbilstošs atalgojums. Kopumā vērtējot vairāku Eiropas valstu¹⁴⁰ pieredzi, konstatēts, ka tiesnešiem, ņemot vērā tiesā veicamo uzdevumu specifiku, ir divu veidu palīgi – administratīvie palīgi (vairāk sniedz tehnisko atbalstu) un tiesnešu palīgi (sniedz profesionālo atbalstu).

Lietuvas tiesās pastāv tiesneša palīga amatu gradācija, proti, tiesneša palīga amats un vecākā tiesneša palīga amats. Vecākā tiesneša palīga un tiesneša palīga funkcijas tiek nodalītas atbilstoši veicamo uzdevumu raksturam, darba raksturu ietekmē arī tā tiesneša specializācija, kuram norīkots tiesneša palīgs. Tiesnešu palīgi veic uzdevumus, kas saistīti ar juridiskās informācijas izpēti, judikatūras apkopošanu, lietas materiālu sagatavošanu tiesas sēdēm, informācijas aprites nodrošināšanu. Papildus minētajam vecākie tiesnešu palīgi uzrauga un apmāca jaunos tiesnešu palīgus, pēc nepieciešamības organizē iekšējās mācības. Vecāko tiesnešu palīgu amatam tiek noteikta prasība pēc izglītības un kvalifikācijas – augstākā izglītība tiesību zinātnēs (maģistra grāds). Detalizētu tiesnešu palīgu darba aprakstu izstrādā un pieņem Tiesnešu padome.¹⁴¹ Darba samaksa tiesneša palīgam ir integrēta valsts vienotās atlīdzības sistēmā un nav saistīta ar tiesneša amata atlīdzības apmēru.

Igaunijā tiesnešu palīgu uzdevumi noteikti Tiesu likumā.¹⁴² Tiesneša palīgs ir tiesas amatpersona¹⁴³, kas likumā¹⁴⁴ noteiktajos gadījumos tiesneša vietā izšķir civillietas ārpus tiesas procesā. Atbilstoši likumam tiesneša palīgs var arī izskatīt procesuālās palīdzības lūgumus, veikt pārsūdzības procedūras un lemt par saglabāšanas pasākumu īstenošanu un mantojuma aizgādņa iecelšanu.¹⁴⁵ Lielākā daļa tiesnešu palīgu ir saistīti ar to lietvedību, kurā iesaistīts viņa tiesnesis.¹⁴⁶ Igaunijas Republikas pilsoni var iecelt par tiesneša palīgu, ja viņš ir ieguvis vismaz oficiāli sertificētu maģistra grādu vai atbilstošu ārvalstu kvalifikāciju tiesību jomā un ja viņš ir nokārtojis tiesneša palīga eksāmenu.¹⁴⁷ Jāatzīmē, ka Tiesu likumā¹⁴⁸ noteiktās prasības tiesnešiem ir līdzīgas kā tiesneša palīgam. Tiesneša palīga algas apmērs ir 65 % no pirmās instances tiesas tiesneša amatalgas (2023. gada otrajā pusē tiesneša palīga amatalga bija 3514 euro, kas gandrīz trīskārt pārsniedz tiesneša palīga mēnešalgas līmeni Latvijā). Pārbaudes laikā tiesneša palīga darba alga ir 90 % no tiesneša palīga amatalgas.¹⁴⁹

Dānijas tiesu sistēmā¹⁵⁰ tiesnešiem ir administratīvie palīgi (veic tehniska rakstura darbus, Latvijā līdzīgus pienākumus veic tiesas sēžu sekretārs), bet tiesnešu palīgi ir tikai Augstākajā tiesā. Rajona tiesās atsevišķas tiesnešu funkcijas pilda arī tiesneša vietnieki,¹⁵¹ kuri formāli nav tiesneša amata statusā. Tomēr uz noteiktu laiku, kurā viņi veic tiesneša aizvietošanu, viņiem ir tiesneša konstitucionālā neatkarība, bet tikai tiktāl, cik tas nepieciešams konkrēto pienākumu veikšanai. Tiesneša vietniekiem ir augstākā juridiskā izglītība, un viņi nodarbojas ar mantošanas, maksātnespējas lietām un var arī izskatīt neliela apjoma civillietas vai krimināllietas. Dānijas apgabala tiesās tiesnešu vietnieki var piedalīties kā viens no trim tiesnešiem, kas izskata lietu. Konkrētajā lietā tiesnešu vietnieki piedalās vienlīdzīgi ar abiem ieceltajiem tiesnešiem, nevis kā tiesneša palīgi. Augstākās

tiesas tiesneša palīgi sniedz atbalstu tiesnešiem būtiskos juridiskos jautājumos, tostarp veic lietas faktisko apstākļu kopsavilkumu un piedāvā iespējamus risinājumus, izstrādā atsevišķu sprieduma daļu projektus, izstrādā procesuālos lēmumus un veic citus pienākumus.¹⁵² Tiesneša palīgiem tiek prasīta augstākā juridiskā izglītība. Augstākās tiesas tiesneša palīga atalgojums ir aptuveni viena trešdaļa no Augstākās tiesas tiesneša algas¹⁵³.

Čehijā visu līmeņu tiesās ir tiesneša palīga amats un tā darba attiecības regulē Darba kodekss¹⁵⁴. Par tiesneša palīgu var iecelt Čehijas Republikas pilsoni, kurš ir ieguvis augstāko izglītību un absolvējis tiesību zinātņu maģistra programmu kādā no Čehijas universitātēm. Čehijā ir gan administratīvie palīgi (tehniskais atbalsts), gan tiesnešu palīgi (juridiskais atbalsts). Tiesneša palīgs veic atsevišķas darbības tiesvedības procesā, ja viņu tam pilnvarojis tiesnesis, to paredz īpašs likums vai darba grafiks (Latvijā – lietu sadales plāns). Tiesneša palīgs ir tiesīgs piedalīties tiesas lēmumu pieņemšanas procesā tādā apjomā, kādā to nosaka īpašs tiesiskais regulējums augstākajām tiesas amatpersonām.¹⁵⁵ Tiesneša palīgs var izlemt tikai procesuālus jautājumus, kas tiek pieņemti ārpus tiesas sēdes, viņš nevar iegūt pierādījumus. Patstāvīgi var pieņemt lēmumus kā tiesas ierēdņi, piemēram, par maksājuma rīkojumiem vai lēmumu izpildi, sazināties ar tiesas procesā iesaistītajām pusēm, dažkārt apkopot statistiku. Kopumā tiesneša palīga atalgojums ir aptuveni 24–30 % no tiesneša atalgojuma.¹⁵⁶

Zviedrijas tiesās ir gan administratīvie palīgi, gan tiesnešu palīgi. Tiesnešu palīgu galvenie pienākumi un uzdevumi galvenokārt ir saistīti ar dažādas informācijas apkopošanu, atbalsta sniegšanu tiesnesim, administratīvajās tiesās arī ar tiesas nolēmumu projektu sagatavošanu, procesuālo lēmumu projektu izstrādi. Tiesnešu palīgu atbildību un pienākumus nosaka Juridisko lietu padomes noteikumi par juridisko lietvedību tiesā.¹⁵⁷ Lai kļūtu par tiesneša palīgu, jābūt iegūtam maģistra grādam tiesību zinātnēs. Tiesneša palīga atalgojums nav saistīts ar tiesneša atalgojumu.¹⁵⁸

Tiesu personāla skaita plānošana

Tiesu sistēmā vēsturiski ir izveidots tiesneša atbalsta personāla modelis, kas paredz, ka tiesneša palīgs ir visiem tiesnešiem, tajā skaitā arī tiesnesim ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Šobrīd rajona (pilsētu) tiesās katram tiesnesim ir divas atbalsta personas – tiesas sēžu sekretārs un tiesneša palīgs. Tiesnesim ar specializāciju zemesgrāmatu lietās ir konsultanti un tiesneša palīgi. Apgabaltiesās tiesnesim ir tiesneša palīgs un vidēji uz diviem tiesnešiem ir viens tiesas sēžu sekretārs.

Tiesu administrācijas ziņojumā¹⁵⁹ Tieslietu padomes izveidotajai Darba grupai norādīts, ka tiesas sēžu sekretāru un tiesneša palīgu amata vietu skaits tiek noteikts atbilstoši tiesneša amata vietu skaitam. Savukārt Darba grupa norādījusi¹⁶⁰, ka tiesas darbinieku amata pienākumu pārklāšanās un nesistemātiskums neļauj prognozēt un adekvāti aprēķināt nepieciešamās slodzes darba apjoma paveikšanai.

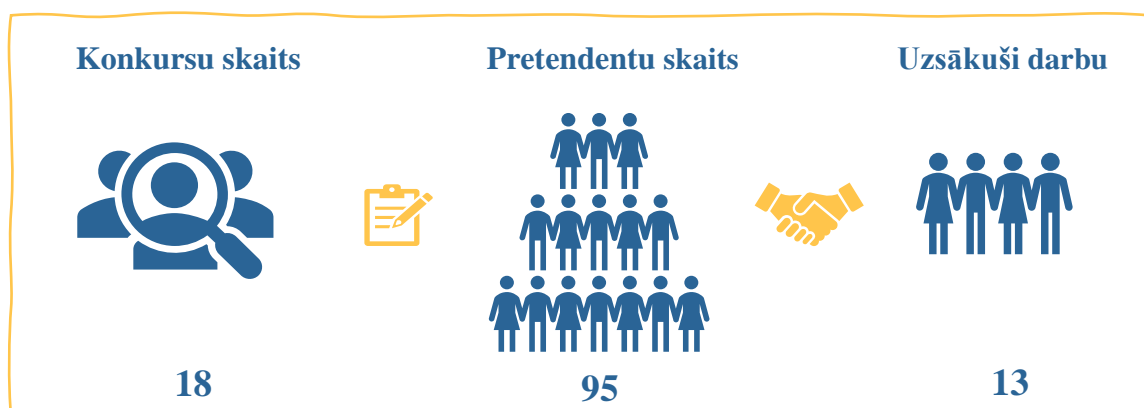
Revīzijā konstatēts, ka noteiktais tiesas darbinieku skaits nav balstīts uz izvērtējumu, kas pamatotu katrai tiesai nepieciešamo darbinieku skaitu. Tiesās atšķiras priekšsēdētāju palīgu, tiesas sekretāru, tiesas sēžu sekretāru un citu tiesas personāla amatu skaits.

- ❖ Kurzemes apgabaltiesā, Vidzemes apgabaltiesā un Latgales apgabaltiesā ir vienāds tiesneša amata vietu skaits – 13 tiesneši, bet Kurzemes apgabaltiesā ir trīs priekšsēdētāju palīgi, savukārt Latgales un Vidzemes apgabaltiesās viens priekšsēdētāja palīgs.
- ❖ Kurzemes rajona tiesā Liepājā uz piecām tiesneša amata vietām ir viens tiesas sekretārs, savukārt Vidzemes rajona tiesā Valmierā uz divām tiesneša amata vietām ir viens tiesas sekretārs.
- ❖ Zemgales rajona tiesā uz divām tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās amata vietām ir trīs tiesas konsultanti, savukārt Vidzemes rajona tiesā uz deviņām tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās amata vietām tiesas konsultantu amata vietas nav paredzētas u. tml.

Ņemot vērā tiesas darbinieku skaita atšķirības tiesās, Darba grupa ir sniegusi priekšlikumu¹⁶¹, ka ir izstrādājami kritēriji par tiesām objektīvi nepieciešamo atbalsta personāla sastāvu. Ir attīstāma centralizēta/konsolidēta tiesas atbalsta personāla korpusa izveide Tiesu administrācijā (zinātniskie konsultanti/padomnieki, sabiedrisko attiecību speciālisti, lingvisti u. c.), kas apkalpo visas tiesas pēc nepieciešamības. Tas veicinātu vienotu pieeju Latvijas tiesu darbinieku skaita un darba efektīvizēšanā, izvairoties no tiesas cilvēkresursu un finanšu resursu sadrumstalotības/dublēšanās dažādās tiesās. Revīzijas laikā Tiesu administrācija informēja¹⁶², ka tiek vērtēta iespēja optimizēt darbinieku skaitu.

Tiesu darbinieku atlase

Tiesu darbinieku vakanču aizpildīšanai sludinājumu par vakanci izsludina Tiesu administrācija, bet darbinieku atlasī nodrošina katra tiesa, t. i., saņem un izskata kandidātu pieteikumus, organizē un veic kandidātu intervijas, dažās tiesās ir arī izveidoti pārbaudījumi – juridiskā kāzusa analīze vai zināšanu tests. Revīzijā konstatēts, ka darbinieku atlasei vienota kārtība nav noteikta – katra tiesa ir izveidojusi savu kandidātu atlases kārtību.¹⁶³ Tiesneši arī vērsa uzmanību¹⁶⁴ uz kvalificēta personāla trūkumu tiesā un to, ka tiek patērēts būtisks tiesas resurss darbinieku atlasē. Piemēram, Administratīvajā apgabaltiesā¹⁶⁵ 11 mēnešu laikā (no 2022. gada novembra līdz 2023. gada septembrim) kopumā organizēti 18 amatu pretendentu konkursi un liela daļa no tiem noslēgušies bez rezultāta (18. attēls).

18. attēls. Tiesneša palīga, tiesas sēžu sekretāra un tiesas sekretāra amata konkursi Administratīvajā apgabaltiesā

Darbinieku trūkums īpaši izteikts ir tiesās Rīgā, un atlases process tajās noris nepārtraukti. Notiek konkursu izsludināšana, pieteikumu izskatīšana, uzdevumu vērtēšana un intervijas ar kandidātiem. Intervijās parasti piedalās tiesas priekšsēdētājs un tiesnesis, kuram turpmāk būs jāstrādā kopā ar jauno tiesneša palīgu. Tiesās Rīgā tiesnešu noslodze ir augstāka nekā citās tiesās, turklāt būtisku papildu slodzi rada tiesas darbinieku atlases process gan tiesas priekšsēdētājam, gan tā palīgam, gan arī tiesnesim. Turklāt tiesnesis arī patērē savu laiku, lai apmācītu palīgu.

Jāatzīmē, ka personāla mainība ietekmē ne tikai esošo darbinieku noslodzi, bet arī palielina tiesu sistēmas izmaksas, piemēram, tādām tiešajām izmaksām, kas saistītas ar personāla meklēšanu un atlasīšanu. Kā arī izmaksas par papildu vai virsstundu darbu, kamēr nav atrasts un ievadīts darbā jaunais darbinieks. Pastāv arī slēptās izmaksas, kas saistītas ar darba produktivitāti un kvalitātes samazinājumu darbiniekiem, kuri plāno pārtraukt darba tiesiskās attiecības, un jaunajiem darbiniekiem. Slēptās personāla mainības izmaksas ir arī neizpildītais darba apjoms saistībā ar vadītāju vai speciālistu piedalīšanos pretendentu atlases intervijās vai cita veida pārbaudījumos, jauno darbinieku ievadīšana darbā un apmācīšanās.¹⁶⁶

Intervijas ar tiesu pārstāvjiem¹⁶⁷ liecina, ka ir dažādi viedokļi par to, kā būtu organizējama tiesu darbinieku atlase. Rīgas tiesās, kurās personāla mainība ir ievērojami augstāka nekā citos Latvijas reģionos, saskata priekšrocības centralizēta darbinieku atlases procesa organizēšanai, savukārt pārējās tiesās dominē viedoklis saglabāt līdzšinējo darbinieku atlases kārtību.

Darba grupa ziņojumā par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību¹⁶⁸ ir sniegusi priekšlikumu, ka ir izveidojama centralizēta tiesneša palīga / citu tiesas darbinieku amata kandidātu atlases kārtība (modelis/standarts), liekot uzsvāru uz juridiskajām zināšanām un personīgo motivāciju. Darbinieku atlase pilnībā nododama Tiesu administrācijai, tiesu vadību iesaistot tikai nepieciešamības gadījumā.

Revīzijā konstatēts, ka Tiesu administrācijas 2024. gada darba plānā¹⁶⁹ iekļauts uzdevums – tiesu darbinieku atlases procesa pilnveide un amata izvērtēšanas kritēriju noteikšana. Tiesu administrācija norādīja¹⁷⁰, ka ir uzsākts darbs pie atlases kārtības izstrādāšanas un ka līdz 2024. gada 1. oktobrim plānots izstrādāt iekšējo normatīvo aktu. Atlases procesā plānots saglabāt līdzšinējo kārtību, t. i., darbinieku atlases process netiks veikts centralizēti, tomēr Tiesu administrācija izstrādās vienotus kritērijus darbinieku atlasei, bet atlasīšanu organizēs tiesa.

Valsts kontroles ieskatā, nepieciešams atkārtoti pārvērtēt tiesu darbinieku atlases procesa organizāciju, ņemot vērā izmaksas, kas saistītas ar darbinieku meklēšanu un atlases procesu, kā arī papildu darba slodzi (atlases intervijas, uzdevumu un testu gatavošana u. c.) it īpaši Rīgas tiesās, kur ir augsta darbinieku mainība un darbinieku atlases process notiek nepārtraukti.

1.3. Vai studējošie tiesību zinātnēs vēlas nākotnē veidot karjeru tiesu sistēmā?

Revīzijā veikta piecu Latvijas augstskolu¹⁷¹ tiesību zinātņu studējošo aptauja, lai noskaidrotu to gatavību strādāt tiesu sistēmā (5. pielikums).

Kopumā aptaujāti 259 tiesību zinātņu studenti. Aptaujas dalībnieki tika iedalīti trīs grupās:

- ❖ studenti, kuri studijas apvieno ar darbu tiesu sistēmā, – 40 jeb 15 % aptaujāto;
- ❖ studenti, kuri apvieno studijas ar darbu ārpus tiesu sistēmas, – 132 jeb 51 % aptaujāto;

- ❖ studenti, kuri studiju laikā nestrādā algotu darbu, bet tikai studē – 87 jeb 34 % aptaujāto.

Lielākā daļa – 172 jeb 66 % – no visiem aptaujātajiem studentiem norādīja, ka studijas apvieno ar darbu, no tiem tiesu sistēmā strādāja 40 jeb 23 %.

Salīdzinot aptaujas rezultātus par visām aptaujāto studentu grupām, konstatēts: aptaujātie kā būtiskāko faktoru tiesneša amata izvēlei norādīja, ka tiesneša amats nodrošinātu viņu profesionālo izaugsmi un nākotnes karjeru. Otrs būtiskākais faktors ir: tiesneša amatam ir augsts prestižs. Tikai trešais būtiskākais faktors: tiesneša darbs ir labi atalgots.

- ❖ No tiem studentiem, kuri studijas apvieno ar darbu tiesu sistēmā, minot iemeslus, kuru dēļ izvēlētos tiesneša profesiju, gandrīz puse atzīmēja, ka tiesneša amats nodrošinās profesionālo izaugsmi un nākotnes karjeru. Ceturtā daļa norādīja, ka tiesneša amatam ir augsts prestižs sabiedrībā, bet neliela daļa jeb mazāk nekā 10 % norādīja uz labu atalgojumu. Pie papildus viedokļiem tika arī norādīts: tiesneša karjera uzrunā kā intelektuāls izaicinājums un iespēja darīt sabiedrībai noderīgu darbu; neizvēlētos tiesneša karjeru, jo tā ir milzīga atbildība.
- ❖ Studenti, kuri paralēli studijām strādā ar tiesu sistēmu nesaistītu darbu, uzskata, ka būtiskākais faktors tiesneša karjeras izvēlei ir lielāks atalgojums, nākamais būtiskākais faktors ir pieejamas prakses vietas tiesās, informācijas pieejamība par tiesneša karjeras izvēli un tiesneša amata konkursiem.
- ❖ Studentiem, kuri paralēli studijām nestrādā algotu darbu, būtisks faktors ir prakses vietu pieejamība tiesās, informācija par tiesneša amata izvēles priekšrocībām, amata konkursu prasībām un tiesneša karjeru.

Ja tiesību zinātņu studenti izvēlētos kļūt par tiesnesi, tad lielākā daļa priekšroku dotu darbam pilsētas (rajona) tiesās tiesnešu amatos, kuri skata civillietas un krimināllietas, tad secīgi Administratīvajā rajona tiesā, Ekonomisko lietu tiesā un pilsētas (rajona) tiesā ar specializāciju zemesgrāmatu lietās. Tiem studentiem, kuri nestrādā algotu darbu, retāk interesē darbs Ekonomisko lietu tiesā.

Vairāk nekā puse no aptaujātajiem studentiem, kuri papildus studijām strādā darbu, kas nav saistīts ar tiesu sistēmu, norādīja, ka viņi neapsver darbu tiesu sistēmā. Tikai ceturtā daļa no aptaujātajiem atbildēja, ka vēlētos nākotnē kļūt par tiesnešiem, vienlaikus 16 % norādīja, ka nākotnē labprāt veiktu tiesneša palīga pienākumus vai cita veida darbu tiesā.

Aptaujas rezultāti liecina, ka tiesību zinātņu studentus izvēlēties tiesu darbinieka karjeru varētu motivēt lielāks atalgojums. Tomēr jāatzīmē, ka tie aptaujātie studenti, kuri paralēli studijām nestrādā algotu darbu, kā būtiskāko faktoru norādīja pieejamas prakses vietas tiesās, kas ļautu gūt ieskatu tiesu darbinieku pienākumos. Turklāt ir vērsta uzmanība, ka, uzsākot darbu, liels uzsvars būtu jāliek uz apmācības procesu, samērīgu darba slodzi un adekvātu atalgojumu, kā arī iespējām apvienot darbu ar studijām.

Ieteikumi

Lai uzlabotu tiesnešu skaita plānošanu un budžeta plānošanu, Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Tieslietu padomi izvērtēt un noteikt optimālo tiesnešu skaitu, pamatojoties uz aktuālo informāciju par tiesu efektivitātes rādītāju (lietu skaits, lietu caurlaides rādītājs, lietu izskatīšanas ilgums) izmaiņu tendencēm.

Lai nodrošinātu efektīvu un ilgtspējīgu nekustamo īpašumu tiesību reģistrācijas funkciju, Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Tieslietu padomi izvērtēt un izstrādāt pasākumu plānu tiesu funkcijas zemesgrāmatu lietās turpmākai attīstībai, apsverot jautājumu par:

- ❖ zemesgrāmatu procesa digitalizācijas paātrināšanu;
- ❖ tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās centralizāciju vienā tiesas institūcijā;
- ❖ kompetences pārdali starp tiesnesi ar specializāciju zemesgrāmatu lietās un tiesneša palīgu (konsultantu);
- ❖ tiesu funkcijas bezstrīdus lietu izskatīšanu turpmāko attīstību tiesā vai ārpus tiesas.

Lai paaugstinātu tiesneša palīgu motivāciju turpmākam darbam tiesās un samazinātu darbinieku mainību, Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Tieslietu padomi izvērtēt un pārskatīt tiesneša palīga amata standartu un veikt nepieciešamos pasākumus, tostarp, rosinot grozījumus normatīvajos aktos, nosakot atbilstošas prasības izglītībai, paplašinot kompetences, atbildību un karjeras attīstību.

Lai samazinātu tiesās nodarbināto (tiesneši un tiesas darbinieki) iesaisti tiesu darbinieku atlases procesā, Tiesu administrācijai izveidot vienotu centralizētu tiesas darbinieku atlases kārtību (ciktāl tas tiesās Rīgā ir iespējams), tādējādi atbrīvojot tiesas no administratīvu funkciju veikšanas (darbinieku meklēšana un atlases procedūras – intervijas, uzdevumu un testu sagatavošana u. c.).

2. Vai izveidotā tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēma nodrošina iespēju zināšanu pilnveidei un nodarbināto prasmju uzturēšanai?

Tieslietu ministrija un Tiesu administrācija ir izveidojusi tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēmu un nodrošinājusi apmācību plānošanu un īstenošanu, tā radot priekšnoteikumus tiesnešu un tiesu darbinieku zināšanu un prasmju pilnveidošanai.

Likums¹⁷² nosaka tiesnesim pienākumu pastāvīgi papildināt savas zināšanas visas tiesneša karjeras laikā, bet jaunajiem tiesnešiem no 2020. gada likums¹⁷³ nosaka pienākumu pirmā gada laikā pēc pirmreizējas iecelšanas rajona (pilsētas) tiesneša amatā vai apstiprināšanas apgabaltiesas tiesneša amatā apgūt jauno tiesnešu mācību kursu.

Tomēr likums nenosaka to stundu apjomu gadā vai citā laika periodā, kas tiesnesim jāvelta mācībām, lai papildinātu savas zināšanas. Katrs desmitais tiesnesis pēdējo četru gadu laikā mācības apmeklējis retāk nekā reizi gadā, lai gan pastāvīgi notiek izmaiņas normatīvajos aktos un mainās tiesu prakse sabiedrībai aktuālos jautājumos. Tiesnešu apmācībai būtu jānosaka obligāti apmeklējamo mācību saturs un minimālais apjoms (mācību skaits vai mācību stundu skaits) noteiktā laika periodā.

2.1. Vai tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību organizēšana un īstenošana ir vērsta uz identificētajām vajadzībām zināšanu pilnveidei un profesionālajai izaugsmei?

Likums nosaka tiesnesim pienākumu pastāvīgi papildināt savas zināšanas visas tiesneša karjeras laikā.¹⁷⁴ Sākotnējā un tālākizglītība ir ne tikai tiesnešu tiesības, bet arī pienākums. Apmācība ir būtiska, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību, kā arī tiesu sistēmas kvalitāti un efektivitāti.¹⁷⁵ No 2020. gada likumā¹⁷⁶ iekļauta norma, kas paredz tiesnesim pienākumu pirmā gada laikā pēc pirmreizējas iecelšanas rajona (pilsētas) tiesneša amatā vai apstiprināšanas apgabaltiesas tiesneša amatā apgūt jauno tiesnešu mācību kursu.

Saskaņā ar likumu¹⁷⁷ tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību plāno un nodrošina Tiesu administrācija. Atbilstoši aktuālajam līdzdarbības līgumam Tiesu administrācija ir pilnvarojusi nodibinājumu LTMC¹⁷⁸ līdz 2024. gada 31. decembrim veikt likumā "Par tiesu varu" un secīgi Tiesu administrācijas nolikumā¹⁷⁹ tai noteikto valsts pārvaldes uzdevuma izpildi saistībā ar rajona (pilsētas) tiesu, apgabaltiesu tiesnešu un tiesu darbinieku apmācību plānošanu un nodrošināšanu (turpmāk – Mācības), proti:

- ❖ izstrādāt Mācību programmu katram kalendārajam gadam un nodrošināt programmas izpildi;

- ❖ sniegt atskaites par Mācību norisi, Mācību saturisko vērtējumu un nepieciešamajiem uzlabojumiem Mācību norisē;
- ❖ sniegt nepieciešamo informāciju un statistiku par īstenotajām un nepieciešamajām Mācībām nozares politikas dokumentu un plānu izpildē;
- ❖ piedalīties ar tiesnešu tālākizglītību saistītās darba grupās un pasākumos, sniedzot atzinumus par Mācību programmas atbilstību tiesnešu tālākizglītības politikai;
- ❖ sniegt izziņas par dalībnieku apmeklētajām Mācībām un Mācību saturu.

Mācības īsteno saskaņā ar LTMC izstrādātu un Tieslietu padomes apstiprinātu programmu.

Saskaņā ar revīzijā iegūto informāciju un pārskatu par budžeta izpildi valsts budžeta apakšprogrammā 03.02.00 “Apgabaltiesas un rajonu (pilsētu) tiesas” tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību izdevumi ir vidēji 294 tūkst. *euro* gadā, tajā skaitā 277 tūkst. *euro* jeb 95 % izdevumi apmācībām, ko organizē LTMC. Tas liecina, ka LTMC ir nozīmīga loma tiesnešu un tiesas darbinieku profesionālajā pilnveidē (tālākizglītībā).

Pēc 2024. gada 31. decembra mācību plānošanas un nodrošināšanas process jāturpina “Tieslietu akadēmijai” (detalizētāka informācija nākamajā ziņojuma nodaļā).

Mācību programmu izstrādā Mācību programmu darba grupa¹⁸⁰. Izstrādes gaitā šīs darba grupas uzdevums ir vienoties par nākamā kalendārā gada mācību prioritātēm tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Lēmumu pieņemšanā katrā tiesību nozarē piedalās tiesneši no visām tiesu instancēm un lēmums tiek pieņemts koleģiāli, ņemot vērā ieteikumus no tiesnešiem, tiesnešu pašpārvaldes institūcijām, Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas. Tiek ņemtas vērā arī Eiropas Savienības noteiktās prioritātes un tiesnešu mācību stratēģiskie virzieni. Izstrādāto programmu apstiprina Tieslietu padome.¹⁸¹

Revīzijā konstatēts, ka tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās 2020. un 2021. gadā mācību programmās bija paredzētas specifiskas mācību tēmas zemesgrāmatu lietās, bet 2022. un 2023. gada programmās šādas tēmas netika iekļautas.

Ņemot vērā grozījumus likumā¹⁸², kopš 2022. gada jauno tiesnešu apmācībai ir izveidota un LTMC piedāvā apmācību programmu “Jauno tiesnešu mācības”. Programma izveidota, lai apgūtu tieši tiesneša amata veikšanai nepieciešamās prasmes, jo augstskolās nesagatavo juristus, kas būtu gatavi iet tiesas zālē un skatīt lietas.¹⁸³

Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju¹⁸⁴ 2023. gada 31. decembrī tiesneša amata pienākumus rajona (pilsētu) tiesās un apgabaltiesās pildīja 492 tiesneši, no tiem 20 tiesneši darbu uzsākuši 2022. un 2023. gadā.

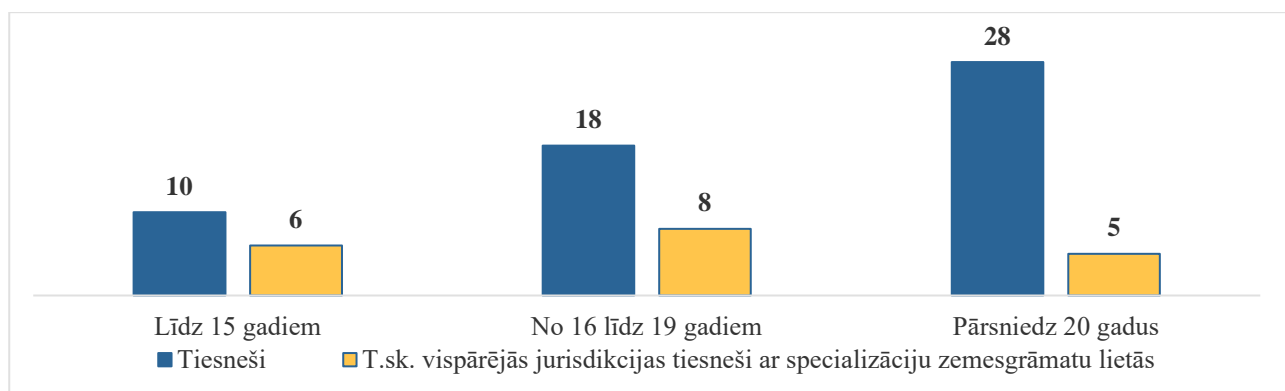
Revīzijā tika vērtēts, vai tiesneši (izņemot tos tiesnešus, kuri uzsākuši darbu 2022. un 2023. gadā) ir izmantojuši piedāvātos zināšanu pilnveides pasākumus pēdējo četru gadu periodā, t. i., laikā no 2020. līdz 2023. gadam. Vērtēts, vai tiesnesis ir apmeklējis vismaz vienu LTMC organizēto mācību pasākumu vienā gadā vai vismaz četrus mācību pasākumus četru gadu laikā. Konstatēts, ka no 472 tiesnešiem 56 tiesneši jeb 12 % tiesnešu mācības apmeklēja reti/neregulāri, tajā skaitā:

- ❖ no 410 vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem 37 tiesneši mācības ir apmeklējuši retāk nekā reizi gadā vai mazāk nekā četras reizes četru gadu laikā;

- ❖ no 62 tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās 19 tiesneši mācības ir apmeklējuši retāk nekā reizi gadā vai mazāk nekā četras reizes četru gadu laikā.

Vienlaikus tiesneši piedalījušies arī citos ar profesionālo pilnveidi saistītos pasākumos, piemēram, Latvijas Pašvaldību mācību centra organizētajās mācībās bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, starptautiskos semināros, kurus piedāvā Eiropas juridiskās tālākizglītības tīkls (Eiropas tiesību akadēmija) u. c.

Informācijas analīze liecina, ka no 56 tiesnešiem, kuri mācības apmeklē reti, puse jeb 28 tiesneši ir tiesneši ar darba stāžu 20 un vairāk gadi, t. i., ar stāžu, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, un ir sasnieguši vai tuvākajos gados sasniegs likumā “Par valsts pensijām” vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu. Turklāt 18 tiesnešiem darba stāžs bija no 16 līdz 19 gadiem, tātad jau tuvāko gadu laikā tie sasniegs darba stāžu, kas dos tiesības uz izdienas pensiju (19. attēls). Iespējams, ka tiesnešiem, kuri ir sasnieguši vai drīzumā sasniegs pensijas vecumu, ir nepietiekama motivācija piedalīties profesionālās pilnveides pasākumos.

19. attēls. Stāžs tiesneša amatā tiesnešiem, kuri nav apmeklējuši vismaz četrus LTMC organizētus mācību pasākumus laikā no 2020. līdz 2023. gadam

Revīzijā, vērtējot, vai jaunie tiesneši, kuri uzsākuši darbu 2022. un 2023. gadā, ievēro likumā¹⁸⁵ noteikto pienākumu tiesnesim pirmā gada laikā pēc pirmreizējas iecelšanas rajona (pilsētas) tiesneša amatā vai apstiprināšanas apgabaltiesas tiesneša amatā apgūt jauno tiesnešu mācību kursu, konstatēts, ka pilnu Jauno tiesnešu mācību kursu 2022. un 2023. gadā bija iespējams apmeklēt 18 no 20 jaunajiem tiesnešiem, jo divi jaunie tiesneši sāka pildīt tiesneša pienākumus 2023. gadā pēc mācību kursa sākuma.

No Tiesu administrācijas uzkrātās informācijas¹⁸⁶ konstatēts, ka tikai divi no 18 jaunajiem tiesnešiem kursu apmeklējuši pilnā apmērā. Kā viens no iespējamiem iemesliem tam, ka tiesnesis pilnā apmērā nav apmeklējis Jauno tiesnešu mācību kursu, ir tiesneša noslodze. Revīzijā konstatēts, ka deviņiem no 18 tiesnešiem pirmajā darba gadā iedalīto lietu skaits pārsniedz vidējo lietu skaitu vienam tiesnesim attiecīgajā tiesā, un tas liedz pilnvērtīgi iesaistīties jauno tiesnešu apmācībās. Tieslietu ministrija, risinot jautājumu saistībā ar lietu skaitu tiesnešiem pirmajā darba gadā, ir izstrādājusi un virza grozījumus likumā “Par tiesu varu”¹⁸⁷, paredzot, ka lietu sadalē ir jāņem vērā laiks, kāds nepieciešams, lai tiesnesis apgūtu jauno tiesnešu mācību kursu.

Valsts kontroles ieskatā, tiesnesim karjeras laikā, ņemot vērā mainīgo vidi, piemēram, ģeopolitisko situāciju pasaulē, īpaši svarīga ir regulāra un nepārtraukta profesionālo zināšanu papildināšana un pilnveide, kas ir priekšnosacījums tiesas spriešanai augstā kvalitātē, vairojot sabiedrības uzticību tiesu varai.

Jāatzīmē, ka Satversmes tiesa savos spriedumos ir vērsusi uzmanību uz tiesneša lēmuma ietekmi un tiesneša pienākumu pilnveidot zināšanas. Turpmāk minēti piemēri.

- ❖ Tiesnesim ir jāievēro visaugstākie uzvedības standarti, jo tiesnesis nedz ikdienā, nedz amata pienākumu veikšanas laikā nedrīkst pieļaut tādas situācijas, rīcību vai izteikumus, kas varētu radīt kaut vismazākās šaubas par viņa spēju saglabāt objektivitāti un neatkarību vai kas varētu kaitēt tiesneša un tādējādi arī visas tiesu varas godam un cieņai. Ir jāņem vērā arī tas, ka tiesneši sava amata nozīmes un pieņemto nolēmumu tiesisko seku dēļ bieži nonāk sabiedrības uzmanības centrā. Lai tiesnesis nezaudētu kvalifikāciju, viņam ir pienākums visas tiesneša karjeras laikā pastāvīgi papildināt savas zināšanas¹⁸⁸.
- ❖ Ievērojot tiesneša pilnvaras, viņam izvirzītās kvalifikācijas un kompetences prasības, kā arī tiesneša lēmumu ietekmi un nozīmi, tiesneša amatam vajadzētu būt jurista karjeras augstākajam posmam.¹⁸⁹

Lai gan likums¹⁹⁰ tiesnesim nosaka pienākumu pastāvīgi papildināt savas zināšanas, tomēr termins “pastāvīgi” līdz šim nav skaidrots un novērotā prakse tiesnešu dalībai apmācībās liecina par atšķirīgu minētā pienākuma izpratni.

Revīzijā, salīdzinot Latvijas normatīvo regulējumu ar Igaunijas un Lietuvas normatīvo regulējumu attiecībā uz tiesnešu mācībām, var secināt, ka mācībām veltāmais laiks nav reglamentēts nevienā no kaimiņvalstīm, bet pienākums papildināt zināšanas ir noteikts visās Baltijas valstīs. Jāatzīmē, ka Igaunijā¹⁹¹ un Lietuvā¹⁹² ir precīzāks normatīvais regulējums.

Tiesnesim noteikts vispārīgs pienākums pastāvīgi papildināt savas zināšanas. Tikai no 2020. gada likumā iekļauts pienākums tiesnesim pirmā gada laikā pēc pirmreizējas iecelšanas rajona (pilsētas) tiesneša amatā vai apstiprināšanas apgabaltiesas tiesneša amatā apgūt jauno tiesnešu mācību kursu.

Tiesnesis piedalās mācībās, pamatojoties uz tiesas ikgadējo apmācību programmu. Izglītības padome katru gadu nosaka to mācību programmas daļu, kurā tiesnesim noteiktās apmācības apguve ir obligāta.

Tiesnesim kā obligāta ir noteikta ievadapmācība un kvalifikācijas celšanas apmācība:

- ievadapmācība ir paredzēta personām, kuras pirmo reizi ieceltas par apgabaltiesas tiesnešiem, lai pilnveidotu savas zināšanas un veidotu profesionālās prasmes;
- obligāta kvalifikācijas celšana ir vismaz reizi piecos gados pēc iepriekšējām mācībām, paaugstinot amatā, ieceļot vai pārceļot no vispārējās jurisdikcijas tiesas uz specializētu tiesu un otrādi, kā arī citos gadījumos, kad mainās tiesneša specializācija un ja būtiski mainās tiesiskais regulējums u. c.

Likumš¹⁹³ tiesu darbiniekiem nosaka vispārīgus amata pienākumus un prasības. Likumā nav noteiktas nepieciešamās izglītības prasības, kā arī tas nenosaka pienākumu pastāvīgi papildināt savas zināšanas. Noskaidrots, ka prasības nepieciešamajai izglītībai un pienākums papildināt amata pildīšanai nepieciešamās zināšanas noteikts tiesu darbinieku amatu aprakstos.

Saskaņā ar ikgadējo LTMC mācību programmu laika posmā no 2020. gada līdz 2023. gadam:

- ❖ mācību programmās vairākas tēmas bija paredzētas gan tiesnešiem, gan tiesnešu palīgiem. 2023. gada mācību programmā no 23 tiesnešiem paredzētām tēmām 10 tēmās kā mērķa auditorija norādīti arī tiesnešu palīgi, piemēram, “Civillietu iztiesāšanas metodoloģija tiesnešiem/tiesnešu palīgiem”, “Nepilngadīgā kriminālatbildības īpatnības”, “Kriminālprocesa aktualitātes pierādījumu pārbaudē un vērtēšanā” u. c.; mācību norise plānota gan klātienē, gan attālināti;
- ❖ katru gadu plānoti mācību pasākumi arī citiem tiesu darbiniekiem. Piemēram, 2023. gada mācību programmā tiesu darbiniekiem bija paredzētas divas tēmas – “Lietvedība un lietišķā sarakste” un “Korupcijas novēršanas, ētikas un godprātīguma jautājumi tiesu sistēmā”.

Saskaņā ar Tiesu administrācijas uzkrāto informāciju¹⁹⁴ no 2020. gada līdz 2023. gadam ik gadu vidēji 325 tiesnešu palīgi jeb 58 % no kopējā tiesnešu palīgu skaita¹⁹⁵ ir piedalījušies LTMC mācību pasākumos.

Tiesnešu palīgi un citi tiesu darbinieki piedalās ne tikai LTMC organizētajos mācību pasākumos, bet arī citos ar profesionālo pilnveidi saistītajos pasākumos, piemēram, Valsts administrācijas skolas mācību pasākumos, Patentu valdes mācību pasākumā par aktuāliem jautājumiem intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības jomā.

2.2. Vai tiesu sistēmā nodarbināto apmācības sistēmas attīstībā veiktie pasākumi ir efektīvi (pamatoti un plānveidīgi)?

No 2016. gada līdz 2022. gada 31. decembrim Tiesu administrācija ar Eiropas Sociālā fonda (ESF) atbalstu īstenoja projektu “Justīcija attīstībai”¹⁹⁶. Projekta mērķis bija paaugstināt tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetenci, un tā kopējās izmaksas bija 10,8 milj. *euro*.¹⁹⁷

Projektā tika veikts Latvijas tieslietu sistēmas novērtējums, izstrādātas rokasgrāmatas un vadlīnijas, judikatūras un tiesu prakses apkopojumi, kā arī izstrādātas mācību programmas, tajā skaitā tiesnešu amata kandidātu un jauno darbinieku iemaņu pilnveidei. Tāpat projektā juridisko profesiju pārstāvjiem tika piedāvātas plašas iespējas pilnveidot zināšanas profesijā primāri nepieciešamo tiesību jomu aktualitātēs, kā arī jaunajiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem – iespējas pilnveidot amatam nepieciešamās iemaņas.

Lai turpinātu tiesu sistēmā nodarbināto apmācības sistēmas attīstību Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna investīcijas “Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide”¹⁹⁸ ietvaros tiek īstenots projekts “Tieslietu akadēmija”.

Projekts “Tieslietu akadēmija” uzsākts 2022. gada novembrī, un to pārrauga Uzraudzības padome, kas ir tieslietu ministra izveidota projekta pārraudzības institūcija un kurā ir Tieslietu ministrijas un Tieslietu padomes pārstāvjiem, kas pieņem stratēģiskus lēmumus attiecībā uz Tieslietu akadēmijas projekta ieviešanu un virzību atbilstoši tieslietu jomas prioritātēm. Lai nodrošinātu Tieslietu akadēmijas mērķa

grupu ciešāku iesaisti mācību vajadzību definēšanā un satura sagatavošanā, projekta sadarbības partneri ir Augstākā tiesa, Ģenerālprokuratūra un Iekšlietu ministrija.

Savukārt projekta īstenošanu (investīciju apguvi) nodrošina Tiesu administrācija sadarbībā ar Augstāko tiesu, Tieslietu padomi, Ģenerālprokuratūru un Iekšlietu ministriju. Kopējā projekta summa ir 8,7 milj. *euro*, tajā skaitā Latvijai Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna īstenošanai piešķirtais finansējums 7,6 milj. *euro* un valsts budžeta finansējums 1,1 milj. *euro*.¹⁹⁹ Plānotais projekta darbības laiks ir līdz 2026. gada 30. jūnijam. Projektā ir izstrādāts projekta “Tieslietu akadēmija” identificēto risku mazināšanas un novēršanas pasākumu saraksts.²⁰⁰

Projekta “Tieslietu akadēmija” galvenie mērķi un plānotās darbības²⁰¹:

- ❖ Tieslietu akadēmijas²⁰² izveide līdz 2024. gada beigām, t. i., 2025. gada 1. janvārī ir stājies spēkā likums par vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos, kas būtiski efektīvai tiesas spriešanai) kvalifikācijas pilnveides mācību centra institucionālā modeļa izveidi un darbību;
- ❖ mācību programmu izstrāde (plānota 10 programmu izstrāde) un to īstenošana;
- ❖ telpu pielāgošana un aprīkojuma nodrošināšana Tieslietu akadēmijas vajadzībām.

Saskaņā ar Tieslietu akadēmijas projekta progresu pārskatu līdz 2024. gada 31. maijam²⁰³:

- ❖ turpinās darbs pie 10 jaunu mācību programmu izstrādes, termiņš 2024. gada ceturtais ceturksnis; saskaņā ar projekta budžetu jaunu mācību programmu izstrādei plānots finansējums 545 tūkst. *euro*, līdz 2024. gada 31. maijam projekta izdevumos iekļauti 53 tūkst. *euro* jeb nepilni 10 %;
- ❖ mācību programmu ieviešana uzsākta 2023. gada otrajā pusgadā; no plānotajiem 300 mācību pasākumiem (semināriem) līdz 2024. gada 31. maijam projekta ietvaros īstenoti/uzsākti 80 mācību pasākumi²⁰⁴; saskaņā ar projekta budžetu mācību programmu ieviešanai plānots finansējums 1,55 milj. *euro*, līdz 2024. gada 31. maijam projekta izdevumos iekļauti 135 tūkst. *euro* jeb 9 %;
- ❖ telpu pielāgošanas Tieslietu akadēmijas vajadzībām (ēkas Rīgā, 11. novembra krastmalā 31, pārbūve) sākotnēji plānotais termiņš pārcelts no 2024. gada beigām uz 2025. gada 30. jūniju; saskaņā ar projekta budžetu plānoti būvniecības izdevumi 3,54 milj. *euro*, līdz 2024. gada 31. maijam projekta izdevumos iekļauti 149 tūkst. *euro* jeb 4 %.

Tieslietu ministrija 2024. gada aprīlī sagatavoja informatīvo ziņojumu par Tieslietu akadēmijas (Mācību centra) izveides īstenošanas termiņa kavējumu²⁰⁵. Ziņojumā minēts, ka Tieslietu akadēmijas ēkas pielāgošanas darbu būvprojekta izstrāde ir aizkavējusies vairāk nekā par pieciem mēnešiem. Tas attiecīgi ietekmēja termiņu, kas nepieciešams ēkas pielāgošanas darbu veikšanai, kā arī iepirkums par Tieslietu akadēmijas ēkas pielāgošanas darbiem ir noslēdzies bez rezultātiem. Ziņojums izskatīts Ministru kabineta 2024. gada 23. aprīļa sēdē. Tieslietu ministrijai uzdots nodrošināt kavēto Tieslietu akadēmijas izveides izpildi līdz 2025. gada 30. jūnijam.²⁰⁶

Revīzijā konstatēts, ka Elektronisko iepirkumu sistēmā iekļauta informācija²⁰⁷ par administratīvās ēkas Rīgā, 11. novembra krastmalā 31, pārbūvi Tieslietu akadēmijas izveidei iepirkuma līgumu noslēgšanu 2024. gada 18. jūlijā ar sabiedrību ar ierobežotu atbildību “MONUM”²⁰⁸. Līgumā²⁰⁹ noteikts, ka visi

līgumā paredzētie būvdarbi tiek pabeigti līdz 2025. gada 31. martam un objekts nodots ekspluatācijā ne vēlāk kā līdz 2025. gada 30. aprīlim.

Tieslietu ministrija ir izstrādājusi likumprojektu²¹⁰ “Tieslietu akadēmijas likums” (turpmāk – Likumprojekts), kurā noteikts akadēmijas statuss un darbība, akadēmijas uzdevumi un tiesības, Tieslietu padomes kompetence, akadēmijas finansēšana, akadēmijas personāls un tā atlīdzība u. c. Līdz revīzijas ziņojuma sagatavošanai Likumprojekts nav saskaņots, atzinumus ar iebildēm bija sniegusi Finanšu ministrija, Valsts kanceleja, Iekšlietu ministrija un Latvijas Republikas prokuratūra. Būtiskākie iebildumi saistīti ar iestādes statusu un tās vadītāja statusu, ar Tieslietu akadēmijai plānotajām amata vietām, ar atlīdzības noteikšanu Tieslietu akadēmijas vadītājam un darbiniekiem, ar Publisko iepirkumu likuma normu piemērošanu (izņēmumi) u. c.

Revīzijā iegūtā informācija liecina, ka Tieslietu akadēmijas projekta īstenošana vairākās aktivitātēs ir aizkavējusies un pastāv augsts risks, ka 2025. gada 1. janvārī Tieslietu akadēmija nespēs uzsākt darbību atbilstoši iecerētajam apmācību sistēmas modelim, kā to paredz projekta mērķis.

Nav izveidota arī mācību informācijas un uzskaites sistēma, un tādējādi tiks pārtraukta iespēja iegūt savlaicīgus un ticamus datus par tiesnešu apmācībām. Ministrija ir paudusi nostāju, ka apzinās situācijas nopietnību un meklē iespējamus risinājumus.

2023. gada nogalē Valsts administrācijas skola uzsākusi projektu “Mācīšanās un attīstības sistēmas ieviešana”.²¹¹ Projekta ieviešana ir cieši saistīta ar Tieslietu akadēmijas projekta²¹² īstenošanu, jo Mācīšanās un attīstības sistēmu paredzēts izmantot arī Tieslietu akadēmijas mērķgrupu²¹³ mācību procesa pārvaldībai. Saskaņā ar projekta laika grafiku Tieslietu akadēmijai nepieciešamās Mācīšanās un attīstības sistēmas ieviešanai noteiktais termiņš ir 2026. gada pirmais ceturksnis. Jāatzīmē, ka līgums ar komersantu²¹⁴ par Mācīšanās un attīstības sistēmas tehniskās specifikācijas izstrādi un ieviešanas uzraudzību noslēgts 2024. gada 11. jūlijā un tā izpildes termiņš ir līdz 2026. gada 31. maijam.

Ieteikums

Lai veicinātu pastāvīgu un nepārtrauktu zināšanu pilnveidi, Tieslietu ministrijai izvērtēt iespēju noteikt normatīvajā aktā tiesnešiem obligāti apmeklējamo mācību saturu un minimālo apjomu noteiktā laika periodā.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir noskaidrot, vai ir radīti priekšnoteikumi, lai nodrošinātu Latvijas tiesas ar pietiekamiem, kompetentiem un profesionāliem cilvēkresursiem.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesu sistēmā” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles 2024. gada darba plānu un Otrā revīzijas departamenta 2023. gada 17. maija revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-19/2023.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente Ilze Lejniece, vecākās valsts revidentes Ieva Rupeika-Rože un Ilona Kronberga un valsts revidente Zane Vintere.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Tieslietu ministrija un Tiesu administrācija ir atbildīgas par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par revīzijas apjomā iekļauto revidējamo vienību – Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas – veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu Latvijas tiesas ar pietiekamiem, kompetentiem un profesionāliem cilvēkresursiem.

Revīzija veikta par laiku no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 31. decembrim.

Revīzijas apjomā iekļauta:

- ❖ Tieslietu ministrija kā vadošā iestāde, kura izstrādā politiku tieslietu jomā, tajā skaitā valststiesību, administratīvo tiesību, civiltiesību, komerciesību, krimināltiesību un reliģisko tiesību jomā, kā arī procesuālo tiesību jomā, tiesu sistēmas un rajona (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu administrēšanas u. c. jomās, organizē un koordinē šo politiku īstenošanu²¹⁵;
- ❖ Tiesu administrācija, kas ir tieslietu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde un kuras uzdevums sadarbībā ar Tieslietu ministriju ir nodrošināt tiesu darbības analīzi un plānošanu, sagatavot un iesniegt Tieslietu ministrijā pārskatus, priekšlikumus un ieteikumus par situāciju tiesās;
- ❖ rajonu (pilsētu) tiesas un apgabaltiesas, kuras īsteno tiesu varu.

Revīzijas mērķa sasniegšanai informācija iegūta arī no:

- ❖ Tieslietu padomes, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā;
- ❖ nodibinājuma “Latvijas Tiesnešu mācību centrs”, kas nodrošina tiesnešu un tiesu darbinieku profesionālo tālākizglītību.

Revīzijā nav vērtēti jautājumi saistībā ar cilvēkresursu pieejamību Augstākajā tiesā, Satversmes tiesā (dati ir ietverti vienīgi salīdzinošos un kontekstu izskaidrojošos nolūkos) un tiesu sistēmai piederīgām personām²¹⁶ – prokuroriem, zvērinātiem advokātiem, zvērinātiem notāriem un zvērinātiem tiesu izpildītājiem.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- ❖ vērtēta tieslietu nozares politikas plānošanas dokumentos iekļauto mērķu un uzdevumu īstenošana, tajā skaitā Tiesu administrācijas veikto pasākumu īstenošana;
- ❖ analizētas ārējo normatīvo aktu prasības un identificētas tajos noteiktās obligātās prasības attiecībā uz tiesnešu un tiesu darbinieku kompetencēm;
- ❖ organizētas intervijas ar Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas atbildīgajām amatpersonām, tiesu priekšsēdētājiem, tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, Latvijas Tiesnešu mācību centra un Latvijas Pašvaldību mācību centra pārstāvjiem;
- ❖ veikta tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptauja, lai noskaidrotu viedokli par šīs specializācijas tiesnešu lomu Latvijas tiesās, un analizēti aptaujas rezultāti;
- ❖ veikta tiesību zinātņu bakalaura un maģistra programmās studējošo aptauja, lai noskaidrotu studējošo viedokli par iespējamo nākotnes izvēli uzsākt karjeru tiesu sistēmā, un analizēti aptaujas rezultāti;
- ❖ veikta publiski pieejamās informācijas izpēte par cilvēkresursu plānošanu un atlasī Igaunijas un Lietuvas tiesu sistēmā, kā arī par atlīdzības noteikšanu Igaunijas un Lietuvas tiesnešiem un tiesu darbiniekiem;
- ❖ apkopota un analizēta informācija par vairāku Eiropas valstu tiesisko regulējumu un praksi:
 - ✓ nekustamo īpašumu reģistrācijas darba organizācijas jomā;
 - ✓ saistībā ar tiesneša palīga institūta statusu un organizāciju tiesu sistēmās.
- ❖ analizēta informācija par tiesu finansējumu, tiesnešu un tiesu personāla skaitu, tiesu darbības rādītājiem u. c.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
1. Vai tiesu sistēmā ir veikti nepieciešamie pasākumi tiesu personāla politikas plānošanā un īstenošanā?		
1.1. Vai tieslietu nozares politikas plānošanas dokumentos ietvertie pasākumi (veicamās darbības, aktivitātes) tiek īstenoti?	<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Nozares attīstības plānošanas dokumentos noteiktie un īstenotie pasākumi ir vērsti uz pastāvošo problēmu risināšanu ²¹⁷ tiesu personāla attīstībā un kapacitātes stiprināšanā (pietiekamību un kompetenci).	☉ Kritērijs ir sasniegts daļēji. Iesaistītajās institūcijās (Tieslietu ministrija, Tiesu administrācija, Tieslietu padome) ir izstrādātas stratēģijas vidējam termiņam, tomēr nav piedāvāti risinājumi personāla iztrūkuma mazināšanai tiesu sistēmā.
	<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Attīstības plānošanas dokumentos (darbības stratēģijās) noteiktie uzdevumi ir iekļauti: - Tieslietu ministrijas gada darba plānos; - Tiesu administrācijas gada darba plānos. ²¹⁸	☉ Kritērijs ir sasniegts. Tieslietu ministrijas darbības stratēģijā 2022.–2026. gadam un Tiesu administrācijas darbības stratēģijā 2022.–2026. gadam noteiktie uzdevumi ir iekļauti attiecīgo institūciju darba plānos 2023. un 2024. gadam.
1.2. Vai tiesu sistēmā ir apzināts un tiek plānots tiesnešu un tiesas darbinieku (tiesnešu palīgu, tiesas sēžu sekretāru u. c.) skaits, un vai ir vērtēti personāla iztrūkuma iemesli?	<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir vērtēts tiesneša amata vietu skaita samazinājums/palielinājums un sniegti priekšlikumi ar mērķi nodrošināt efektīvu tiesu darbību, tostarp lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos, lietu caurlaidības spēju un tiesnešu specializāciju (administratīvo tiesu tiesneši, ekonomisko lietu tiesneši, vispārējās jurisdikcijas tiesneši un tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās). ²¹⁹	☉ Kritērijs ir sasniegts. Tieslietu padome ir vērtējusi tiesneša amata vietu optimālo skaitu un noteikusi 2024. gadā aizpildāmo tiesneša amata vietu skaitu rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās 523 ²²⁰ , t. i., plānojot atstāt vakantas 23 tiesneša amata vietas.
	<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Tiesnešu skaits, tajā skaitā tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās skaits, tiek plānots vismaz vidējam termiņam (līdz septiņiem gadiem), ir noteiktas prioritātes un to īstenošanai nepieciešamo pasākumu kopums. Plānošanā ir izmantota ilgtspējas pieeja – ņemot vērā personāla ataudzi (paaudžu maiņu) un nepieciešamo	☉ Kritērijs nav sasniegts. Revīzijā nav konstatēts, ka būtu veikta tiesnešu skaita plānošana vidējam termiņam (līdz septiņiem gadiem), un saskaņā ar Tieslietu padomes sniegto informāciju ²²² tiesnešu skaita izmaiņas netiek plānotas.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
<p>atjaunošanos, t. i., paredzot, ka tiesnesis var doties izdienas pensijā vai atstāt amatu citu iemeslu dēļ.²²¹</p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir izstrādāts lietu svēršanas sistēmas modelis tiesās, noteiktas darbības/pasākumi, atbildīgie darbinieki un termiņi sistēmas ieviešanai.</p>	<p>☺ Kritērijs ir sasniegts. Lietu svēršanas sistēmas modelis ir izstrādāts un darbojas visās pirmās instances un apelācijas tiesās. Ir noteiktas svēršanas grupas, un katrai grupai piešķirts svars 0,2–20 punkti (viens punkts divas stundas).</p>
<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir veikta analīze par iemesliem, kuru dēļ nav aizpildītas tiesnešu, tajā skaitā tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, vakances.²²³</p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir veikta analīze par iemesliem, kuru dēļ nav aizpildītas tiesnešu, tajā skaitā tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās, vakances.²²³</p>	<p>☺ Kritērijs ir sasniegts. Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju pieaug tiesnešu skaits vecumā virs 61 gada, atbrīvoto tiesnešu skaits pārsniedz tiesneša amatā iecelto skaitu. Valstī ir izteikts jaunu un kvalificētu juristu trūkums, jo valsts vienoto jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmenu spēj nokārtot tikai trešdaļa studējošo, kas ietekmē arī iespēju aizpildīt tiesās pieejamās tiesnešu vakances.</p>
<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir veikta īstenotās tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās reformas (tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās iekļaušana rajona (pilsētas) tiesas sastāvā) mērķu izpildes un ieguvumu analīze: - analizētas neveiksmes un to cēloņi reformas īstenošanā; - noteiktas iespējamās darbības/pasākumi nepilnību novēršanā.²²⁴</p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir veikta īstenotās tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās reformas (tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās iekļaušana rajona (pilsētas) tiesas sastāvā) mērķu izpildes un ieguvumu analīze: - analizētas neveiksmes un to cēloņi reformas īstenošanā; - noteiktas iespējamās darbības/pasākumi nepilnību novēršanā.²²⁴</p>	<p>☺ Kritērijs ir sasniegts. Darba grupa tiesu efektivitātes stiprināšanai vērtēja Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrācijas rajona (pilsētas) tiesās reformas rezultātus un 2023. gadā sagatavoja izvērtējuma ziņojumu, aicinot Tieslietu padomi turpināt diskusiju par zemesgrāmatu funkcijas turpmāko attīstību.</p>
<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p>	<p>☺ Kritērijs ir sasniegts daļēji. Tiesu sistēmai tiek veidotas “rezerves” (tiesneša amata kandidātu saraksts) tiesnešu</p>

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
	Tiesu sistēmai tiek veidotas un ir pieejamas “rezerves” (tiesneša amata kandidātu saraksts) tiesnešu vakanču aizpildīšanai. ²²⁵	vakanču aizpildīšanai. Tomēr “rezerves” tiesnešu vakanču aizpildīšanai nav pieejamas, jo kandidātu sarakstā (17.04.2024.) esošo tiesneša amata kandidātu skaits ir nepietiekams un nevar nodrošināt rajona (pilsētas) tiesu tiesnešu vakanču aizpildīšanu (19 vakances ²²⁶ , deviņi kandidāti).
	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p> <p>Ir vērtēts tiesu darbinieku (tiesnešu palīgs, tiesas sekretārs, tiesas sēžu sekretārs) skaita samazinājums/palielinājums un sniegti priekšlikumi optimālajam amata vietu skaitam tiesā atbilstoši tiesas lielumam un specializācijai.²²⁷</p>	<p>⊙ Kritērijs ir sasniegts daļēji. Tiesām nav vienotas pieejas tiesu darbinieku skaita noteikšanā. Tiesu administrācija informēja, ka joprojām tiek vērtēts optimālais tiesu darbinieku amata vietu skaits, priekšlikumi par optimālo darbinieku skaitu tiesā atbilstoši tiesas lielumam un specializācijai ne Tieslietu ministrijai, ne Tieslietu padomei nav sniegti.</p>
	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p> <p>Ir veikti pasākumi tiesnešu palīgu institūta stiprināšanā:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ir izvērtēts un noteikts tiesneša palīga nepieciešamo kompetenču apjoms un pienākumi (kompetenču un pienākumu standartizēšana); - ir vērtēts ne tikai personāla aizpildījums un iztrūkums esošajām kompetencēm, bet arī nākotnē attīstāmās kompetences juridiskā atbalsta sniegšanai tiesnešiem; - ir plānotas un tiek uzsāktas darbības tiesneša palīga amata diferencēšanai, nodalot juridiskā atbalsta sniegšanu lietas izskatīšanā/spriešanā no tehniskā atbalsta sniegšanas, piemēram, lietas dokumentu ievade informācijas sistēmās, tiesas sēžu organizēšana u. tml., tajā 	<p>⊙ Kritērijs ir sasniegts daļēji. Tiesneša palīga institūta reformēšanas un attīstības progress ir gaus. Darba grupa tiesu efektivitātes stiprināšanai analizēja un izvērtēja situāciju tiesas atbalsta personāla jomā. Tomēr Tieslietu ministrija nav iniciējusi pasākumus tiesneša palīga kompetenču un izglītības prasību nostiprināšanai likumā²²⁹ un profesijas standarta paaugstināšanā. Tiesu administrācijas paveiktais, izstrādājot jaunus amatu aprakstu paraugus, nav vērtējams kā pietiekams.</p>

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
skaitā iespējamās amatu klasifikācijas izmaiņas. ²²⁸	<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Ir analizēti labas prakses piemēri par tiesneša palīga kompetencēm un pienākumiem Baltijas valstīs un citās Eiropas valstīs.	☑ Kritērijs ir sasniegts. Darba grupa tiesu efektivitātes stiprināšanai analizēja un izvērtēja situāciju tiesas atbalsta personāla jomā. ²³⁰
<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Tiesnešu palīgu institūta stiprināšanai veikto pasākumu rezultātā personāla mainība 2023. gadā ir samazinājusies par 2 %: - kopumā visās pirmās instances tiesās un apelācijas instances tiesā; - Rīgas pilsētas tiesā, Rīgas rajona tiesā un Rīgas apgabaltiesā; - Administratīvās tiesas Rīgas tiesu namā un Administratīvajā apgabaltiesā. ²³¹	☑ Kritērijs ir sasniegts daļēji. Tiesu personāla mainības koeficients rajona (pilsētu) tiesās 2023. gadā palicis 12 % līmenī, salīdzinot ar 2022. gadu, savukārt apgabaltiesās personāla mainības koeficients ir samazinājies no 17 % 2022. gadā līdz 13 % 2023. gadā. 2023. gadā augsts personāla mainības koeficients ir tiesās Rīgā, piemēram, Ekonomisko lietu tiesā 23 %, Rīgas rajona tiesā 24 %, Rīgas apgabaltiesā 17 %, Administratīvajā apgabaltiesā 31 %.	
<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Vērtējot tiesas darbinieku skaitliskās izmaiņas, ir apzināts, kā personāla atlīdzības izmaksas ietekmēs budžeta izdevumu apjomu nākotnē, piemēram, ja palielināsies personāla ar augstāku kvalifikāciju skaits, attiecīgi palielināsies budžeta izdevumu apjoms u. tml. ²³²	☑ Kritērijs ir sasniegts. Tiesu administrācija ir vērtējusi finansiālo ietekmi uz budžeta izdevumu apjomu nākotnē.	
<i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i> Tiesu sistēmā ir izveidota vienota tiesneša palīga, tiesas sēžu un tiesas sekretāra amata atlases kārtība. ²³³	⊗ Kritērijs nav sasniegts. Tiesu administrācijas 2024. gada darba plānā ²³⁴ iekļauts uzdevums – tiesu darbinieku atlases procesa pilnveide.	

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
<p>2. Vai izveidotā tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību sistēma nodrošina iespēju zināšanu pilnveidei un nodarbināto prasmju uzturēšanai?</p>		
<p>2.1. Vai tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību organizēšana un īstenošana ir vērsta uz identificētajām vajadzībām zināšanu pilnveidei profesionālajai izaugsmei?</p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p> <p>Tiesnesis pastāvīgi papildina profesionālās zināšanas – vismaz vienu reizi gadā vai četras reizes četru gadu periodā (2020.–2023.), piedalās LTMC rīkotajos mācību pasākumos.²³⁵</p>	<p>⊗ Kritērijs nav sasniegts. No 472 tiesnešiem 56 tiesneši jeb 12 % tiesnešu mācības ir apmeklējuši retāk nekā reizi gadā vai mazāk nekā četras reizes četru gadu laikā.</p>
	<p><i>Atbilstības kritērijs</i></p> <p>Pirmā gada laikā pēc pirmreizējas iecelšanas tiesneša amatā vai apstiprināšanas apgabaltiesas tiesneša amatā tiesneši ir apmeklējuši jauno tiesnešu mācību kursa ietvaros organizētās apmācības pilnā apmērā.²³⁶</p>	<p>⊗ Kritērijs nav sasniegts. Pilnu Jauno tiesnešu mācību kursu 2022. un 2023. gadā bija iespējams apmeklēt 18 no 20 jaunajiem tiesnešiem, jo divi jaunie tiesneši sāka pildīt tiesneša pienākumus 2023. gadā pēc mācību kursa sākuma. Tikai divi no 18 jaunajiem tiesnešiem kursu apmeklējuši pilnā apmērā.</p>
	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p> <p>Vismaz vienu reizi divos gados ir pieejamas apmācības tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās tiesnešu kompetences jomā.²³⁷</p>	<p>⊗ Kritērijs nav sasniegts. Tiesnešiem ar specializāciju zemesgrāmatu lietās 2020. un 2021. gadā mācību programmās bija paredzētas specifiskas mācību tēmas zemesgrāmatu lietās, bet 2022. un 2023. gada programmās šādas tēmas netika iekļautas.</p>
<p>2.2. Vai tiesu sistēmā nodarbināto apmācības sistēmas attīstībā veiktie pasākumi ir efektīvi (pamatoti un plānveidīgi)?</p>	<p><i>Lietderības kritērijs – efektivitāte</i></p> <p>Tiesu sistēmas darbinieku apmācību modeļa maiņa (atsakoties no LTMC pakalpojumiem un izveidojot Tieslietu akadēmiju) ir pamatota:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ir veikts uz datiem balstīts pētījums (datu analīze); 	<p>⊙ Kritērijs ir sasniegts. Ir sagatavots informatīvais ziņojums²³⁹, kas pamato projekta “Tieslietu akadēmija” izveides nepieciešamību, tiesību akta projekta “Tieslietu akadēmijas likums” sākotnējās ietekmes (<i>ex-ante</i>) novērtējuma ziņojums (anotācija)²⁴⁰,</p>

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
<p>Sektora vadītāja Departamenta direktors</p>	<p>ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU</p>	<p>Aelita Jaunroze Gatis Litvins</p>

- ir sagatavots vispusīgs informatīvais ziņojums:
 - o tajā ir aplūkoti ieguvumi, kas rodas, izveidojot jaunu mācību iestādi, un pastāvošie riski, kuri var ietekmēt tās sekmīgu un savlaicīgu (līgums ar LTMC noslēgts līdz 31.12.2024.) izveidi;
 - o tajā ir aplūkoti iespējamie zaudējumi (LTMC izveidotā prakse tiesu darbinieku mācību organizēšanā un mācību uzskaites sistēma), kas radīsies, atsakoties no LTMC pakalpojumiem;
 - o ir vērtēta/analizēta iespēja pārņemt LTMC labo praksi.²³⁸

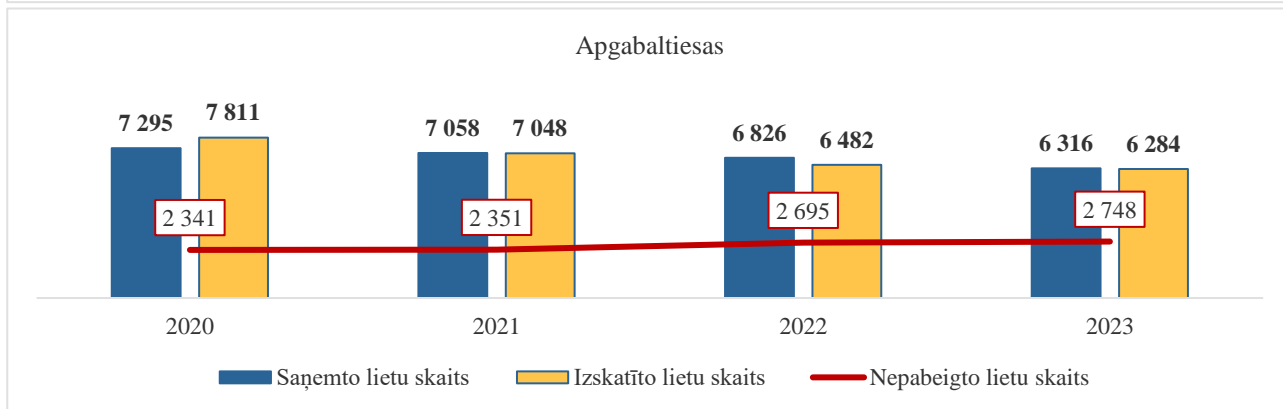
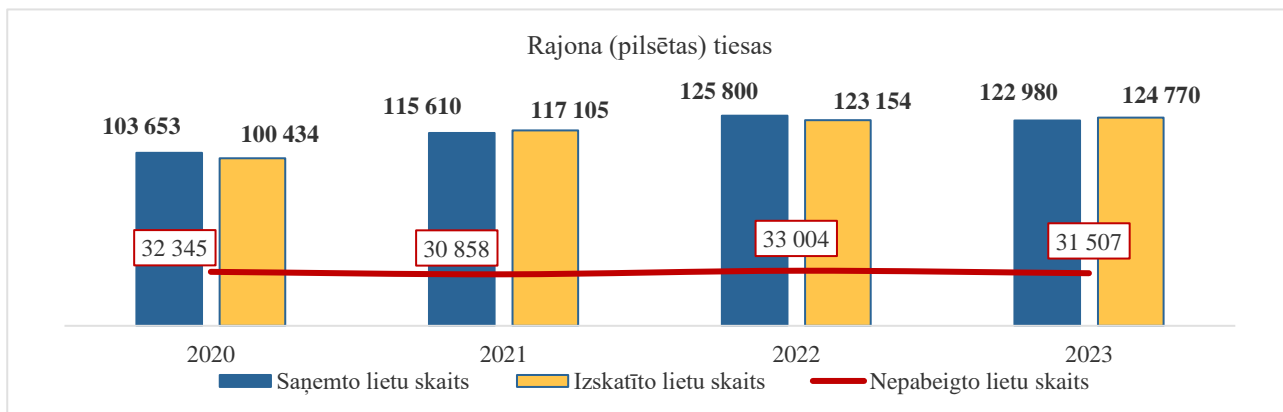
projekta ietvaros izstrādāts Atvaseļošanas un noturības mehānisma plāna ietvaros īstenotā projekta “Tieslietu akadēmija” identificēto risku mazināšanas un novēršanas pasākumu saraksts.²⁴¹

Termini un skaidrojumi

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
Atlīdzības likums	Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums
<i>CEPEJ</i>	Eiropas Padomes komisija Tiesu efektivitātei
Darba grupa	Darba grupa tiesu efektivitātes stiprināšanai
IKT	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
Kvalifikācijas eksāmens	Jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmens
Likumprojekts	Likumprojekts “Tieslietu akadēmijas likums”
LTMC	Latvijas Tiesnešu mācību centrs
Mācības	Rajona (pilsētas) tiesu, apgabaltiesu tiesnešu un tiesu darbinieku apmācību plānošana un nodrošināšana
Pamatnostādnes	Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015. gadam
Plāns	Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam

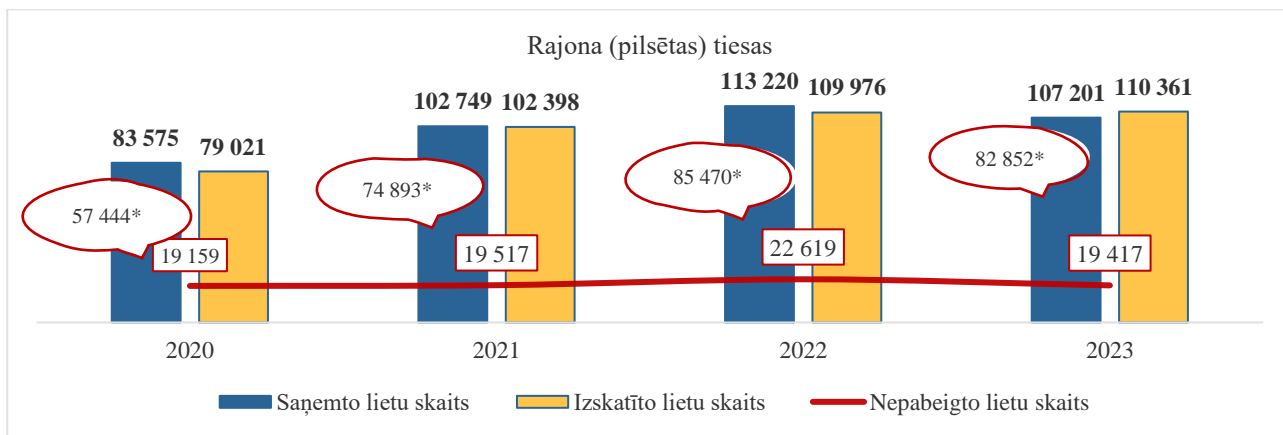
1. pielikums. Lietu skaits tiesās

Kopējais rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās tiesās saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **civillietām, krimināllietām, administratīvo pārkāpumu lietām un administratīvajām lietām.**

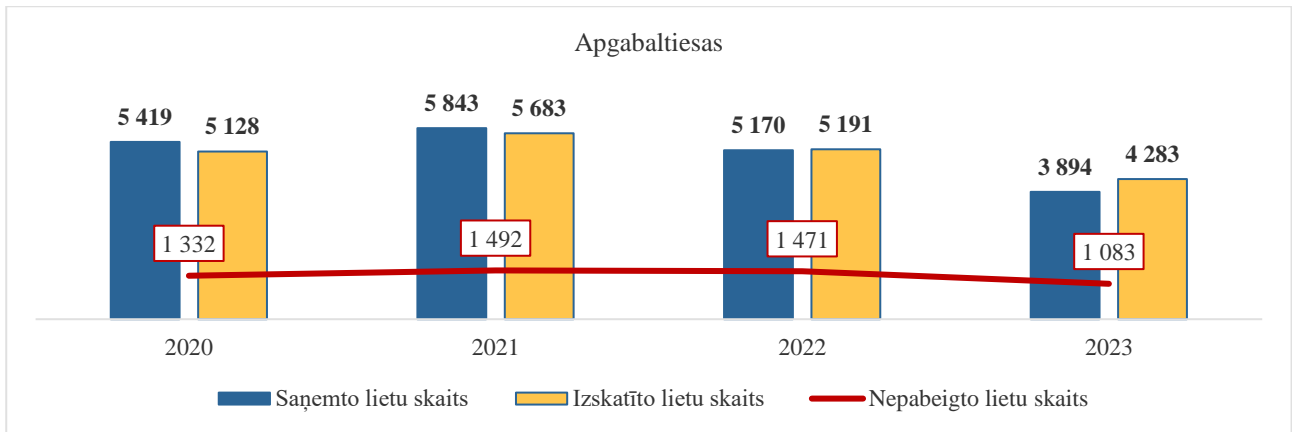

Informācijas avots: Tiesu administrācija

Kopējais rakstveida procesā saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **civillietām, krimināllietām, administratīvo pārkāpumu un administratīvajām lietām.**

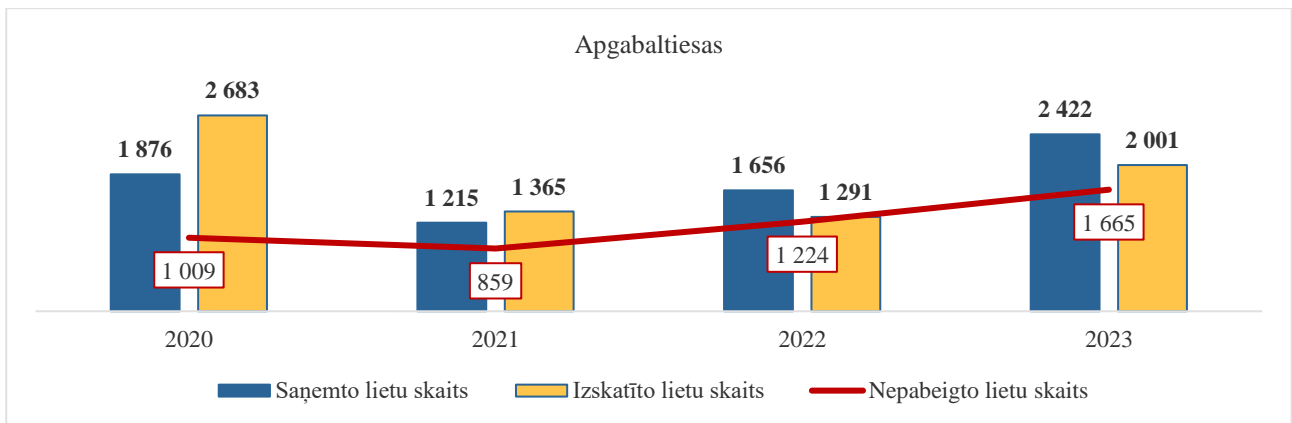
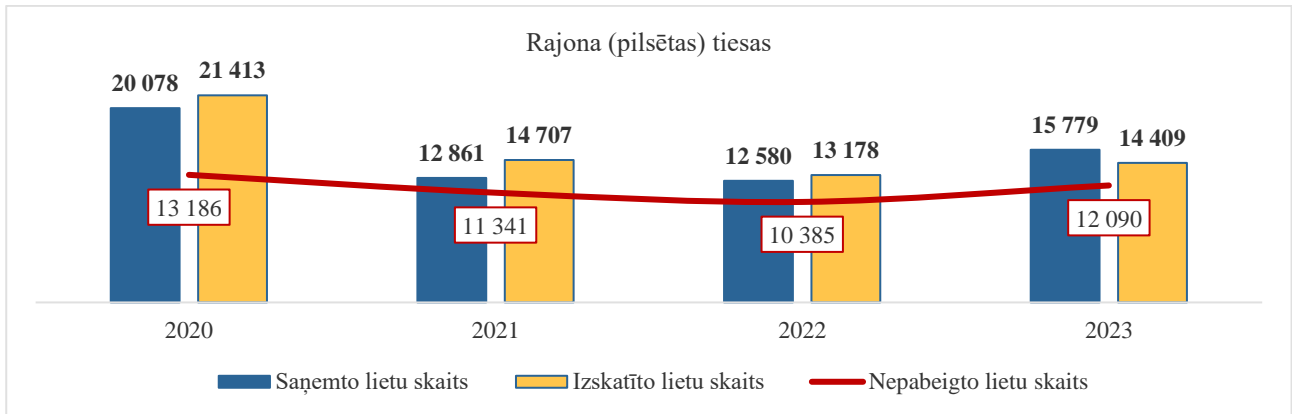

* tajā skaitā civillietu kategorija "Sastību piespiede izpilde brīdinājumu kārtībā"

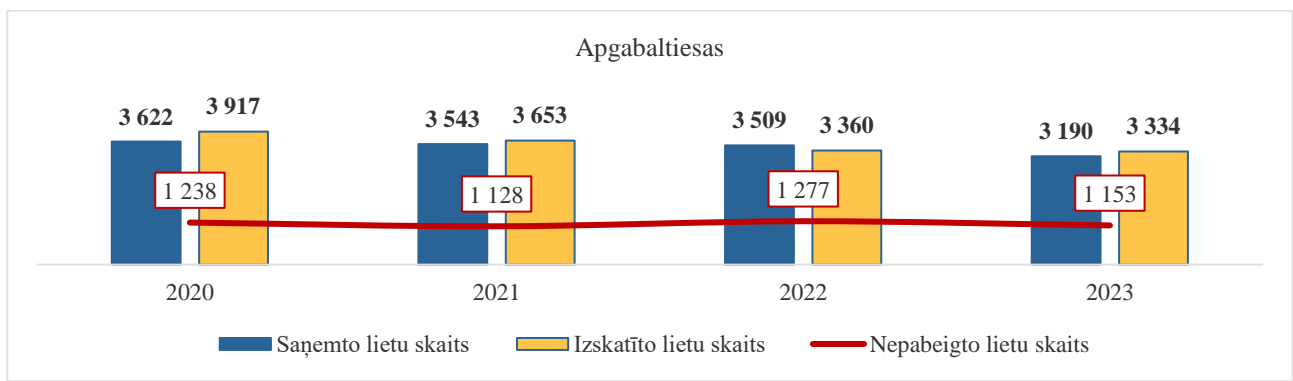
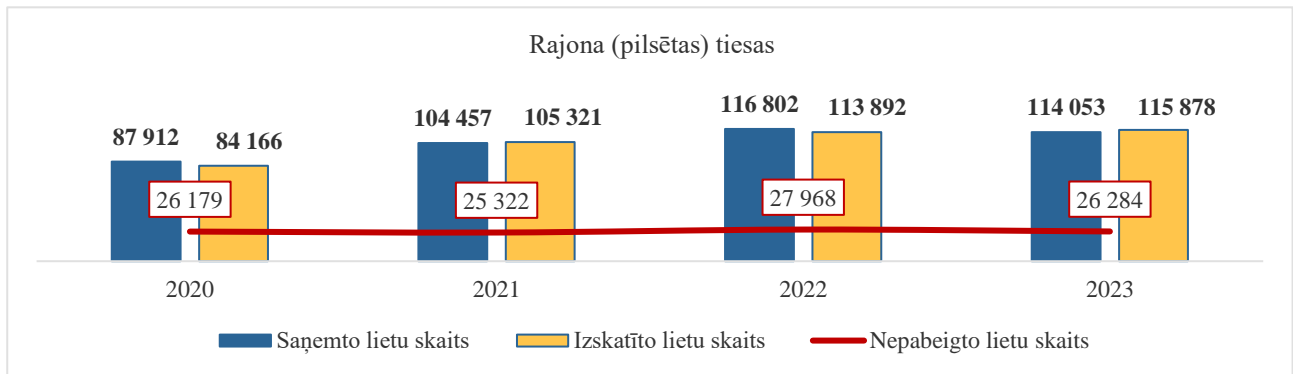
Informācijas avots: Tiesu administrācija

Kopējais mutvārdu procesā saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **civillietām, krimināllietām, administratīvo pārkāpumu lietām un administratīvajām lietām.**

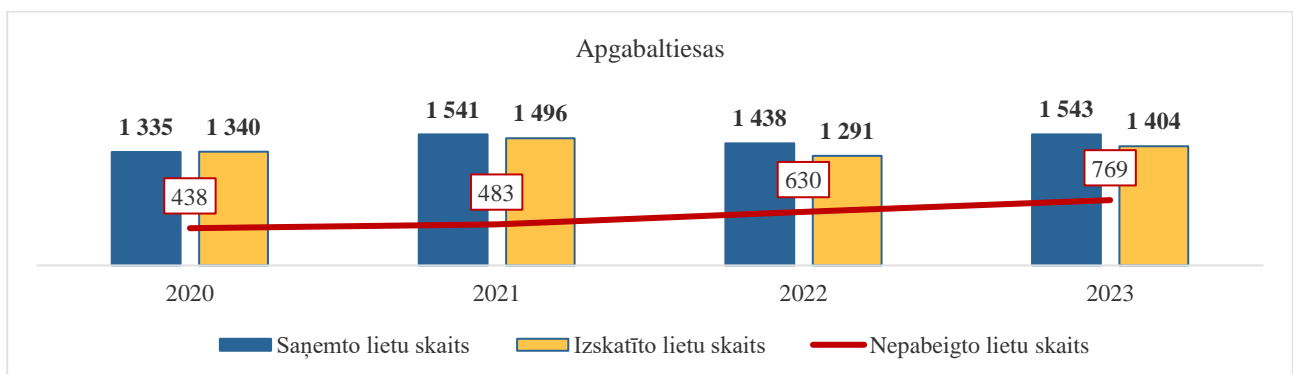
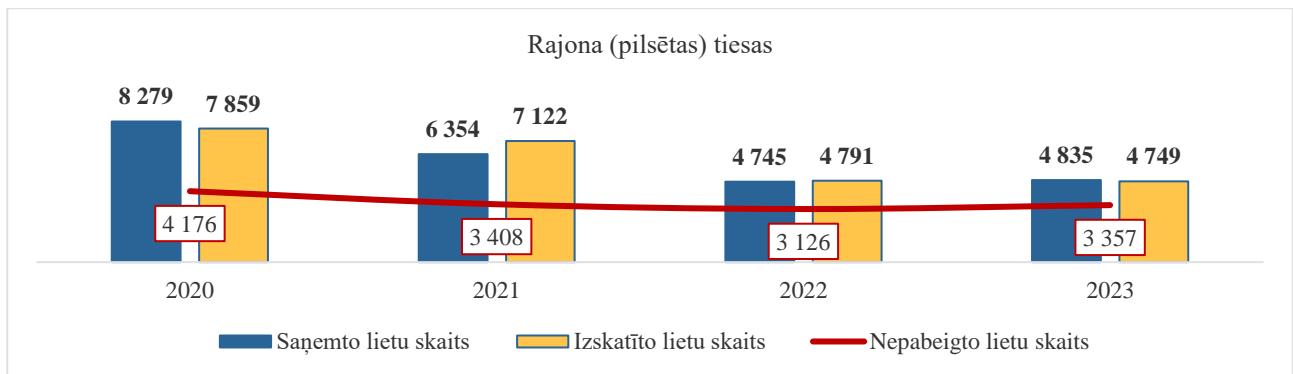
Informācijas avots: Tiesu administrācija

Saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **civillietām**.

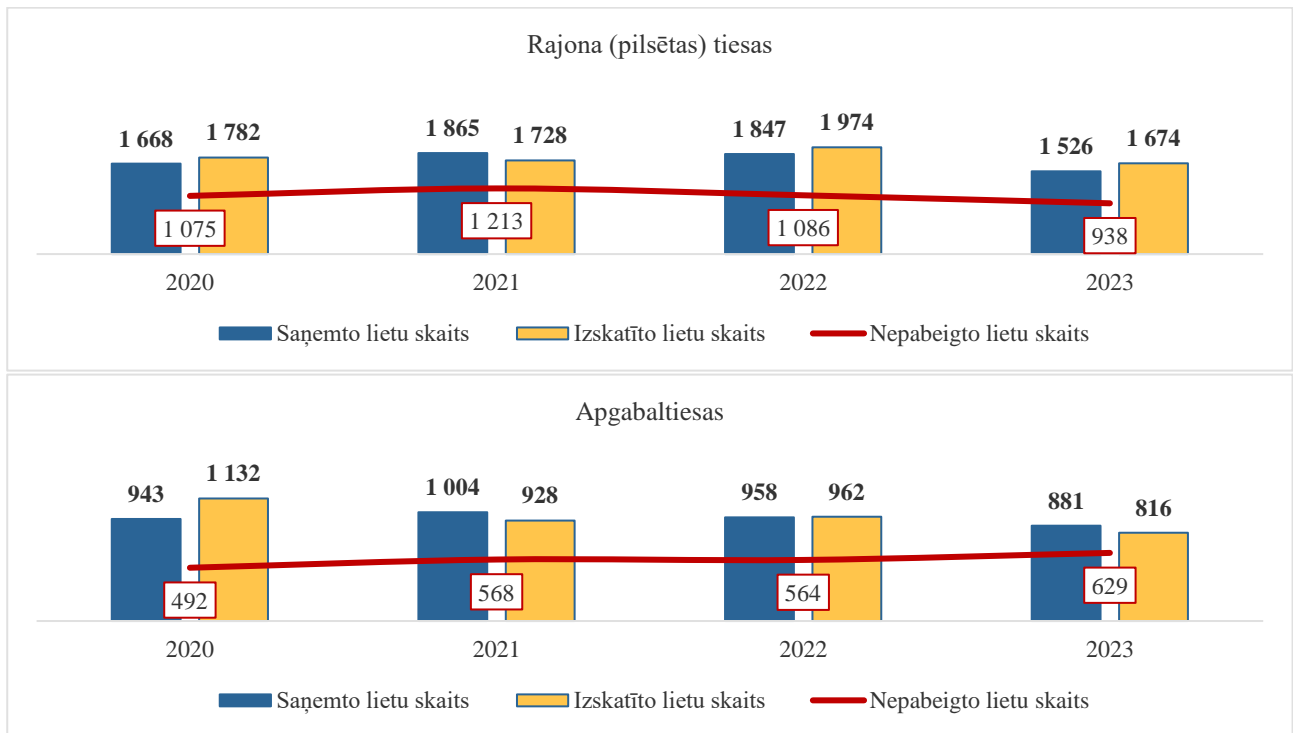

Informācijas avots: Tiesu administrācija

Saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **krimināllietām**.

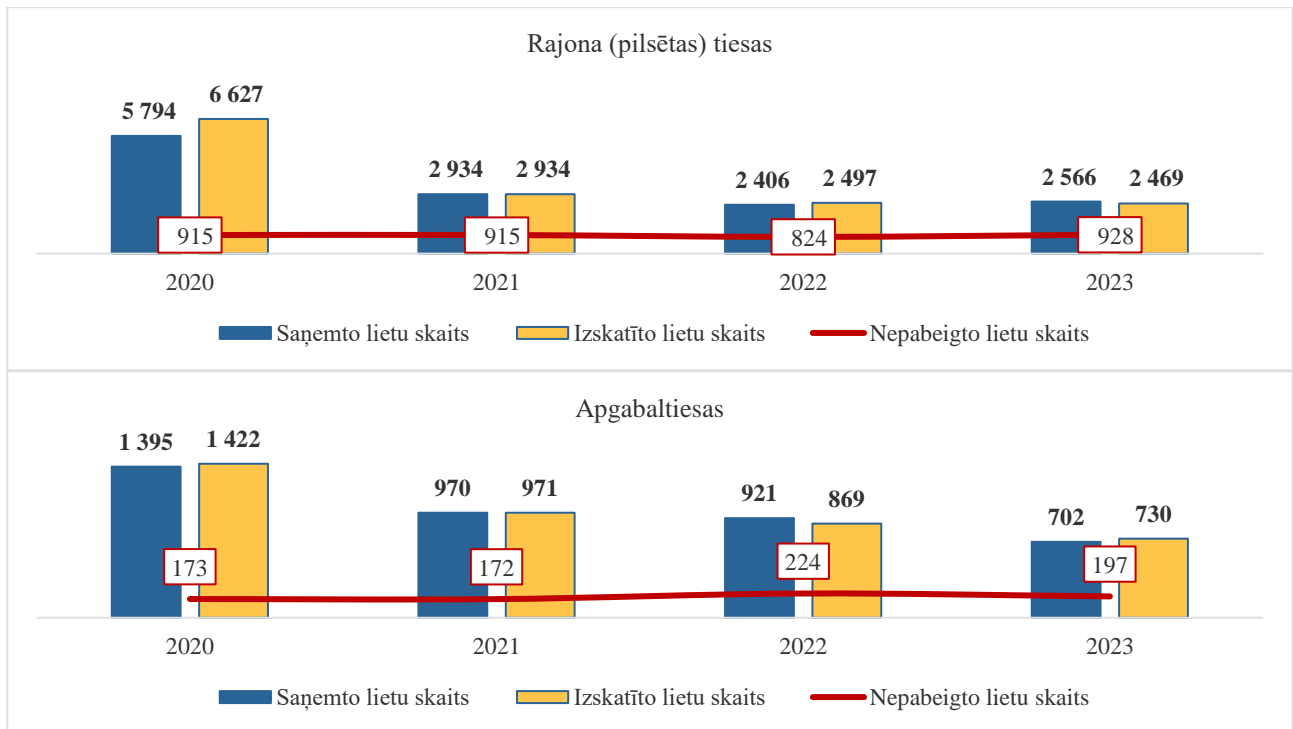

Saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **administratīvajām lietām.**

Informācijas avots: Tiesu administrācija

Saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu atlikums kalendārā gada beigās **administratīvo pārkāpumu lietām.**

Informācijas avots: Tiesu administrācija

2. pielikums. Tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptauja

Aptauja veikta lietderības revīzijā “Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesu sistēmā”, lai noskaidrotu tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās viedokli par šīs specializācijas tiesnešu lomu Latvijas tiesās.

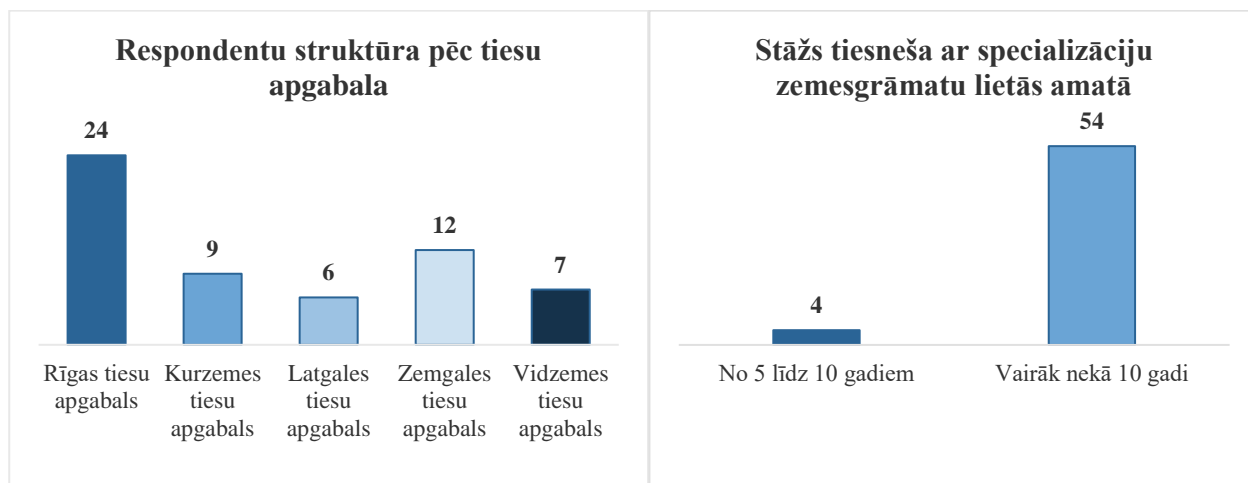
Aptaujas mērķa grupa: tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās.

Kopējais respondentu skaits: 58 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās (93,5 % no kopējā 62 tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās skaita).

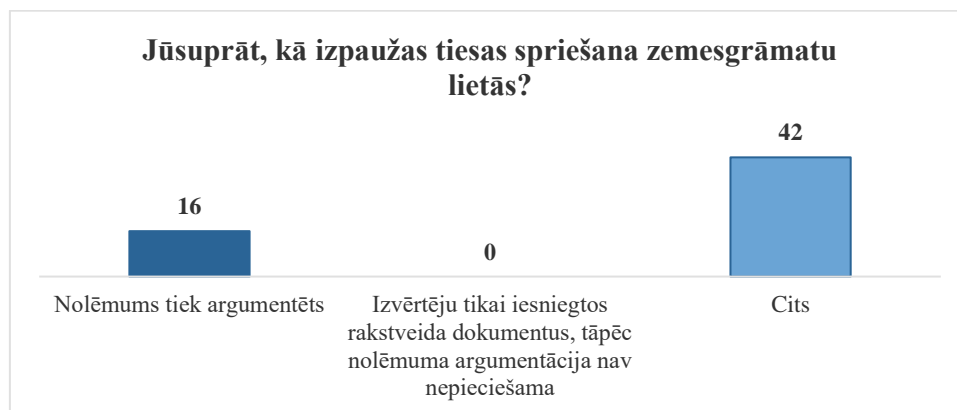
Aptaujas laiks un vieta: no 2024. gada 14. marta līdz 2024. gada 31. martam interneta vidē www.visidati.lv.

Informācija par tiesnešu ar specializāciju zemesgrāmatu lietās aptaujas respondentiem

Aptaujā piedalījās 58 tiesneši ar specializāciju zemesgrāmatu lietās

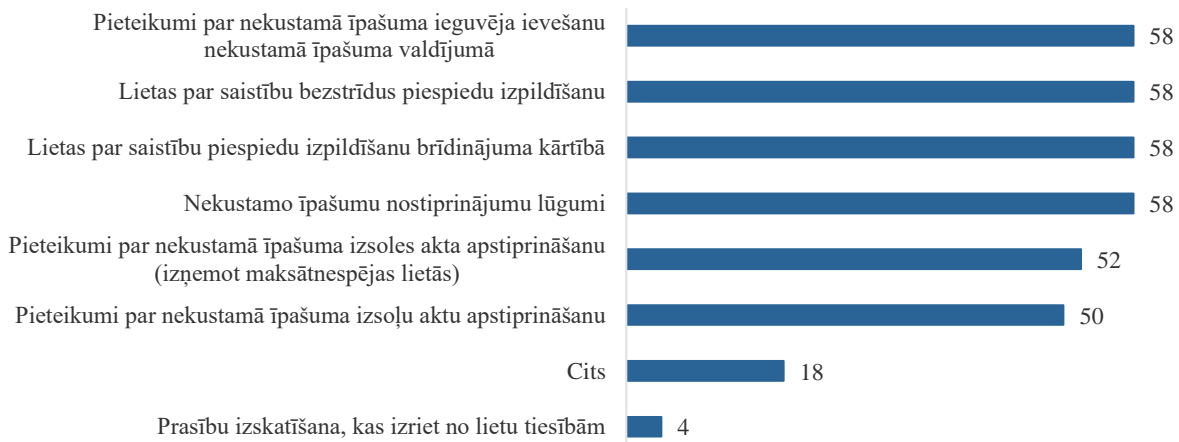
Aptaujas rezultāti

Citas atbildes

- ❖ *Nolēmumi, ar kuriem nostiprinājuma lūgums tiek atstāts bez ievēribas vai apmierināts daļēji tiek argumentēts, ievērojot spēkā esošas materiālās un procesuālās tiesību normas, kā arī Senāta pieņemto judikatūru.*
- ❖ *Lēmums par nostiprinājuma lūguma atstāšanu bez ievēribas tiek argumentēts; pozitīvā lēmumā tiek izvērtēti dokumenti un argumentācija nav nepieciešama.*
- ❖ *Ja nostiprinājuma lūgums ir apmierināms pilnībā, tad zemesgrāmatas nodalījumā ieraksta atbilstošus ierakstus un atzīmes (lēmums bez aprakstošās un motīvu daļas). Ja nostiprinājuma lūgumu var apmierināt tikai daļēji vai tas pilnībā atstājams bez ievēribas, lēmums tiek motivēts, norādot iemeslus, kamdēļ nostiprinājums nav izpildāms.*
- ❖ *Atkarībā no nolēmuma veida. Ja lēmums ir nostiprinājuma lūgumu atstāt bez ievēribas pilnībā vai daļēji, tas tiek argumentēts. Savukārt, ja lēmums ir nostiprinājuma lūgumu apmierināt pilnā apmērā, nolēmums tiek sagatavots VVDZ programmas sagatavē. Tiesas spriešana zemesgrāmatu lietās izpaužas atšķirīgi atkarībā no pieņemtā lēmuma veida. Ja lūgums tiek apmierināts, tad argumentācija nav nepieciešama. Ja lūgums tiek atstāts bez ievēribas, tad tiesnesis gatavo lēmumu ar argumentāciju atbilstoši Civilprocesa likuma prasībām.*
- ❖ *Tiesnesis ar savu lēmumu apmierina nostiprinājuma lūgumu vai atstāj to bez ievēribas. Ja lūgumu var ievērot tikai daļai, tad tiesnesis nolemj apmierināt lūgumu pielaižamā apjomā, atstājot to pārējā daļā bez ievēribas. Lēmumi tiek motivēti pēc Civilprocesa likuma 28. nodaļas prasībām.*
- ❖ *Iesniegtie dokumenti ir tiesiski jāizvērtē, jāpārliciecinās, vai iesniegtie dokumenti atbilst Zemesgrāmatu likumā, Civillikumā un citos speciālajos likumos noteiktajām prasībām, jāpārbauda, vai personas, kuras lūdz īpašuma vai citu tiesību nostiprinājumu ir īstās personas, izslēdzot trešo personu iejaukšanos īpašuma tiesību nostiprinājumā, visi pieņemtie lēmumi, sevišķi atteikumi ir jāargumentē, nodrošinot īpašuma tiesību drošību un lēmuma pieņemšanas neatkarību.*
- ❖ *Bez tā, ka lēmumi par nostiprinājumu lūgumu atstāšanu bez ievēribas vai apmierināšanu daļā tiek pieņemti atbilstoši Civilprocesa likuma 28. nodaļas prasībām, tiesas spriešana zemesgrāmatu lietās izpaužas tajā apstākļi, ka, ievērojot Zemesgrāmatu likumā laika gaitā veiktos grozījumus, zemesgrāmatu process pēc savas būtības ļoti lielā mērā ir kļuvis līdzīgs (atbilst) administratīvajam procesam, kurā puses (zemesgrāmatu lietās nostiprinājuma lūdzēji) savas procesuālās tiesības realizē bez sacīkstes formas, kā tas ir arī administratīvajā procesā. Turklāt, jāņem vērā, ka Zemesgrāmatu likumā iestrādātās normas par tiesas pienākumu pašai nostiprinājuma veikšanai nepieciešamos dokumentus izgūt, piemēram, no Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Būvniecības informācijas sistēmas pēc būtības atbilst objektīvās izmeklēšanas principiem tiesvedībā administratīvajās lietās.*
- ❖ *Jautājums pēc būtības ir retorisks, jo ikvienam ir skaidrs, ka zemesgrāmatu lietās nenotiek tiesas spriešana šaurā nozīmē jeb strīda izšķiršana. Taču, ja ar tiesas spriešanu saprotam ne tikai strīdu izšķiršanu, bet arī bezstrīdus procesus, tad zemesgrāmatu lietās, tāpat kā jebkurā citā lietā, tiek izvērtēti dokumenti jeb pierādījumi un pieņemts lēmums. Atteikuma gadījumā lēmums tiek sastādīts atbilstoši Civilprocesa likuma prasībām.*

Lūdzu atzīmēties lietu kategorijas, ar kurām Jūs strādājat.

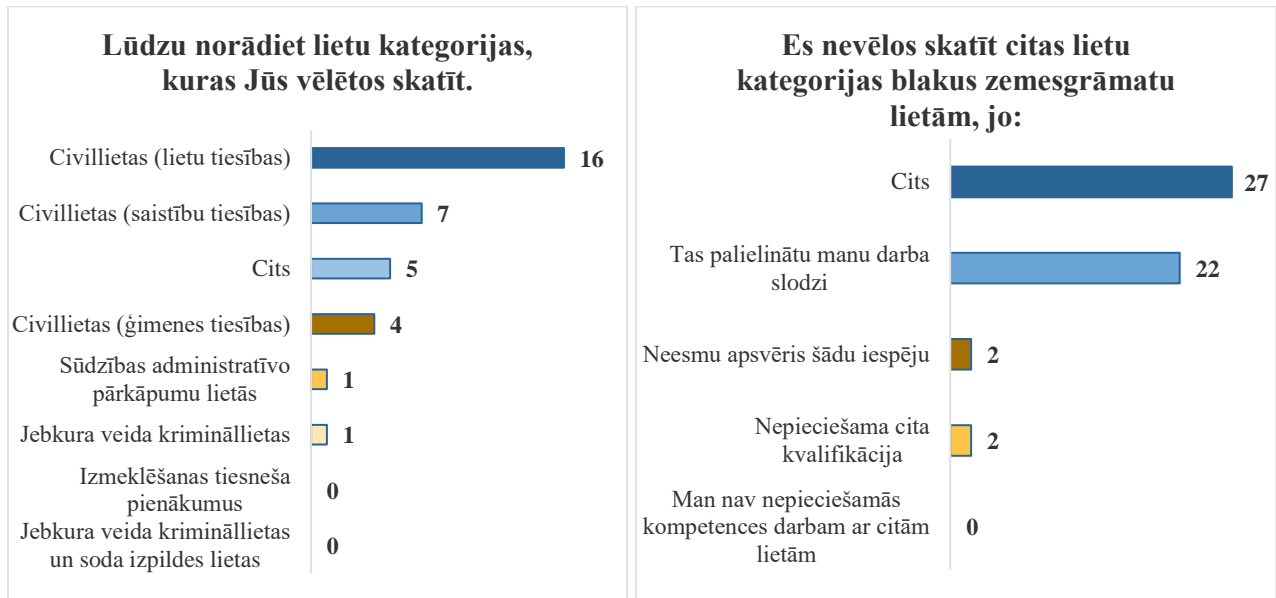

Citas atbildes:

- ❖ *Pušu aizstāšana, sūdzības par tiesu izpildītāja rīcību rīkojot nekustamā īpašuma izsoli.*
- ❖ *Pārmaksāto nodevu atmaksa.*
- ❖ *Procesuālo tiesību pārņemšana.*
- ❖ *No 2019. gada līdz 2022. gadam vienkāršotās procedūras lietas (Civilprocesa likuma 30.³ nodaļa²⁴²); sūdzības par zvērināta tiesu izpildītāja rīkotās izsoles atzīšanu par spēkā neesošu (Civilprocesa likuma 617.panta otrā daļa).*
- ❖ *Kādu laiku strādājām arī ar vienkāršotās procedūras lietām.*
- ❖ *Lietās par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, sūdzībās par tiesu izpildītāja rīcību un pieteikumus par nekustamā īpašuma izsoļu aktu apstiprināšanu par kuriem iesniegta sūdzība, lēmumi arī tiek argumentēti*

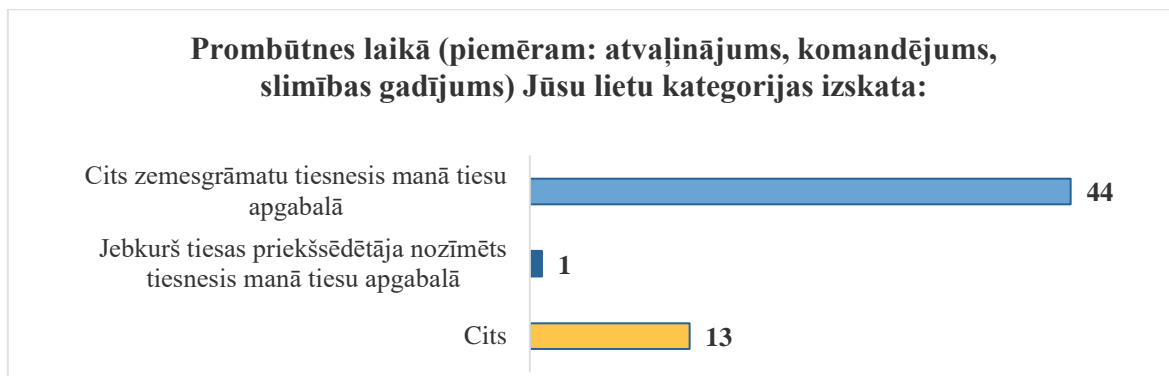
Vai Jūs vēlētos skatīt citas lietu kategorijas?

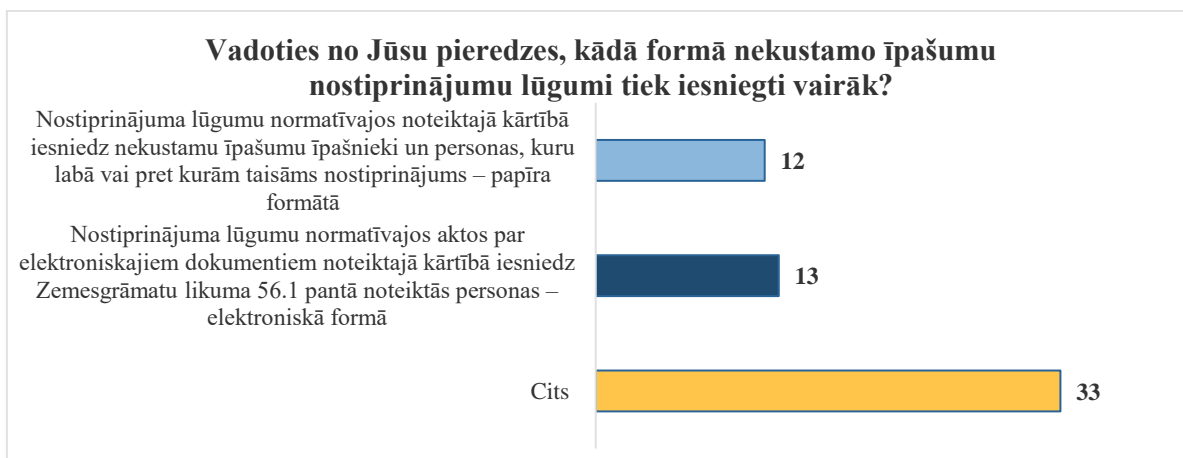
Papildus sniegtie viedokļi

- ❖ Šobrīd ir ļoti liela darba slodze, līdz ar to citu kategoriju lietu izskatīšana nav iespējama laika trūkuma dēļ. Ja slodze samazinātos vismaz uz pusi, varētu apsvērt iespēju skatīt arī citu kategoriju lietas. Būtu nepieciešamas papildus apmācības.
- ❖ Man nav nepieciešamās kompetences darbam ar citām lietām, un darba slodze palielinās.
- ❖ Esmu profesionālis šajās lietās, un pagaidām pietiek ar to.
- ❖ Tas palielinātu darba slodzi, kā arī nepieciešama pakāpeniska integrācija citu lietu skatīšanā.
- ❖ Šobrīd noslodze nedod iespējas skatīt papildus citas lietu kategorijas.
- ❖ Pie esošās slodzes nav iedomājams, kā vēl kaut ko var skatīt. Nav problēmu iet zālē un skatīt citu kategoriju lietas, tikai tas nav savienojams ar esošo izskatāmo lietu apjomu.
- ❖ Tā kā uz iepriekšējo jautājumu atbildēju apstiprinoši, tad papildinu, ka citu kategoriju lietas var skatīt tad, ja samazina brīdinājuma kārtībā skatāmo lietu skaitu, izdalot šos pieteikumus uz visiem civillietu tiesnešiem.
- ❖ Pie pašreizējās noslodzes nav iespējams skatīt vēl citu kategoriju lietas. Taču, ja noslodze būtu mazāka, varētu piekrist skatīt arī citas civillietas, vēlams rakstveida procesā. Esmu piedalījies dažādās mācībās, kas saistītas ar lietu izskatīšanu civilprocesuālā kārtībā, taču, ja tiks lemts par citu kategoriju lietu skatīšanu, jāņem vērā, ka pašreiz darbiniekiem nav bijušas nekādas mācības un bez apmācītiem darbiniekiem uz pašreizējo brīdi nav iespējams iet zālē un skatīt lietas mutvārdu procesā (jebkurā kategorijā).
- ❖ Nespētu vadīt lietas, kas skatāmas mutvārdu procesā, nav tam nepieciešamās rakstura īpašības, spēja uzstāties auditorijas priekšā būtu ļoti, ļoti apgrūtināta, tas radītu stresu un draudus veselībai, varu strādāt ar dokumentiem, ne vadīt procesus. Darba slodze ir pietiekami liela.
- ❖ Izejot profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu statistikas dati uzrādīja, ka darba slodze vairākkārt pārsniedz vidējo darba slodzi līdzīgā amatā (lietu kategorijā) Latvijā. Līdz ar to uzskatu, ka jautājums par iespējamību skatīt arī citu lietu kategorijas varētu tikt apspriests tikai tajā gadījumā, ja vienlaicīgi tiktu atrisināts arī jautājums par zemesgrāmatu lietu slodzes vienam tiesnesim izlīdzināšanu visā Latvijā. Tiesu reformas ietvaros šis jautājums nav ticis atrisināts.
- ❖ Ar šī brīža noslodzi un apstākli, ka pilnīgi visas kategoriju lietas ir ar īsiem izskatīšanas termiņiem – 7, 10, 30 dienas, nav iespējams skatīt vēl citu kategoriju lietas

Citas atbildes

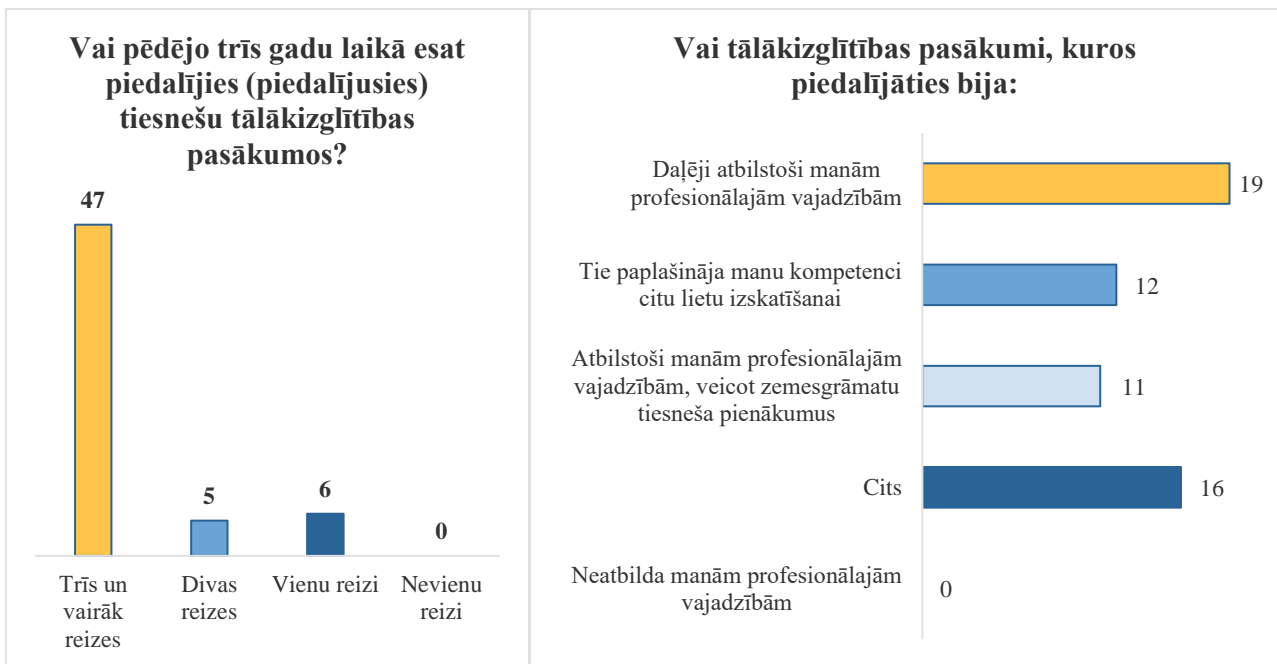
- ❖ *Brīdinājumu lietas neviens, zemesgrāmatu atlikumus pārdala citiem.*
- ❖ *Cits zemesgrāmatu tiesnesis manā tiesā.*
- ❖ *Atvaļinājumā dodoties, jābūt izskatītām visām zemesgrāmatu lietām, jaunas lietas atvaļinājuma laikā nedala.*
- ❖ *Komandējuma laikā – neviens neaizvieta, atvaļinājuma laikā – parasti neviens neaizvieta, slimības gadījumā pie ilgas slimošanas – zemesgrāmatas nostiprinājuma lūgumus pārdala priekšnieks citiem tiesnešiem manā tiesu apgabalā.*
- ❖ *Zemesgrāmatu lietas tiek sadalītas starp tiem zemesgrāmatu tiesnešiem, kas nav prombūtnē, tādējādi atvaļinājumu un slimību laikā slodze ir liela.*

Citas atbildes

- ❖ *Sadalījums ir līdzvērtīgs; aptuveni vienādi – puse papīra formā, puse elektroniski; nostiprinājuma lūgumi ienāk gan elektroniskā formā, gan papīra formā; pagaidām vienlīdzīgā proporcijā; apmēram puse uz pusi; 50 : 50; varētu būt, ka apmēram vienādās daļās; nevienam no variantiem nav izteikta vairākuma, abi ir apmēram vienlīdzīgā skaitā.*
- ❖ *Apmēram 60–70 % lūgumi tiek iesniegti papīra formā, bet elektroniskā formā iesniegto lūgumu apjoms pakāpeniski pieaug. Arī elektroniskā formā iesniegtos lūgumos bieži tiek lūgts izsniegt dokumentus papīra formātā (apliecības, nodalījuma norakstus).*
- ❖ *Elektroniski dokumenti tiek iesniegti apmēram 60 %, pārējie 40 % papīra formātā. Jāņem vērā, ka ir gadījumi, kad iesniegtie dokumenti ir nepilnīgi un ir jāveic trūkstošo dokumentu, nodevu izprasīšana.*

- ❖ *Precīzu statistiku nezinu, bet elektroniski parakstīti lūgumi tiek iesniegti arvien vairāk, varētu būt, ka nu jau dominē.*
- ❖ *Gan elektroniskā, gan papīra formātā iesniedz nostiprinājuma lūgumus. Noteikt, kuru vairāk, grūti, kā kuru dienu. Elektroniski iesniegtie ir nekvalitatīvi, konsultantiem jāapstrādā, lai tos varētu pievienot nostiprinājumu lūgumu žurnālam, savukārt papīra formātā iesniegtie, jāpieskenē. Tāpat jāveido rēķini nodevu samaksai.*

Citas atbildes

- ❖ *Atbilstoši manām profesionālajām vajadzībām un tie paplašināja manu kompetenci citu lietu izskatīšanai.*
- ❖ *Atbilstoši manām profesionālajām vajadzībām un paplašinu savu kompetenci gan zemesgrāmatu lietās, gan arī citās lietās, lai būtu kompetence.*
- ❖ *Pārsvarā tālākizglītības pasākumi bija atbilstoši zemesgrāmatu tiesneša pienākumu profesionālajām vajadzībām, bet vienlaicīgi tie paplašināja manu vispārējo kompetenci.*
- ❖ *Apmācības bija atbilstoši manām profesionālajām vajadzībām, veicot zemesgrāmatu tiesneša pienākumus. Kā arī apmeklēju apmācības, kas paplašināja manu kompetenci citu lietu izskatīšanā (piemēram, tiesvedības vadīšana u. c.).*

3. pielikums. Tiesu administrācijai prioritārajiem pasākumiem piešķirtais finansējums no 2021. līdz 2026. gadam, *euro*

Gads	Tiesu darbinieku mēnešalgas paaugstināšana ²⁴³	Tiesu darbinieku mēnešalgas paaugstināšana ²⁴⁴	Konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšana tiesās ²⁴⁵	Vidējais algu pieaugums rajona (pilsētas) tiesās, %	Vidējais algu pieaugums apgabaltiesās, %
2021	3 405 139	-	-	17,6	14,3
2022	3 405 139	-	-	-	-
2023	3 405 139	4 152 246	-	16,0	16,0
2024	-	6 489 929	1 679 376	14,1	14,7
2025	-	6 492 722	1 676 583	-	-
2026	-	-	1 676 583	-	-

4. pielikums. Tiesu darbinieku, t. sk. tiesnešu palīgu, mainības koeficients 2022.–2023. gadā sadalījumā pa tiesām²⁴⁶

Tiesa	Tiesu darbinieku mainības koeficients, %		Tiesnešu palīgu mainības koeficients, %	
	2022	2023	2022	2023
Rajona (pilsētas) tiesas	12	12	7	7
<i>Rīgas pilsētas tiesa</i>	<i>18</i>	<i>14</i>	<i>12</i>	<i>7</i>
<i>Rīgas rajona tiesa</i>	<i>11</i>	<i>24</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
<i>Zemgales rajona tiesa</i>	<i>10</i>	<i>8</i>	<i>3</i>	<i>2</i>
<i>Kurzemes rajona tiesa</i>	<i>8</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>4</i>
<i>Latgales rajona tiesa</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>4</i>	<i>7</i>
<i>Vidzemes rajona tiesa</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>3</i>
<i>Ekonomisko lietu tiesa</i>	<i>17</i>	<i>23</i>	<i>22</i>	<i>22</i>
<i>Administratīvā rajona tiesa</i>	<i>18</i>	<i>17</i>	<i>23</i>	<i>7</i>
<i>Rīgas tiesu nams</i>	<i>18</i>	<i>20</i>	<i>22</i>	<i>10</i>
<i>Jelgavas tiesu nams</i>	<i>30</i>	<i>15</i>	<i>50</i>	<i>0</i>
<i>Valmieras tiesu nams</i>	<i>20</i>	<i>22</i>	<i>40</i>	<i>0</i>
<i>Rēzeknes tiesu nams</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Liepājas tiesu nams</i>	<i>22</i>	<i>11</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Apgabaltiesas	17	13	16	14
<i>Rīgas apgabaltiesa</i>	<i>24</i>	<i>17</i>	<i>25</i>	<i>18</i>
<i>Zemgales apgabaltiesa</i>	<i>0</i>	<i>10</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Vidzemes apgabaltiesa</i>	<i>10</i>	<i>0</i>	<i>8</i>	<i>0</i>
<i>Latgales apgabaltiesa</i>	<i>25</i>	<i>3</i>	<i>8</i>	<i>0</i>
<i>Administratīvā apgabaltiesa</i>	<i>26</i>	<i>31</i>	<i>16</i>	<i>41</i>

5. pielikums. Studējošo aptauja

Aptauja veikta lietderības revīzijā “Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesu sistēmā”, lai noskaidrotu tiesību zinātņu bakalaura un maģistra programmās studējošo viedokli par iespējamo nākotnes izvēli uzsākt jurista karjeru kādā no tiesas darbinieka amatiem un vēlāk arī tiesneša amatā.

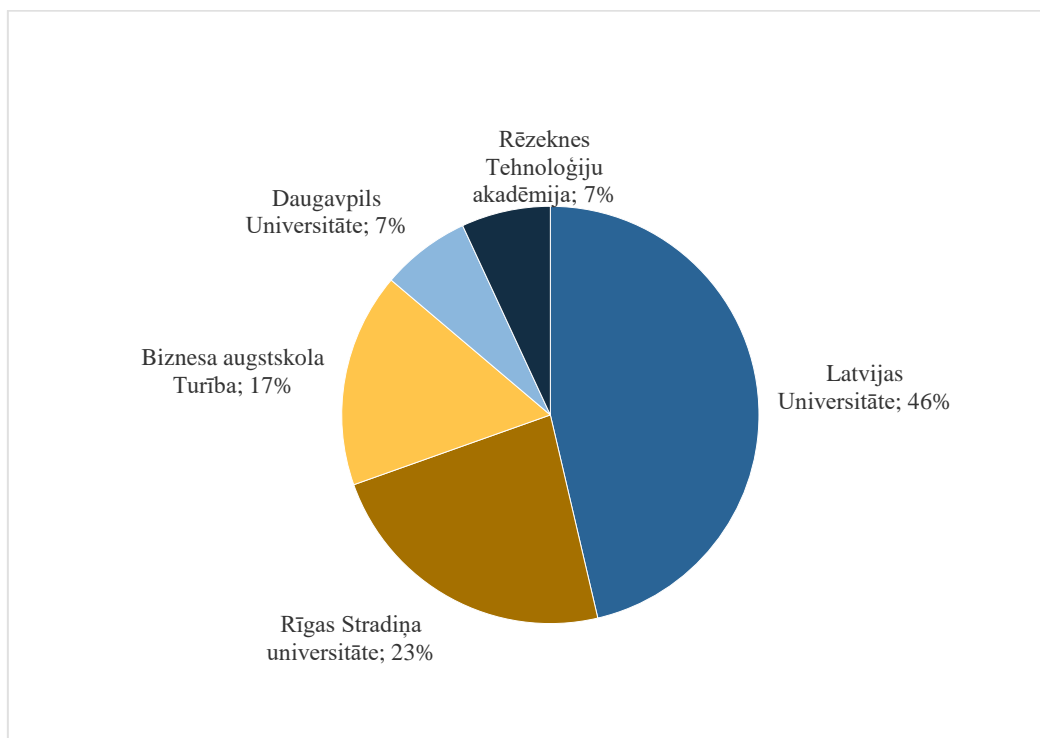
Aptaujas mērķa grupa: tiesību zinātņu bakalaura un maģistra programmu studenti.

Kopējais respondentu skaits: 259 pēdējo kursu studenti (Latvijas Universitāte, Rīgas Stradiņa universitāte, Biznesa augstskola Turība, Daugavpils Universitāte un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija).

Aptaujas laiks un vieta: no 2024. gada 19. februāra līdz 2024. gada 8. martam interneta vidē www.visidati.lv.

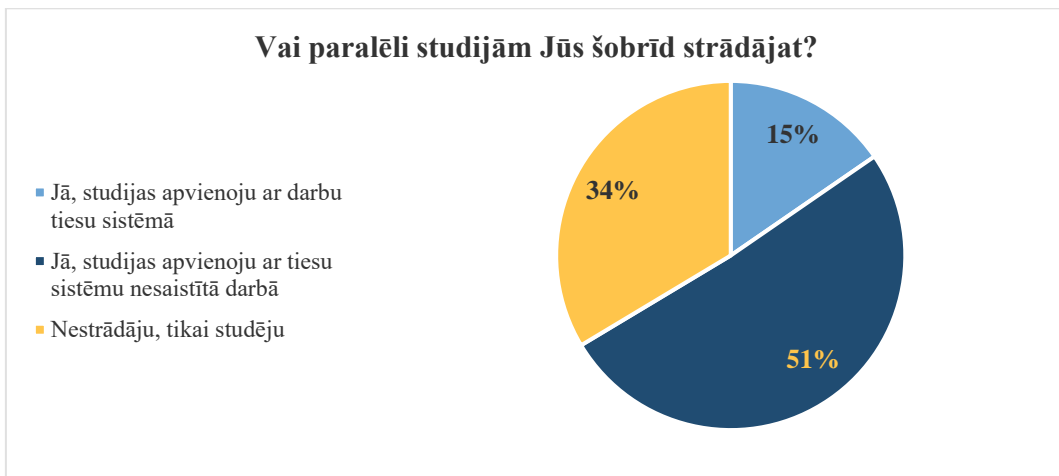
Informācija par studējošo aptaujas respondentiem

Aptaujā piedalījās 259 studenti no Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes, Biznesa augstskolas Turība, Daugavpils Universitātes un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas.

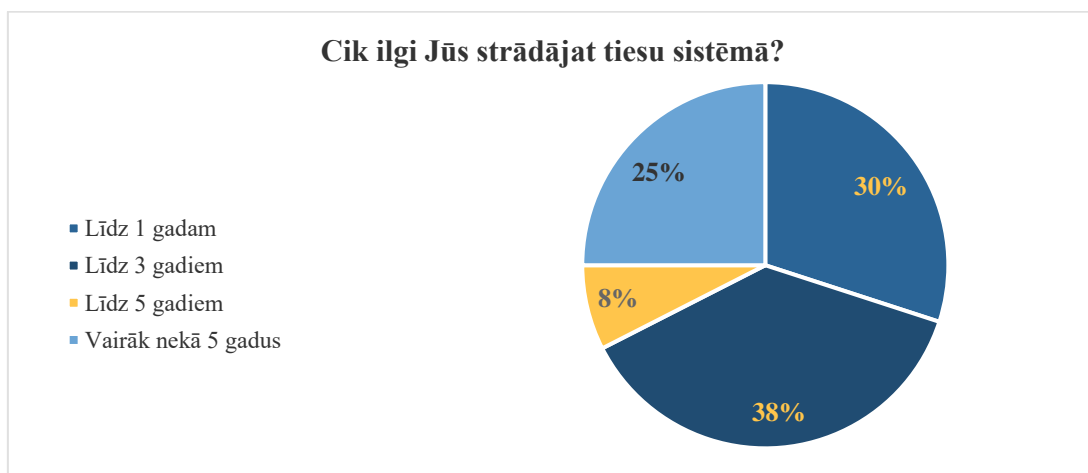
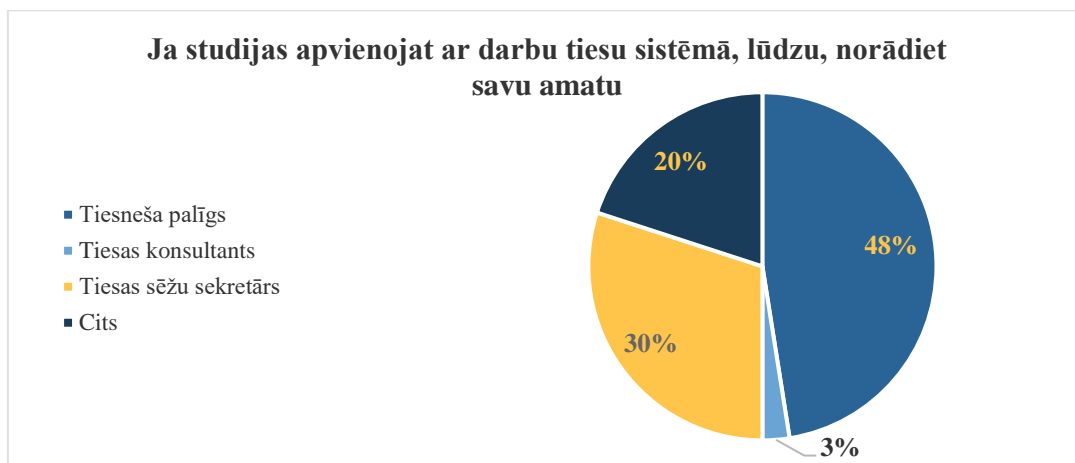

No 259 aptaujas respondentiem 174 jeb 66 % studēja bakalaura studiju programmās, 84 jeb 33 % studēja maģistra studiju programmās un viens studēja doktorantūras programmā.

Aptaujas rezultāti

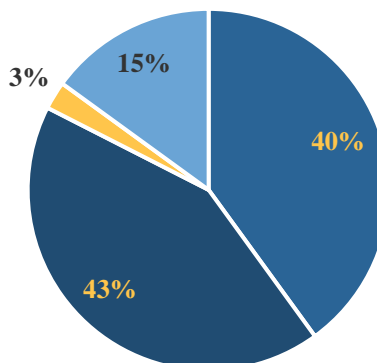

Studējošie, kuri apvieno studijas ar darbu tiesu sistēmā:

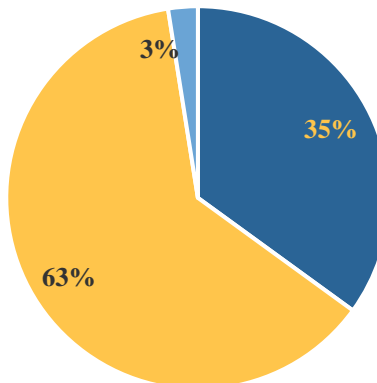
Kādēļ Jūs izvēlējāties darbu tiesu sistēmā?

- Vēlos nākotnē kļūt par tiesnesi
- Mani interesē darbs tiesu sistēmā
- Turpināšu darbu tiesā tikai studiju laikā, jo tiesā vieglāk iziet praksi
- Cits

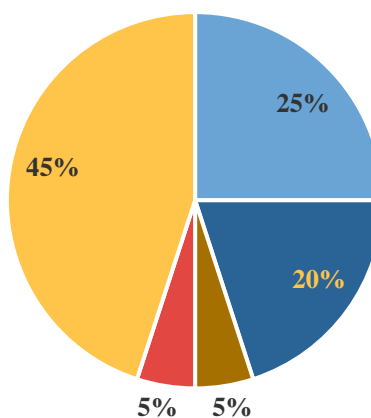
Vai uzskatāt, ka esošais atalgojuma līmenis atbilst Jūsu pieredzei, prasmēm un iemaņām?

- Jā
- Nē
- Cits

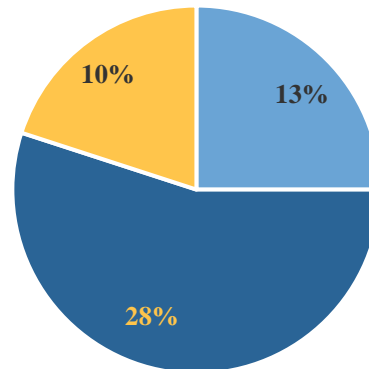
Ja tiesā ieņemtat tiesneša palīga amatu, lūdzu, novērtējiet pienākumu atbilstību profesionālās kvalifikācijas līmenim

- Veicamie pienākumi pilnībā atbilst manam profesionālajam līmenim
- Veicamie pienākumi daļēji atbilst manam profesionālajam līmenim, jo paralēli juridiskiem uzdevumiem ir jāveic administratīvais un tehniskais darbs
- Veicamie pienākumi neatbilst manam profesionālajam līmenim, jo juridiskā darba ir mazāk nekā tehnisko vai administratīvo pienākumu
- Veicamie pienākumi neatbilst manam profesionālajam līmenim, jo veicu tikai administratīva un tehniska rakstura pienākumus
- Nestrādāju par tiesneša palīgu

Vai pienākumi, kurus Jūs veicat, atbilst Jūsu profesionālās kvalifikācijas līmenim?

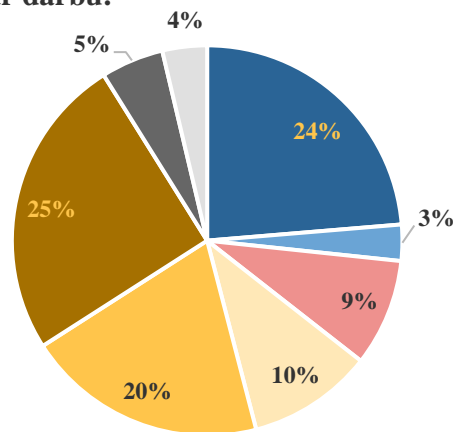
- Veicamie pienākumi pilnībā atbilst manam profesionālajam līmenim
- Veicamie pienākumi daļēji atbilst manam profesionālajam līmenim
- Veicamie pienākumi neatbilst manam profesionālajam līmenim

Studējošie, kuri apvieno studijas ar darbu ārpus tiesu sistēmas:

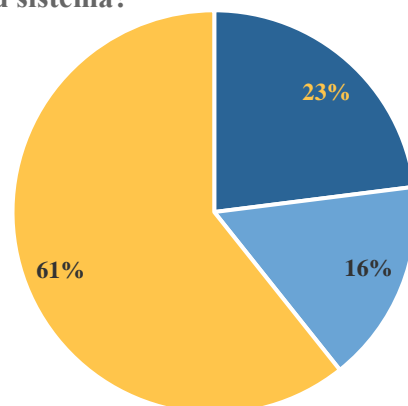
Studijas apvienoju ar darbu:

- Valsts pārvaldē
- Prokuratūrā
- Advokatūrā
- Pašvaldībā vai pašvaldības iestādē
- Privātā sektorā ar tiesību zinātnei saistītā jomā
- Privātā sektorā ar tiesību zinātnei nesaistītā jomā
- Nevalstiskā organizācijā
- Cits (piemēram, brīvprātīgais darbs, prakse u.c.)

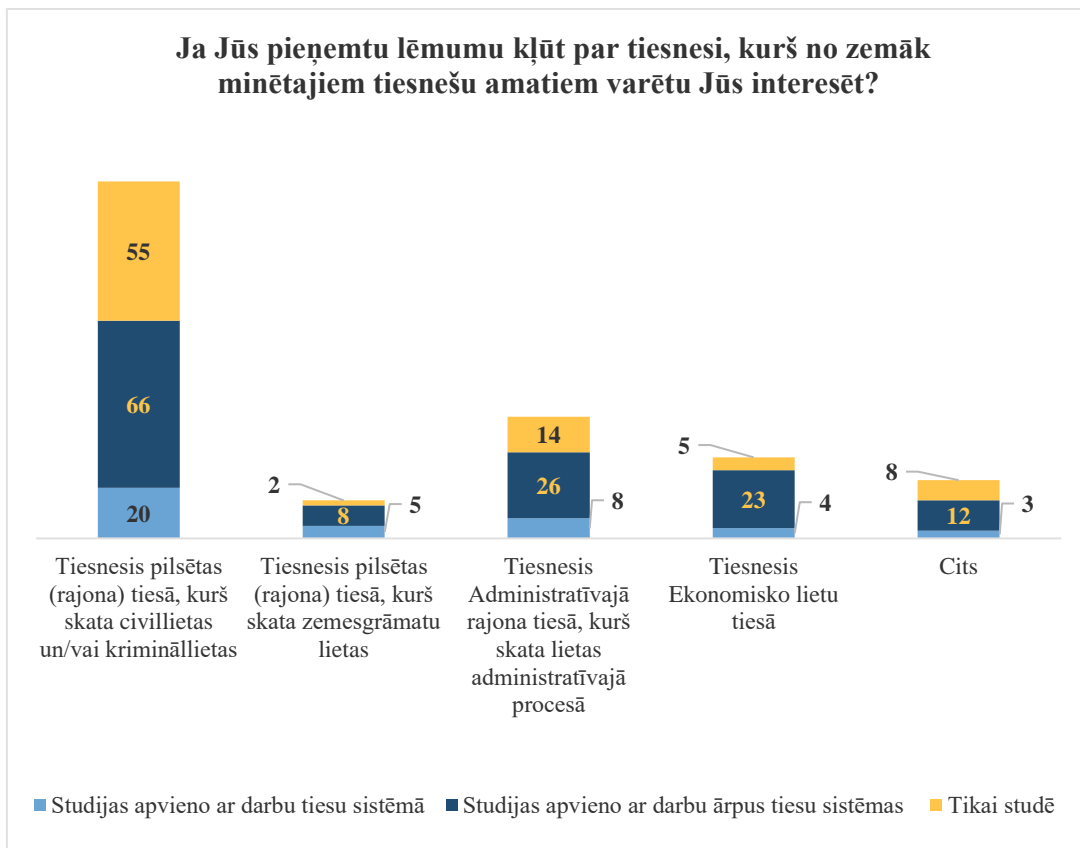

Vai Jūs apsverat darbu tiesu sistēmā?

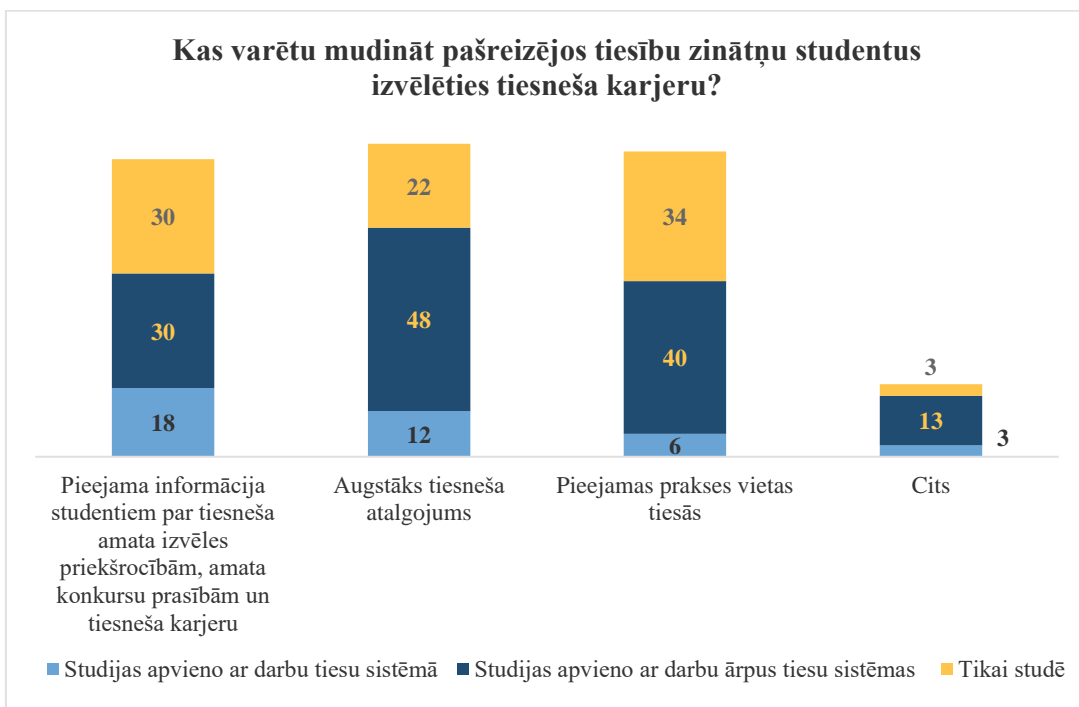
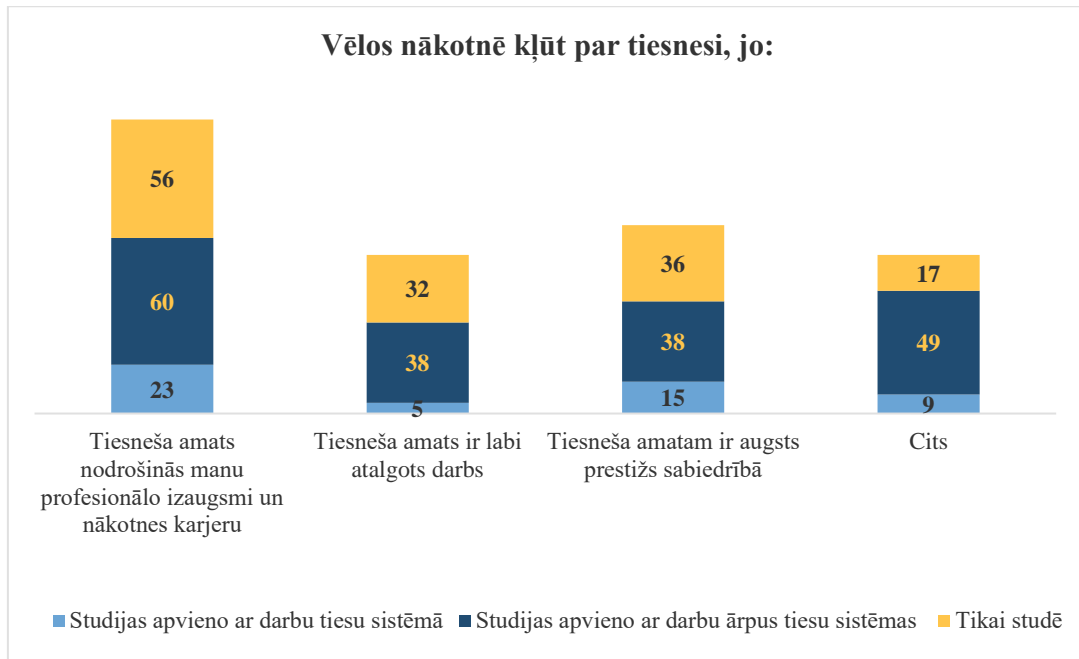
- Jā, vēlos nākotnē kļūt par tiesnesi
- Jā, vēlos nākotnē veikt tiesneša palīga pienākumus vai citu darbu tiesā
- Vairāk interesē darbs citās juridiskajās profesijās

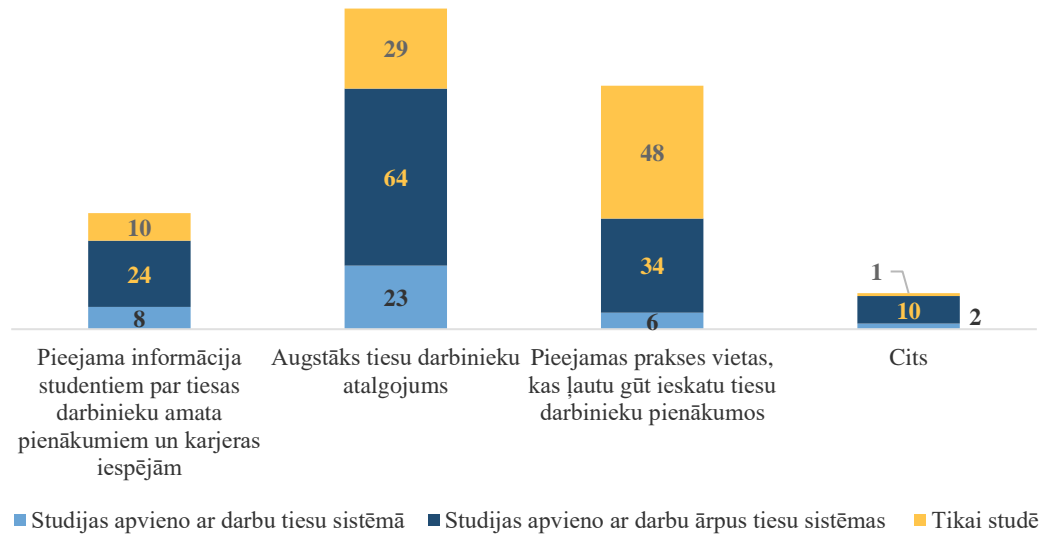
Studējošo viedoklis par iespēju izvēlēties turpmāko karjeru veidot tiesu sistēmā:

Puse no tiesību zinātņu studentiem, kuri studijas apvieno ar darbu tiesu sistēmā, norādīja, ka gadījumā, ja viņi izvēlētos kļūt par tiesnešiem, viņi labprātāk strādātu kā pilsētas (rajona) tiesas tiesneši un skatītu civillietas vai krimināllietas, administratīvajā rajona tiesā labprāt strādātu 20 %; kā tiesneši pilsētas (rajona) tiesā, kas skata zemesgrāmatu lietas, labprāt strādātu 12,5 %; ekonomisko lietu tiesā – 10 %, bet 7,5 % aptaujāto pauda, ka šobrīd neapsver tiesneša amatu kā perspektīvu.

**Kas varētu mudināt pašreizējos tiesību zinātņu studentus
izvēlēties tiesas darbinieka (tiesneša palīga, tiesas konsultanta,
tiesas sekretāra, tiesas kancelejas vadītāja, konsultatīvi
analītiskā personāla) karjeru?**

Atsauces

- ¹ Latvijas Republikas Saeimas 2016. gada 2. jūnija lēmumi Nr. 368/Lm12 “Par tiesnešu kopskaita noteikšanu Latvijas Republikas apgabaltiesās” un Nr. 369/Lm12 “Par tiesnešu kopskaita noteikšanu Latvijas Republikas rajonu (pilsētu) tiesās”. Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/alf_rad/12saeima/Tiesa.htm. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ² Likuma “Par tiesu varu” 108. pants.
- ³ Likuma “Par tiesu varu” 107.¹ pants.
- ⁴ Likuma “Par tiesu varu” 50.¹ pants.
- ⁵ Nodibinājums “Latvijas Tiesnešu mācību centrs” (vienotais reģistrācijas Nr. 500325361).
- ⁶ Likuma “Par tiesu varu” 89.¹ pants.
- ⁷ Likuma “Par tiesu varu” 91.¹, 92. un 93. pants, Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 2. panta pirmā daļa.
- ⁸ Likuma “Par tiesu varu” 33. un 50. pants.
- ⁹ Likuma “Par tiesu varu” 89. pants.
- ¹⁰ 2020. gada 17. jūnija likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 1. un 5. punkts, spēkā no 2020. gada 1. jūlija; 2020. gada 10. decembra likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 1. punkts, spēkā no 2020. gada 17. decembra; Tieslietu padomes 2021. gada 26. marta lēmums Nr. 25 “Par tiesām, to darbības teritorijām un atrašanās vietām”; Tieslietu padomes 2022. gada 18. maija lēmums Nr. 32 “Par tiesām, to darbības teritorijām un atrašanās vietām”; Tieslietu padomes 2023. gada 30. maija lēmums Nr. 26 “Par tiesām, to darbības teritorijām un atrašanās vietām”.
- ¹¹ Likuma “Par tiesu varu” 50.² pants.
- ¹² Tiesu administrācijas un Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2020.–2023. gada finanšu pārskati. Pieejami Valsts kases tīmekļvietnes www.kase.gov.lv sadaļā “Pārskati un tāmes”, “Ministriju un centrālo valsts iestāžu pārskati”. Likums “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”.
- ¹³ Likuma “Par tiesu varu” 51. panta pirmā daļa.
- ¹⁴ Likuma “Par tiesu varu” 52. pants.
- ¹⁵ Likuma “Par tiesu varu” 57. pants.
- ¹⁶ Likuma “Par tiesu varu” 60. panta pirmā daļa.
- ¹⁷ Likuma “Par tiesu varu” 60. panta otrā daļa.
- ¹⁸ Ministru kabineta 2017. gada 19. decembra noteikumu Nr. 771 “Valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena kārtība” (spēkā no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 14. novembrim) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- ¹⁹ Ministru kabineta 2017. gada 19. decembra noteikumu Nr. 771 “Valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena kārtība” 2. punkts (spēkā no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 14. novembrim); Ministru kabineta 2019. gada 15. janvāra noteikumi Nr. 46 “Valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena kārtība” 2. punkts, spēkā no 2019. gada 22. janvāra.
- ²⁰ Tieslietu ministrija. “Sācies valsts vienotais jurista kvalifikācijas eksāmens vasaras sesijā”. 2024. gada 7. jūnijā. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/sacies-valsts-vienotais-jurista-eksamens-vasaras-sesija>. Skatīts 2024. gada 20. jūnijā.
- ²¹ Tieslietu ministrija. “Valsts vienotais jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmens”. 2021. gada 15. septembrī. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/eksamens>. Skatīts 2024. gada 20. jūnijā.
- ²² Ģenerālprokurors kritizē juridiskās izglītības sistēmu. Jurista Vārds, 2023. gada 28. februārī, Nr. 9 (1275), 4.lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/282846-generalprokurors-kritize-juridiskas-izglitibas-sistemu/>. Skatīts 2023. gada 23. oktobrī.
- ²³ Strupiņš A.: Tiesnešu vecuma dēļ pēc pieciem gadiem sagaidāma masveida tiesnešu nomaina. 2022. gada 27. oktobrī. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/7635636/strupiss-tiesnesu-vecuma-del-pec-pieciem-gadiem-sagaidama-masveida-tiesnesu-nomaina>. Skatīts 2024. gada 28. jūnijā.
- ²⁴ Tieslietu ministrijas Juridiskā departamenta direktora 2023. gada 20. oktobrī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ²⁵ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 4. panta otrā daļa un 6.¹ panta otrā daļa.
- ²⁶ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 15. panta ceturrtā daļa.
- ²⁷ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ²⁸ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ²⁹ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ³⁰ Zemesgrāmatu likuma 4. un 7. pants.

- ³¹ Civilprocesa likuma 15. pants, Kriminālprocesa likuma 449. pants, Administratīvā procesa likuma 112.¹ pants, Čudina I., Makucevičs V. "Par un ap tiesāšanos. Kā norit tiesas sēde." LV portāls. 2023. gada 22. martā. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/350076-par-un-ap-tiesasanos-ka-norit-tiesas-sede-2023>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ³² Tiesu administrācijas 2024. gada 22. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ³³ Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumu Nr. 474 "Tieslietu ministrijas nolikums" 1. punkts un 5.1. apakšpunkts.
- ³⁴ Tieslietu ministrijas 2016. gada 22. februāra informatīvais ziņojums "Par Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņēs 2009.–2015. gadam iekļauto pasākumu īstenošanu". Pieejams: <https://www.ta.gov.lv/lv/media/82/download>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ³⁵ Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam (apstiprināts 2015. gada 9. martā ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 115 "Par tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.–2020. gadam").
- ³⁶ 2016. gada 7. jūnija Vienošanās par Eiropas Savienības fonda projekta īstenošanu Nr. 3.4.1.0/16/I/001 starp Centrālo finanšu un līgumu aģentūru un Tiesu administrāciju.
- ³⁷ Tiesu administrācijas 2023. gada 27. aprīļa vēstule Nr. 1-32/3 "Par projekta noslēguma ziņojumu", dati par projektu Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā.
- ³⁸ Tieslietu ministrijas valsts sekretāra 2022. gada 10. maija rīkojums Nr. 1-1/140 "Par Tieslietu ministrijas darbības stratēģiju 2022.–2026. gadam".
- ³⁹ Tiesu administrācijas direktora 2022. gada 5. oktobra rīkojums Nr. 1-2/257 "Par Tiesu administrācijas darbības stratēģijas 2022.–2026. gadam apstiprināšanu". Pieejams: <https://www.ta.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>. Skatīts 2023. gada 3. oktobrī.
- ⁴⁰ Tiesu administrācijas 2024. gada 15. februāra rīkojums Nr. 1-2/38 "Par Tiesu administrācijas darba plāna 2023. gadam aktualizēšanu"; 2024. gada 3. februāra rīkojums Nr. 1-2/41 "Par Tiesu administrācijas darba plāna 2023. gadam izpildi"; 2024. gada 22. februāra rīkojums Nr. 1-2/45 "Par Tiesu administrācijas darba plāna 2024. gadam apstiprināšanu".
- ⁴¹ Likuma "Par tiesu varu" 89.¹ pants.
- ⁴² Tieslietu padomes 2021. gada 12. marta lēmums Nr.16 "Par Tieslietu padomes darbības stratēģiju 2021.–2025. gadam".
- ⁴³ Tieslietu padomes 2021. gada 14. jūnija lēmums Nr. 55 "Par darba grupas Tiesu efektivitātes stiprināšanai izveidi".
- ⁴⁴ Rīcības plāns Tieslietu padomes darbības stratēģijas 2021.–2025. gadam 3. rīcības virzienā "Efektīva tiesu vara" minēto uzdevumu īstenošanai, apstiprināts Tieslietu padomes 2021. gada 22. oktobra sēdē. Pieejams: <https://www.tieslietupadome.lv/lv/dokumenti>. Skatīts 2023. gada 20. novembrī.
- ⁴⁵ Tieslietu padomes 2022. gada pārskats. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/TP_GadaParskats_2022.pdf. Skatīts 2023. gada 22. septembrī.
- ⁴⁶ Tieslietu ministrijas 2024. gada 28. jūnija vēstule Nr.1-47/2102 "Par informācijas sniegšanu".
- ⁴⁷ *European judicial systems CEPEJ Evaluation Report, Part 2 Country profiles*. Pieejams: https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file-report-european-judicial-systems-cepej-evaluation-report-2022-evaluation-cycle-2020-data-?p_p_id=56_INSTANCE_Pec933yX8xS5&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁴⁸ CEPEJ sastāv no 46 Eiropas Padomes dalībvalstu pārstāvjiem.
- ⁴⁹ *European judicial systems CEPEJ Evaluation Report, Part 2 Country profiles*. Pieejams: https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file-report-european-judicial-systems-cepej-evaluation-report-2022-evaluation-cycle-2020-data-?p_p_id=56_INSTANCE_Pec933yX8xS5&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁵⁰ *Evaluation of judicial systems*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/evaluation-of-judicial-systems>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁵¹ *European judicial systems: CEPEJ Evaluation Report, 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analyses*, 45. lpp. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14032-2024-EU-Justice-Scoreboard_en. Skatīts 2024. gada 1. jūlijā.
- ⁵² *European judicial systems: CEPEJ Evaluation Report, 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analyses*, 47. lpp. Pieejams: <https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁵³ *European judicial systems: CEPEJ Evaluation Report, 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analyses*, 47. lpp. Pieejams: <https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.

- ⁵⁴ *European judicial systems: CEPEJ Evaluation Report, 2022 Evaluation cycle (2020 data). Part 1. Tables, graphs and analyses*, 53. lpp. Pieejams: <https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁵⁵ Likuma "Par tiesu varu" 32. panta trešā daļa, 39. panta otrā daļa.
- ⁵⁶ Latvijas Republikas Saeimas 2016. gada 2. jūnija lēmumi Nr. 368/Lm12 "Par tiesnešu kopskaita noteikšanu Latvijas Republikas apgabaltiesās" un Nr. 369/Lm12 "Par tiesnešu kopskaita noteikšanu Latvijas Republikas rajonu (pilsētu)tiesās". Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/alf_rad/12saeima/Tiesa.htm. Skatīts 2024. gada 15. maijā.
- ⁵⁷ Valsts budžeta apakšprogramma 03.02.00 "Apgabaltiesas un rajonu (pilsētu)", tāme Nr. 21904580302000001B, versija Nr. 1.
- ⁵⁸ Valsts budžeta apakšprogramma 03.02.00 "Apgabaltiesas un rajonu (pilsētu)", tāme Nr. 21904580302000001B, versija Nr. 3.
- ⁵⁹ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta ceturrtās daļas 5. punkts un 16. panta pirmā daļa.
- ⁶⁰ Tieslietu padomes 2021. gada 14. jūnija lēmums Nr. 55 "Par darba grupas Tiesu efektivitātes stiprināšanai izveidi".
- ⁶¹ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ⁶² No 2023. gada 3. augusta līdz 2024. gada 6. jūnijam Valsts kontroles veiktās intervijas ar Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas, Rīgas pilsētas tiesas, Vidzemes apgabaltiesas, Vidzemes rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesa Valmieras tiesu nama, Zemgales apgabaltiesas, Zemgales rajona tiesas un Kurzemes rajona tiesas pārstāvjiem.
- ⁶³ Tieslietu padomes 2024. gada 28. aprīļa lēmums Nr. 23 "Par lietu sarežģītības pakāpes noteikšanu".
- ⁶⁴ Tieslietu padomes 2023. gada 27. oktobra lēmums Nr. 79 "Par vakanto tiesneša amata vietu aizpildīšanu".
- ⁶⁵ 2023. gada 27. septembra Valsts kontroles intervija ar Tieslietu padomes pārstāvjiem.
- ⁶⁶ Lietu pabeigšanas koeficients – viens no tiesu darbības efektivitātes rādītājiem, kas raksturo pabeigto un jauno (saņemto) lietu skaita attiecību procentos.
- ⁶⁷ Aplēses aprēķins: 1 064 808 (3858 euro rajona (pilsētas) tiesneša mēnešalga 2024. gadam x 23 neaizpildītas tiesneša amata vietas x 12 mēneši) + 251 188 (23,59 % darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas) = 1 315 996 euro.
- ⁶⁸ Tieslietu padomes 2021. gada 22. oktobra lēmums Nr. 70 "Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtība". Tieslietu padomes 2022. gada 28. novembra lēmums Nr. 129 "Par grozījumiem Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtībā". Tieslietu padomes 2024. gada 23. jūlija lēmums Nr. 53 "Par grozījumiem Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtībā".
- ⁶⁹ No 2023. gada 3. augusta līdz 2024. gada 6. jūnijam Valsts kontroles veiktās intervijas ar Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas, Rīgas pilsētas tiesas, Vidzemes apgabaltiesas, Vidzemes rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesa Valmieras tiesu nama, Zemgales apgabaltiesas, Zemgales rajona tiesas un Kurzemes rajona tiesas pārstāvjiem.
- ⁷⁰ Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojuma "Par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrācijas rajona (pilsētas) tiesās reformas izvērtējumu" 33. un 34. punkts.
- ⁷¹ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītāja vietnieces Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2024. gada 17. jūlijā.
- ⁷² Tieslietu padomes 2021. gada 5. novembra lēmums Nr. 74 "Par Pieteikšanās uz rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata vietu nolikumu".
- ⁷³ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2023. gada 12. septembrī un 2024. gada 19. aprīlī.
- ⁷⁴ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas 2024. gada 18. aprīlī un 27. maijā valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ⁷⁵ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Vaalsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2023. gada 12. septembrī un 2024. gada 19. aprīlī.
- ⁷⁶ Tiesu administrācijas izdienes pensiju uzkrājumu aprēķins 2023. gadā.
- ⁷⁷ Tiesneša amata kandidātu skaits 2024. gada 17. aprīlī.
- ⁷⁸ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas 2024. gada 19. aprīlī Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija. Tiesu darbības rādītāji 2019–2022, Tieslietu padomes sekretariāts, Rihards Veinbergs, 2023. Pieejams: <https://www.tieslietupadome.lv/lv/petijumi-un-prezentacijas>. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā
- ⁷⁹ Tiesu administrācijas izdienes pensiju uzkrājumu aprēķins 2023. gadā.
- ⁸⁰ Likuma "Par tiesu varu" 42.¹ pants (spēkā no 1997. gada 27. februāra līdz 2011. gada 31. decembrim).
- ⁸¹ 2018. gada 25. oktobra "Grozījumi likumā "Par tiesu varu"", spēkā no 2018. gada 28. novembra.
- ⁸² Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums "Par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrācijas rajona (pilsētas) tiesās reformas izvērtējumu".
- ⁸³ Tieslietu padomes 2021. gada 14. jūnija lēmums Nr. 55 "Par darba grupas Tiesu efektivitātes stiprināšanai izveidi".
- ⁸⁴ Zemesgrāmatu likuma 41. panta piektā daļa, 126.² panta otrā daļa.

- ⁸⁵ 2024. gada 29. maija Valsts kontroles intervija ar Zemgales rajona un apgabala tiesnešiem un 2024. gada 6. jūnija intervija ar Kurzemes rajona tiesas tiesnešiem.
- ⁸⁶ Piemēram, Zemesgrāmatu likuma 41. panta piektā daļa, 62. panta trešā daļa, 62.¹ pants.
- ⁸⁷ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 27–28. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁸⁸ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 28. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁸⁹ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 29. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁹⁰ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 32. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁹¹ Švemberga A. “Nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas Eiropā.” Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 131. lpp.
- ⁹² Švemberga A. “Nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas Eiropā.” Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 67. lpp.
- ⁹³ Švemberga A. “Nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas Eiropā.” Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 20.–21., 128.–129.lpp.
- ⁹⁴ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 30–31. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁹⁵ *Land registers in EU countries.* Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_in_member_states-109-at-en.do?member=1. Skatīts 2024. gada 23. jūlijā.
- ⁹⁶ *Justizportal des Bundes und der Länder.* Pieejams: <https://www.grundbuch-portal.de/>. Skatīts 2024.gada 23. jūlijā.
- ⁹⁷ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 39. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ⁹⁸ Reģistru centrs. Pieejams: https://www.registrucentras.lt/ntr/index_en.php; *European Land Registry Network.* Pieejams: <https://www.elra.eu/contact-point-contribution/lithuania/responsible-agency-11/>. Skatīts 2024.gada 23. jūlijā.
- ⁹⁹ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 30–31. Skatīts 2024.gada 22. jūlijā.
- ¹⁰⁰ Murray P. p. *Real Estate Conveyancing in 5 European Union Member States: A Comparative Study.* Pieejams: <https://www.dnotv.de/files/Aktuelles/murrayreportfinal310807en.pdf>, p. 41. Skatīts 2024. gada 23. jūlijā.
- ¹⁰¹ Schmid C.U., Hertel C. (scientific co-ordinators), Wicke H., *Real Property Law and Procedure in the European Union General Report, published on 31.5.2005 by European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum, Deutsches Notarinstitut (DNotI) Würzburg.* Pieejams: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>, p. 30–31. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.

- ¹⁰² Eiropas Savienības Tiesa 2017. gada 9. martā lietā C-342/15 atzina: “valsts tiesību normas, kurās ir noteikta prasība zvērestu nodevušiem profesionāļiem – kā notāriem – pārbaudīt ierakstu zemesgrāmatā pareizību, palīdz nodrošināt darījumu nekustamā īpašuma jomā tiesisko noteiktību, kā arī pareizu zemesgrāmatas sistēmas funkcionēšanu” (59. punkts); “notāra iesaistīšanās ir svarīga un nepieciešama, lai veiktu ierakstu zemesgrāmatā, tādējādi, ka šī profesionāļa līdzdalība neaprobežojas tikai ar personas, kas parakstījusi dokumentu, identitātes apstiprināšanu, bet arī nozīmē to, ka notārs ir iepazinies ar aplūkotā akta saturu, lai nodrošinātu plānotās pārejas likumību, un pārbauda pieteikuma iesniedzēja rīcībspēju” (64. punkts).
- ¹⁰³ Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 9. martā lietā C 342/15 69.punkts.
- ¹⁰⁴ *Estonian Digital Land Register* 2009. Pieejams: <https://rosaeg.no/erikro/WWW/etinglysing/Estonia.pdf>. Skatīts 2024. gada 23. jūlijā.
- ¹⁰⁵ Murray P. p. *Real Estate Conveyancing in 5 European Union Member States: A Comparative Study*. Pieejams: <https://www.dnotv.de/files/Aktuelles/murrayreportfinal310807en.pdf>, p. 37, 42. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ¹⁰⁶ Tieslietu ministrijas 2024. gada 6. septembra vēstules Nr. 1-8.1/144 -IP 1.pielikums.
- ¹⁰⁷ *Consultative Council Of European Judges opinion No. 22 (2019) “The role of judicial assistants”*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/ccje/ccje-opinions-and-magna-carta>. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ¹⁰⁸ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas 2024. gada 19. aprīlī elektroniski sniegtā informācija.
- ¹⁰⁹ Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra sēdes protokola Nr. 55 38. § 3. punkts. Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-09-22>. Skatīts 2023. gada 20. novembrī.
- ¹¹⁰ 2021. gada 16. novembra likums “Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā” (spēkā no 2022. gada 1. jūlija).
- ¹¹¹ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. pielikums.
- ¹¹² Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumi Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība” un 2022. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 361 “Noteikumi par valsts institūciju amatpersonu un darbinieku darba samaksu un tās noteikšanas kārtību, kā arī par profesijām un specifiskajām jomām, kurām piemērojams tirgus koeficients”.
- ¹¹³ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 11. panta pirmā daļa.
- ¹¹⁴ Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumi Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība”.
- ¹¹⁵ Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumu Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība” 5.2.49.1. apakšpunkts.
- ¹¹⁶ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 11. panta otrā daļa.
- ¹¹⁷ Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumu Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība” 5.2.24. apakšpunkts.
- ¹¹⁸ Ministru kabineta 2023. gada 13. janvāra sēdes protokola Nr. 2 1. § 2. punkts.
- ¹¹⁹ Ministru kabineta 2023. gada 26. septembra sēdes protokola Nr. 47 43. § 2.punkts.
- ¹²⁰ 2024. gada 16. februāra Tiesu administrācijas rīkojums Nr. 1-2/39 “Par algu fondu apstiprināšanu 2024. gadam” un 2022. gada 8. jūlija Tiesu administrācijas rīkojums Nr. 1-2/175 “Par grozījumiem Tiesu administrācijas 2021. gada 30. decembra rīkojumā Nr. 1-2/305 “Par algu fonda apstiprināšanu 2022. gadam””.
- ¹²¹ 2024. gada 16. februāra Tiesu administrācijas rīkojums Nr. 1-2/39 “Par algu fondu apstiprināšanu 2024. gadam” un 2020. gada 2. janvāra Tiesu administrācijas rīkojums Nr. 1-2/1 “Par algu fonda apstiprināšanu 2020. gadam”.
- ¹²² Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2023. gada 12. septembrī un 2024. gada 19. aprīlī.
- ¹²³ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2023. gada 15. septembrī.
- ¹²⁴ Latvijas Republikas ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm, 214. lpp. Pieejams: https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/generalprokurora_zinojums_2022_01_03.pdf. Skatīts 2023. gada 5. oktobrī.
- ¹²⁵ Valsts kontroles 2017. gada 5. jūnija ziņojums “Vai tiesu iekārtas attīstības pasākumi ir veicinājuši tiesu darbības efektivitāti?”. Pieejams: https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/uploads/reviziju-zinojumi/2016/2.4.1-11_2016/revzin_tiesas_publ.pdf. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ¹²⁶ Tiesu efektivitātes stiprināšanas darba grupas ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”, izskatīts Tieslietu padomes 2023. gada 9. janvāra sēdē.
- ¹²⁷ Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumi Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība”.
- ¹²⁸ Likuma “Par tiesu varu” 16. nodaļa.
- ¹²⁹ Likuma “Par tiesu varu” 99. pants un 102. pants.

- ¹³⁰ 1998. gada 15. oktobra likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 30. punkts, spēkā no 1998. gada 12. novembra.
- ¹³¹ Likums “Par tiesu varu”.
- ¹³² No 2023. gada 3. augusta līdz 2024. gada 6. jūnijam Valsts kontroles veiktās intervijas ar Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas, Rīgas pilsētas tiesas, Vidzemes apgabaltiesas, Vidzemes rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesa Valmieras tiesu nama, Zemgales apgabaltiesas, Zemgales rajona tiesas un Kurzemes rajona tiesas pārstāvjiem.
- ¹³³ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2024. gada 19. aprīlī.
- ¹³⁴ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹³⁵ Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam (apstiprināts 2015. gada 9. martā ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 115 “Par tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.–2020. gadam).
- ¹³⁶ Tiesu administrācijas 2024. gada 2. janvāra rīkojums Nr. 1-2/74 “Par amata aprakstu paraugu apstiprināšanu rajona (pilsētas) tiesās”.
- ¹³⁷ Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumu Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība” 20. punkts.
- ¹³⁸ Prokuratūras likuma 48. pants.
- ¹³⁹ *Estonia. Courts Act, § 115* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁰ Lietuva, Igaunija, Dānija, Čehija, Zviedrija.
- ¹⁴¹ Šobrīd tiesnešu palīgu funkcijas noteiktas ar Lietuvas Republikas Tiesnešu padomes 2020. gada 29. maija lēmumu Nr. 13P-61-(7.1.2.).
- ¹⁴² *Estonia. Courts Act, § 114.–124.* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴³ *Estonia. Courts Act, § 114.* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁴ *Estonia. Code of Civil Procedure.* (Igaunija. Civilprocesa kodekss). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13190218?leiaKehtiv>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁵ *Estonia. Code of Civil Procedure, § 595.* (Igaunija. Civilprocesa kodekss). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13190218?leiaKehtiv>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁶ *Estonia. Code of Civil Procedure, § 22.1.* (Igaunija. Civilprocesa kodekss). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13190218?leiaKehtiv>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁷ *Estonia. Courts Act, § 115.* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁸ *Estonia. Courts Act, § 47.* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁴⁹ *Estonia. Courts Act, § 122.* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁵⁰ Dānijas tiesas sastāv no Augstākās tiesas, divām apgabala tiesām, Jūras un komercietības tiesas, Zemes reģistrācijas tiesas, 24 apgabaltiesām, Fēru salu un Grenlandes tiesām, Apelāciju atļauju padomes, Īpašās apsūdzības un pārskatīšanas tiesas, Dānijas Tiesnešu iecelšanas padomes un Dānijas Tiesu administrācijas. Pieejams: <https://domstol.dk/om-os/english/the-danish-judicial-system/>. Skatīts 2024. gada 6. jūnijā.
- ¹⁵¹ *Deputy judge.* (Tiesneša vietnieks). Pieejams: <https://domstol.dk/om-os/job/jobtyper/dommerfuldmaegtig-ved-domstolene/>. Skatīts 2024. gada 6. jūnijā.
- ¹⁵² Anketa CCJE Atzinuma Nr. 22 (2019) sagatavošanai “Tiesu sekretāru un juristu palīgu loma tiesās un viņu attiecības ar tiesnešiem”. Atbildes no Dānijas. Pieejams: <https://rm.coe.int/denmark-reponse-questionnaire-en/1680931a4a>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁵³ Anketa CCJE Atzinuma Nr. 22 (2019) sagatavošanai “Tiesu sekretāru un juristu palīgu loma tiesās un viņu attiecības ar tiesnešiem”. Atbildes no Dānijas. 16. punkts. Pieejams: <https://rm.coe.int/denmark-reponse-questionnaire-en/1680931a4a>. Skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁵⁴ *Czech Republic. Labour Code, Law No. 262/2006 Coll.* (Čehijas Republika. Darba likums. Likums Nr. 262/2006 Coll). Pieejams: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>. Skatīts 2024. gada 7. jūnijā.
- ¹⁵⁵ *Czech Republic. Act on Courts, Judges and the State Administration of Courts and on Amendments to Certain Other Acts (Act on Courts and Judges) Act No. 6/2002 Coll.*), *Section 36a.* (Čehijas Republika. Likums par tiesām, tiesnešiem, tiesnešiem un tiesu valsts pārvaldi un par grozījumiem atsevišķos citos likumos (Likums par tiesām un tiesnešiem). Pieejams: <https://www.zakonyprolidi.cz/translation/cs/2002-6?langid=1033>. Skatīts 2024. gada 7. jūnijā.

- ¹⁵⁶ Anketa CCJE Atzinuma Nr. 22 (2019) sagatavošanai “Tiesu sekretāru un juristu palīgu loma tiesās un viņu attiecības ar tiesnešiem”. Atbildes no Čehijas, 20. punkts. Pieejams: <https://rm.coe.int/czech-republic-reponse-questionnaire-1680931a49>. Skatīts 2024. gada 7. jūnijā.
- ¹⁵⁷ *Sverige. Notariennämndens föreskrifter för notarietjänstgöring vid domstol* (DVFS 2013:11). (Zviedrija. Notariātu kolēģijas nolikums par notāru apkalpošanu tiesā (DVFS 2013:11)). Pieejams: <https://rm.coe.int/suede-reponse-questionnaire-annexe-2-law-clerks-boards-regulation-1680931999>. Skatīts 2024. gada 10. jūnijā.
- ¹⁵⁸ *Sverige. Domare lön*. (Zviedrija. Tiesneša atlīdzība). Pieejams: <https://jobbland.se/ion/domare>. Skatīts 2024. gada 11. jūnijā.
- ¹⁵⁹ Tiesu administrācijas 2022. gada 30. novembra vēstules Nr. 1-18.1/1544 2. pielikums “Starpziņojums Tieslietu padomes darba grupai Tiesu efektivitātes stiprināšanai”.
- ¹⁶⁰ Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”.
- ¹⁶¹ Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”.
- ¹⁶² 2024. gada 10. aprīļa intervija ar Tiesu administrācijas pārstāvjiem.
- ¹⁶³ No 2023. gada 3. augusta līdz 2024. gada 6. jūnijam Valsts kontroles veiktās intervijas ar Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas, Rīgas pilsētas tiesas, Vidzemes apgabaltiesas, Vidzemes rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama, Zemgales apgabaltiesas, Zemgales rajona tiesas un Kurzemes rajona tiesas pārstāvjiem.
- ¹⁶⁴ Tieslietu padome. “Tieslietu padomes locekļi tiek ar Rīgas rajona tiesas tiesnešiem”. 2023. gada 21. jūnijā. Pieejams: [Jaunumi: Tieslietu padomes locekļi tiek ar Rīgas rajona tiesas tiesnešiem – Jurista Vārds \(juristavards.lv\)](http://Jaunumi: Tieslietu padomes locekļi tiek ar Rīgas rajona tiesas tiesnešiem – Jurista Vārds (juristavards.lv)). Skatīts 2024. gada 11. jūnijā.
- ¹⁶⁵ 2023. gada 22. septembra Valsts kontroles intervija ar Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētāju.
- ¹⁶⁶ Ozoliņa-Ozola I. Personāla mainība: skatījums caur skaitļiem. “Biznesa psiholoģija”, septembris–oktobris 2011 (Nr. 31), 42.–45. lpp.
- ¹⁶⁷ No 2023. gada 3. augusta līdz 2024. gada 6. jūnijam Valsts kontroles veiktās intervijas ar Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas, Rīgas pilsētas tiesas, Vidzemes apgabaltiesas, Vidzemes rajona tiesas, Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama, Zemgales apgabaltiesas, Zemgales rajona tiesas un Kurzemes rajona tiesas pārstāvjiem.
- ¹⁶⁸ Tiesu efektivitātes stiprināšanas darba grupas ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”, izskatīts Tieslietu padomes 2023. gada 9. janvāra sēdē.
- ¹⁶⁹ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. februāra rīkojums Nr. 1-2/45 “Par Tiesu administrācijas darba plāna 2024. gadam apstiprināšanu”.
- ¹⁷⁰ 2024. gada 10. aprīļa Valsts kontroles intervija ar Tiesu administrācijas pārstāvjiem.
- ¹⁷¹ Latvijas Universitāte, Rīgas Stradiņa universitāte, Biznesa augstskola “Turība”, Daugavpils Universitāte un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.
- ¹⁷² Likuma “Par tiesu varu” 89. panta piektā daļa.
- ¹⁷³ 2020. gada 14. maija likuma “Grozījumu likumā “Par tiesu varu”” 12. punkts, spēkā no 2020. gada 11. jūnija.
- ¹⁷⁴ Likuma “Par tiesu varu” 89. panta piektā daļa, 107.¹ panta otrās daļas 9. punkts.
- ¹⁷⁵ *Magna Carta of Judges (Fundamental Principles) (2010). Consultative Council Of European Judges*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/ccje/ccje-opinions-and-magna-carta>. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā. *Consultative Council Of European Judges opinion No. 4 (2003) on appropriate initial and in-service training*. Pieejams: <https://rm.coe.int/1680747d37>. Skatīts 2024. gada 22. jūlijā.
- ¹⁷⁶ 2020. gada 14. maija likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 12. punkts, spēkā no 2020. gada 11. jūnija.
- ¹⁷⁷ Likuma “Par tiesu varu” 107.¹ panta otrās daļas 9. punkts.
- ¹⁷⁸ Nodibinājums “Latvijas Tiesnešu mācību centrs” 2005. gada 11. janvārī ar reģistrācijas Nr. 50003253361 reģistrēts Biedrību un nodibinājumu reģistrā (iepriekšējie nosaukumi: 20.04.1995.–08.04.2002. bezpeļņas organizācija sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Latvijas Tiesnešu apmācības centrs”, 08.04.2002.–11.01.2005. bezpeļņas organizācija SIA “Latvijas Tiesnešu mācību centrs”).
- ¹⁷⁹ Ministru kabineta 2022. gada 20. septembra noteikumu Nr. 585, “Tiesu administrācijas nolikums” 4.5. punkts.
- ¹⁸⁰ Nodibinājuma “Latvijas Tiesnešu mācību centrs” statūtu 12.3.1. un 12.3.2. apakšpunkts (statūti apstiprināti 2017. gada 21. maija Nodibinājuma valdes sēdē).
- ¹⁸¹ Likuma “Par tiesu varu” 89.¹¹ panta devītā prim divi daļa.
- ¹⁸² 2020. gada 14. maija likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 12. punkts, spēkā no 2020. gada 11. jūnija.
- ¹⁸³ 2023. gada 8. novembra intervija ar Latvijas Tiesnešu mācību centra direktoru.
- ¹⁸⁴ Tiesu administrācijas apkopotā informācija resursu vadības sistēmā *Horizon*, dati lejupielādēti 2024. gada 19. aprīlī.
- ¹⁸⁵ 2020. gada 14. maija likuma “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” 12. punkts, spēkā no 2020. gada 11. jūnija.
- ¹⁸⁶ Tiesu administrācijas RVS *Horizon* dati, lejupielādēti 2024. gada 19. aprīlī.
- ¹⁸⁷ Likumprojekts “Grozījumi likumā “Par tiesu varu””. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/f184bbd5-4da7-4eb9-b2ff-1fd9a2a291a4. Skatīts 2024. gada 9. septembrī.
- ¹⁸⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 26. oktobra spriedums lietā Nr. 2016-31-01, 22.2. apakšpunkts.

- ¹⁸⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 9. punkts.
- ¹⁹⁰ Likuma "Par tiesu varu" 89. panta piektā daļa, 107.¹ panta otrās daļas 9. punkts.
- ¹⁹¹ *Estonia. Courts Act, § 44, the fifth and sixth part* (Igaunija. Tiesu likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517032023014/consolide/current>. Skatīts 2023. gada 21. jūnijā.
- ¹⁹² *Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas, 92 straipsnis* (Lietuvas Republika. Tiesu likums). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr>. Skatīts 2023. gada 21. jūnijā.
- ¹⁹³ Likuma "Par tiesu varu" 16. nodaļa.
- ¹⁹⁴ Tiesu administrācijas RVS *Horizon* dati, lejupielādēti 2024. gada 19. aprīlī.
- ¹⁹⁵ Rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās 2024. gada 1. janvārī bija 563 tiesnešu palīgi.
- ¹⁹⁶ Tiesu administrācijas 2016. gada 6. jūnija līgums (Vienošanās par Eiropas Sociālā fonda projekta īstenošanu Nr. 3.4.1.0/16/I/001, projekts "Justīcija attīstībai") ar Centrālo un finanšu līgumu aģentūru par Projekta aktivitāšu īstenošanas uzsākšanu.
- ¹⁹⁷ Tiesu administrācijas 2023. gada 27. aprīļa vēstule Nr. 1-32/3 "Par projekta noslēguma ziņojumu"; Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēma, projekta Nr. 3.4.1.0/16/I/001 maksājuma pieprasījums Nr. 32 (noslēguma). Skatīts 2023. gada 23. maijā.
- ¹⁹⁸ Ministru kabineta 2021. gada 28. aprīļa rīkojums Nr. 292 "Par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plānu". Investīcija Nr. 6.2.1.3.i. Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide.
- ¹⁹⁹ Kohēzijas politikas fonda vadības informācijas sistēmas Atveseļošanās fonda apakšsistēmas dati par investīciju projektu Nr. 6.2.1.3.i.0/1/22/I/TM/001 "Tieslietu akadēmija". Skatīts 2023. gada 22. augustā.
- ²⁰⁰ Tiesu administrācijas 2023. gada 15. maija Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna ietvaros īstenotā projekta "Tieslietu akadēmija" identificēto risku mazināšanas un novēršanas pasākumu saraksts.
- ²⁰¹ Tieslietu ministrijas 2022. gada 10. augusta informatīvais ziņojums "Par Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcijas "Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide" īstenošanu". Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/65c02293-6e4d-4aea-8186-a91e10348139. Skatīts 2023. gada 12. augustā. Tiesību akta projekta "Tieslietu akadēmijas likums" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/baef190f-8083-4f60-b9e6-cb084486f00e>. Skatīts 2024. gada 20. maijā.
- ²⁰² Tieslietu ministrijas 2022. gada 10. augusta informatīvajā ziņojumā "Par Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcijas "Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide" īstenošanu" lietots termins "Tieslietu mācību centrs", jo šāds termins ir iekļauts Atveseļošanas fonda plāna Darbības kārtībā.
- ²⁰³ Kohēzijas politikas fonda vadības informācijas sistēmas Atveseļošanās fonda apakšsistēmas dati par investīciju projektu Nr. 6.2.1.3.i.0/1/22/I/TM/001 "Tieslietu akadēmija", progresa pārskats Nr. 7 ar statusu "Izskatīšanā", progresa pārskata pielikums. Skatīts 2024. gada 17. jūlijā.
- ²⁰⁴ Tiesu administrācijas 2024. gada 12. jūnijā Valsts kontrolei elektroniski sniegtā informācija.
- ²⁰⁵ Tieslietu ministrijas 2024. gada 8. aprīļa informatīvais ziņojums "Par Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcijas "Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide" 195. atskaites punkta "Mācību centra izveide" īstenošanas termiņa kavējumu", skatīts Ministru kabineta 2024. gada 23. aprīļa sēdē (protokols Nr. 17, 47. §).
- ²⁰⁶ Ministru kabineta 2024. gada 23. aprīļa sēdes protokols Nr. 17, 47. §. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/cecdda4a-e57a-4bb2-86fb-72f4bbdbf4e4#meeting-protocol-preview-17>. Skatīts 2024. gada 2. jūlijā.
- ²⁰⁷ Elektronisko iepirkumu sistēma, iepirkuma identifikācijas Nr. TNA 2024/7. Pieejams: <https://www.eis.gov.lv/EKEIS/Supplier/Procurement/121735>. Skatīts 2024. gada 19. jūlijā.
- ²⁰⁸ Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "MONUM", reģistrācijas numurs 44103036801.
- ²⁰⁹ Līgums Nr. 04-4/156-2024 "Par administratīvās ēkas Rīgā, 11. novembra krastmalā 31, pārbūvi Tieslietu akadēmijas izveidei" starp Sabiedrību ar ierobežotu atbildību "Tiesu namu aģentūra", reģistrācijas numurs LV40003334410 un sabiedrība ar ierobežotu atbildību "MONUM" reģistrācijas numurs 44103036801.
- ²¹⁰ Likumprojekts "Tieslietu akadēmijas likums". Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/9579aa7c-6f53-4b98-8245-b8498dd5e621. Skatīts 2014. gada 17. jūlijā.
- ²¹¹ Ministru kabineta 2023. gada 27. jūnija rīkojums Nr. 406 "Par 2.1.2.1.i. investīcijas projekta "Mācīšanās un attīstības sistēmas ieviešana" pases un koplietošanas pakalpojuma attīstības plāna apstiprināšanu".

- ²¹² Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcija “Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide”.
- ²¹³ Tiesneši un tiesu darbinieki, prokurori un prokuratūras darbinieki, kuri sniedz juridisku atbalstu prokurora pienākumu izpildes procesā, kā arī izmeklētāji starpdisciplināros jautājumos, kas būtiski efektīvai tiesas spriešanai.
- ²¹⁴ [Līgumu reģistrs | Iepirkumu uzraudzības birojs \(iub.gov.lv\)](#). Skatīts 2024. gada 7. augustā, Sabiedrība ar ierobežotu atbildību “KPMG Baltics SIA”, reģistrācijas numurs 40003235171.
- ²¹⁵ Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumu Nr. 474 “Tieslietu ministrijas nolikums” 1. punkts un 4.1. punkts.
- ²¹⁶ Likuma “Par tiesu varu” 16.¹ nodaļa.
- ²¹⁷ Kritērija avoti: 2009. gada 7. oktobra Ministru kabineta rīkojums Nr. 685 “Par tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņem 2009.–2015. gadam”; Tieslietu ministrijas 2016. gada 22. februāra informatīvais ziņojums “Par Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņēs 2009.–2015. gadam iekļauto pasākumu īstenošanu”; Ministru kabineta 2015. gada 9. marta rīkojums Nr. 115 “Par tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.–2020. gadam”; Tieslietu ministrijas valsts sekretāra 2022. gada 10. maija rīkojums Nr. 1-1/140 “Par Tieslietu ministrijas darbības stratēģiju 2022.–2026. gadam”; Tiesu administrācijas direktora 2022. gada 5. oktobra rīkojums Nr. 1-2/257 “Par Tiesu administrācijas darbības stratēģijas 2022.–2026. gadam apstiprināšanu”; Tieslietu padomes 2021. gada 12. marta lēmums Nr. 16. “Par Tieslietu padomes darbības stratēģiju 2021.–2025. gadam”.
- ²¹⁸ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²¹⁹ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁰ Tieslietu padomes 2023. gada 27. oktobra lēmums Nr. 79 “Par vakanto tiesneša amata vietu aizpildīšanu”.
- ²²¹ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²² 2023. gada 27. septembra intervija ar Tieslietu padomes pārstāvjiem.
- ²²³ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁴ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁵ Kritērija avots: Tieslietu padomes 2021. gada 22. oktobra lēmums Nr. 70 “Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtība”; Tieslietu padomes 2022. gada 28. novembra lēmums Nr. 129 “Par grozījumiem Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtībā”; revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁶ Tieslietu padomes 2023. gada 27. oktobra lēmums Nr. 79 “Par vakanto tiesneša amata vietu aizpildīšanu”.
- ²²⁷ Kritērija avoti: intervijas ar tiesu priekšsēdētājiem; revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁸ Kritērija avoti: Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību”; revidenta profesionālais viedoklis.
- ²²⁹ Likums “Par tiesu varu”.
- ²³⁰ Darba grupas tiesu efektivitātes stiprināšanai ziņojums “Par tiesneša palīga institūta tālāko attīstību” un informatīvais pielikums Nr. 1 (izskatīts Tieslietu padomes 2023. gada 13. janvāra sēdē).
- ²³¹ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³² Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³³ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³⁴ Tiesu administrācijas 2024. gada 22. februāra rīkojums Nr. 1-2/45 “Par Tiesu administrācijas darba plāna 2024. gadam apstiprināšanu”.
- ²³⁵ Kritērija avots: likums “Par tiesu varu”; revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³⁶ Kritērija avots: likums “Par tiesu varu”.
- ²³⁷ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³⁸ Kritērija avots: revidenta profesionālais viedoklis.
- ²³⁹ Tieslietu ministrijas 2022. gada 10. augusta informatīvais ziņojums “Par Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 6.2.1.3.i. investīcijas “Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide” īstenošanu”.
- ²⁴⁰ Tiesību akta projekta “Tieslietu akadēmijas likums” sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/baef190f-8083-4f60-b9e6-cb084486f00e>. Skatīts 2024. gada 20. maijā.
- ²⁴¹ Tiesu administrācijas 2023. gada 15. maija Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna ietvaros īstenotā projekta “Tieslietu akadēmija” identificēto risku mazināšanas un novēršanas pasākumu saraksts.
- ²⁴² Civilprocesa likuma 30.³ nodaļa “Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšana rakstveida procesā”.
- ²⁴³ Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra sēdes protokola Nr. 55 38. § 3. punkts.
- ²⁴⁴ Ministru kabineta 2023. gada 13. janvāra sēdes protokola Nr. 2 1. § 2. punkts.
- ²⁴⁵ Ministru kabineta 2023. gada 26. septembra sēdes protokola Nr. 47 43. § 2.punkts.
- ²⁴⁶ Tiesu administrācijas Personālvadības nodaļas vadītājas Valsts kontrolei elektroniski 2024. gada 27. maijā un 3. jūnijā sniegtā informācija.